

ДОНИШГОҲИ МИЛЛИИ ТОЧИКИСТОН
Факултети муносибатҳои байналхалқӣ
Қафедраи муносибатҳои байналхалқӣ

УДК: 327.3(1-925.3)

ББК: 66.4(0)

X - 51

Рақами қайди давлатии мавзӯъ

№ 0116TJ00694

Тасдиқ мекунам

Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор

Хушваҳтзода Қ. Ҳ.

«_____» _____ с. 2020

ҲИСОБОТ

оид ба корҳои илмию-таҳқиқотӣ дар мавзӯи

**«АСОСҲОИ НАЗАРИЯВӢ ВА АМАЛИИ ДИПЛОМАТИЯ ВА
МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚИИ МУОСИР»**

БАРОИ СОЛҲОИ 2016-2020

(ҳисоботи ниҳоӣ)

Роҳбари мавзӯи илмӣ:

мунири кафедраи муносибатҳои
байналхалқӣ д.и.с., профессор

Нуриддинов Р. Ш.

ДУШАНБЕ – 2020

РҮЙХАТИ ИЧРОКУНАНДАГОН:

Роҳбари илмӣ,
мудири кафедраи муносибатҳои
байналхалқӣ д.и.с., профессор

Нуриддинов Р. Ш.

1. д.и.т., профессор
2. д.и.с., дотсент
3. н.и.т., дотсент
4. н.и.т., дотсент
5. муаллими калон
6. муаллими калон
7. муаллими калон

- Мирзоев Н. М.
Муҳаммадзода П. А.
Самиев Ҳ. Д.
Салимов Ф. Н.
Басиров Б. С.
Ҷаъфаров С. Х.
Файратова Ф. А.

Назоратчии меъёр

Абдуллозода Р. А.

РЕФЕРАТ

Ҳисобот дар 171 саҳифа, рӯйхати корҳои нашгардида - 240 номгуй.

Мағҳумҳои асосӣ: муносибатҳои байнидавлатӣ, муносибатҳои байниминтақавӣ, муносибатҳои байналхалқӣ, масоили мубрами муносибатҳои байналхалқӣ, низоми муосири муносибатҳои байналхалқӣ, манфиатҳои геополитики кишварҳои минтақа, бархурди кишварҳои абарқудрат дар минтақа, ҳамкориҳои кишварҳои абарқудрат дар ҳалли масоили мубрами минтақа ва ҷаҳон, манфиатҳои миллӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар минтақа, муносибатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа, масоили субботи минтақавӣ, сиёсати хориҷӣ, амнияти миллӣ, таҳдидот ва мушкилоти байналмилаӣ, созмонҳои байналмилаӣ.

Объекти тадқиқот: Асосҳои назариявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир башумор рафта дар ҷаҳорчубаи он, ҷанбаҳои назариявии муносибатҳои байналхалқии муосир, амалия дипломатӣ дар шароити муосир, масоили мубрами равобити минтақавӣ ва сиёсати хориҷии кишварҳои Осиёи Марказӣ, равобити Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамҷавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ дар оғози асри XXI Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилаӣ, масоили амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҳусусиятҳои он дар шароити таносухи (трансформатсия) ҷомеа, масоили таъмини субботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ, Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО, муносибатҳои дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгароии сиёсӣ дар бар мегирад.

Мақсади тадқиқот: ҳусусиятҳои хоси дипломатияи муюиср, мушкилот ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ибтидои асри XXI, ташаккули назарияи дипломатия дар замони муосир, ҳусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисертарафа дар замони муосир, ташаккул ва таҳаввули

дипломатияи дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии мусир; вазъи кунуни ва таҳлилу омӯзиши равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Эрон дар даврони истиқлолият, Ҳусусиятҳои равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Афғонистон, Ҷумҳурии Исломии Покистон ва Ҳиндустон дар замони мусир;

- хусусиятҳои хоси ташаккули низоми нави равобити байналмилал дар замони мусир ва мақоми Тоҷикистон дар он, ташаккули самтҳои минтақавии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мушкилот ва дурнамои ташаккули равобити дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа, масалаи амну-суббот дар сиёсати минтақавии

Тоҷикистон; омӯзиши масъалаи таъмини амнияти иттилоотӣ ва хусусиятҳои он дар шароити таносухи чомеа, омилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини амнияти миллӣ;

- омӯзиши масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ, мавқеи Осиёи Марказӣ дар низоми манофеи геополитикии Федератсияи Россия, Ҷумҳурии мардумии Чин, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико;

- таҳлил ва омӯзиши равобити байнидавлатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо, Самтҳои асосии ва масъалаҳои афзалиятноки ҳамкориҳои дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо;

- ташаккул ва омӯзиши муносибатҳои Тоҷикистон бо ЮНЕСКО таҳлили самтҳо ва дурнамои рушди равобити Тоҷикистон дар доираи ин созмон,

- омӯзиш ва таҳлили ҳамаҷонибаи ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгарои сиёсӣ, нақши ташаббусҳои байналмиллалии Тоҷикистон дар мубориза алайҳи терроризм ва ифротгарои сиёсӣ.

Навгонии илмии тадқиқот аз он иборат аст, ки омӯзиши мавзуъҳои интихобшуда беназир буда аз тарафи шумораи ангушт шумори донишмандони ватанӣ доир ба баъза аз масъалаҳои нишондодашуда қисман пажуҳиши шудаааст, аммо то имрӯз пурра тадқиқоти комил оиди онҳо анҷом дода нашудааст. Илова бар ин мавзуъоти номбаршуда дар асоси ҷамъоварӣ, таҳлил ва баррасии маводҳои мавҷудаи ватаниву хориҷӣ омӯхта шуда барои тарҳрезӣ ва омода намудани пешниҳодот ба мақомотҳои давлатӣ васеъ истифода бурда мешаванд.

Натиҷа: Дар натиҷаи фаъолияти илмӣ-тадқиқотӣ оид ба мавзуоти пешбинишууда корҳои зиёде аз қабили дифои рисолаи номзадӣ, барои дифоъ омода намудани рисолаи докторӣ ва рисолаи номзадӣ, навиштани китобҳои дарсӣ, монаграфияҳо, воситаҳои таълимӣ, мақолаҳои илмии тақризшаванд, мақолаҳои публисистӣ, фишурдаҳо, маводи тадрисӣ, омода намудани мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ ба анҷом расонида шуданд.

Соҳаи истифода: Тадқиқоти илмӣ дар дар давоми омӯзиши корҳои илмӣ-тадқиқотӣ ин тадриси фанҳои ихтисосӣ, курсҳои маҳсус, инчунин таҳия ва ҳимояи корҳои курсӣ, рисолаҳои хатмӣ донишҷӯён, рисолаҳои магистрӣ, навиштани рисолаҳои номзадиву докторӣ тарҳрезӣ ва пешниҳоди номаҳои таҳлилӣ ба мақомоти даҳлдори ҳокимияти иҷроияи ватанӣ ва доираи мутахассисони ватаниву хориҷӣ васеъ истифода бурдан мумкин аст.

РЕФЕРАТ

Отчет 171 страниц, список публикаций 240 наименований.

Ключевые слова: межгосударственные отношения, межрегиональные отношения, международные отношения, актуальные проблемы международных отношений, новая система международных отношений, geopolитические интересы, столкновение и взаимодействие великих держав, национальные интересы, взаимоотношения Республики Таджикистан с государствами региона, проблемы региональной стабильности, внешняя политика, международные угрозы и проблемы, международные организации.

Объектом исследования основы теоретических и практических исследование современной дипломатии на современном мире, а также выступают актуальные региональные проблемы дипломатия и внешняя политика Республики Таджикистан, в рамках которого исследуются взаимоотношения теоретическое и практическое исследования современной дипломатии Республики Таджикистан с сопредельными государствами Среднего востока и Южной Азии, эволюция природы и закономерностей современных международных отношений, Таджикистан в новой системе международных отношений, проблемы обеспечения региональной стабильности во внешней политике великих держав в Центральной Азии, формирование и эволюция дипломатических, общественно-политических и культурных взаимоотношений Республики Таджикистан со странами Ближнего востока, Проблемы безопасности Республики Таджикистан и его особенности в условиях трансформации общества, развитие двухсторонних отношения Республики Таджикистан с Европейским Союзом, взаимоотношений Республики Таджикистан с Центральномазии с Европейским Союзом в борьбе против политического экстремизма.

Целью исследования выступает

- анализ и изучение особенности современной дипломатии, проблемы и перспективы современной дипломатии в конце XX –го и начало XXI столетия, формирование теории современной дипломатии, особенности развитие двусторонней и многосторонней дипломатий;
- изучений нынешней политической, экономической, общественной и международной ситуации государств Центральной Азии, Южной Азии и Среднего Востока, взаимоотношения Республики Таджикистан с этими странами, приоритетные направления этого сотрудничества, анализ и изучение взаимоотношений Республики Таджикистан с Ираном, Афганистаном, Пакистаном на современном этапе;
- изучение особенностей развития современной системы международных отношений и роль Таджикистана в нем, формирование и становление приоритетных направлений внешней политики Республики Таджикистан;
- исследование вопросов безопасности Республики Таджикистан в условиях трансформации общества
- анализ и исследование места и роли Центральной Азии в системе геополитических интересов Российской Федерации, Китайской Народной Республики, Соединенных Штатов Америки;
- исследование становления и развития взаимоотношений Республики Таджикистан с государствами Европейского Союза;
- анализ изучение процесса формирования и развития взаимоотношений Республики Таджикистан с рамках ЮНЕСКО;
- изучение сотрудничества Таджикистан с центральноазиатских государств в борьбе против политического экстремизма, международные инициативы Таджикистан в борьбе против терроризма и политического экстремизма;

Научная новизна исследования заключается в том, что изучение выбранных тем является уникальным и до сегодняшнего дня не проведен их комплексный анализ. Кроме этого, по выбранным темам, исследования проводились на основе анализа и изучения как отечественных, так и зарубежных работ и широко используются при подготовке рекомендаций и предложений для государственных структур.

Результаты: В результате проведенных научно-исследовательских работ были защищены кандидатских диссертаций, подготовлены к защите докторская и кандидатских диссертации, подготовлены и изданы учебные пособия, монографии, статьи учебные пособия.

Сфера применения: Результаты научного исследования можно широко использовать при обучении предметов по специальности, подготовке спецкурсов, написании курсовых, дипломных, квалификационных и магистерских работ студентов, написании кандидатских и докторских диссертаций, подготовке предложений и аналитических записок соответствующим государственным органам.

МУНДАРИЧА

Муқаддима.....	10
1. Хусусиятҳои дипломатияи мусир	17
1.1 Проблемаҳо ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ибтидои асри XXI	
1.2 Ташаккули назарияи дипломатия дар замони мусир	
1.3 Хусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисёртарафа дар замони мусир	
1.3 Ташаккул ва таҳаввули дипломатияи дутарафа дар муносабатҳои байналхалқии мусир	
1.5 Ҷамъбаст ва натиҷагирии тадқиқот	
2. Равобити Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамҷавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ дар оғози асри XXI.....	38
2.1 Равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Ирон дар даврони истиқлолият	
2.2 Хусусиятҳои равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Афғонистон дар замони навин	
2.3 Равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон дар ибтидои асри XXI	
2.4 Равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ҳиндустон дар ибтидои асри XXI	
2.5 Ҷамъбаст ва натиҷагирии тадқиқот	
3. Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилалӣ.....	52
3.1 Самтҳои асосии сиёсати минтақавии Ҷумҳурии Тоҷикистон	
3.2 Проблемаҳо ва дурнамои ташаккули равобити дучонибаи Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа	
3.3 Омили энергетикӣ дар сиёсати минтақавии Ҷумҳурии Тоҷикистон	
3.4 Ҳамкории Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа дар масоили амният ва суббот	
3.5 Ҳамкории ҔТ бо кишварҳои минтақа дар масоили бозсозии пасазнизо дар Афғонистон	
4. Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ.....	60
4.1 Масоили таъмини амнияти иттилоотии Ҷумҳурии Тоҷикистон	
4.2 Омилҳои сиёсии таъмини амнияти миллии Тоҷикистон	
4.3 Авомили иқтисодии таъмини амнияти миллӣ	
4.4 Омилҳои берунаи таъмини амнияти миллии Тоҷикистон	
4.5 Ҷамъбаст ва натиҷагирии тадқиқот	
5. Масоили амнияти ҔТ ва хусусиятҳои он дар шароити таносухи (трансформатсия) ҷомеа.....	74
5.1 Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии ФР дар Осиёи Марказӣ	
5.2 Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии Чин дар Осиёи Марказӣ	
5.3 Сиёсати хориҷии кишварҳои хурду миёнаи СХШ ва СААД дар таъмини суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ	
5.4 Масоили суботи Осиёи Марказӣ дар сиёсати хориҷии кишварҳои Ғарб ва Шарқ	
5.5 Масоил ва дурнамои таъмин ва хифзи суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ	
6. Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар даврони истиқлолия.....	81
6.1 Зухур ва ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо	
6.2 Ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар соҳаи маориф ва илм	
6.3 Вазъ ва пешомадҳои ҳамкориҳои иқтисодӣ ва сиёсии ҔТ бо кишарҳои Иттиҳоди Аврупо	
6.4 Пешомадҳои ҳамкориҳои ҔТ бо Иттиҳоди Аврупо дар масоили амнияти минтақавӣ	
6.5 Самтҳои улувиятноки ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар асри XXI	
7. Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО.....	91
7.1 Зухур ва ташаккули ҳамкориҳои ҔТ бо ЮНЕСКО	
7.2 Рушди ҳамкориҳои ҔТ бо ЮНЕСКО дар соҳаи илм ва маориф	
7.3 Таҳлили самтҳои асосии ҳамкориҳои ҔТ бо ЮНЕСКО	
7.4 Дурнамои ҳамкориҳои ҔТ бо ЮНЕСКО дар соҳаи илму маориф	
7.5 Ҷамъбаст ва хулоسابарории тадқиқот	
8. Ҳамкории ҔТ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгароии сиёсӣ.....	95
8.1 Асосҳои назариявӣ ва методологияи таҳлил ва таҳқиқӣ масъалаи ифротгароии мусир	
8.2 Моҳият ва заминаҳои ифротгароии сиёсӣ дар шароити мусир	
8.3 Ҷамъбаст ва хулоса барории тадқиқот	
Хулоса.....	98
Рӯйхати адабиёт.....	122
Замимма	155

МУҚАДДИМА

Бо шарофати Истиқолияти давлатӣ ва таваҷҷӯҳи бевоситаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соҳаи маорифи мамлакат ба таври назаррас рушд карда, сатҳу сифати таълиму тарбия низ комилан беҳтару хубтар шуд ва дастоварди хонандагони муассисаҳои таълимии мамлакат сол то сол афзун гардид.

Ҳануз 01.09.2017 Асосгузори сулҳу Ваҳдат, Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон зимни сафари худ ба Ҷумҳурии мардумии Чин дар Донишгоҳи Синхуа суханрони карда таъкид намуда буданд, ки «Дониш ва илм дар садаи бисту як мазмуну мундариҷаи хос пайдо намуда, ба неруи пешбарандаи ҳар як ҷомеа табдил ёфтаанд. Бе ин ду наметавон ояндаро соҳт».

Дар шароити кунунӣ илму дониш нишондиҳандай асосии дараҷаи инкишофи ҳар як давлату миллат буда, бо раванди рушди нерӯи инсонӣ робитаи мустақим дорад.

Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни Паёми навбатии хеш ба Маҷлиси Оли 26.12.2019 пешниҳод намудан, ки ба хотири боз ҳам беҳтар ба роҳ мондани омӯзиши илмҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ, инчунин, барои тавсеаи тафаккури техникии насли наврас солҳои 2020 - 2040 «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф» эълон, када шавад.

Дар пайравӣ ба сиёсати бунёдкоронаи Роҳбаријати давлат ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир ҷиҳати фароҳам овардани шароити мусоиди таълиму тарбия ва ҷавобгӯ ба бозори меҳнат тайёр кардани мутахассисон, тарбияи кадрҳои болаёқат, баланд бардоштани сатҳу сифати таълиму тарбия ва илмомӯзии насли наврас нақшаҳои мушаххасро амалӣ намуд.

Имрӯз Сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон вобаста ба вазъи ҷомеаи ҷаҳонӣ, таъсири пандемияи короновирус, тадбирҳои Ҳукумати

Ҷумхурии Тоҷикистон оид ба пешгирии паҳншавии ин бемории нави сироятӣ, иқдомҳои созандай Роҳбаријати давлату Ҳукумати кишвар оид ба рушди соҳаи маориф, бунёди муассисаҳои нави таълимӣ, таъмини ҷойҳои нишаст барои хонандагон ва вазифаҳои оянда дар назди маорифчиён ҷиҳати беҳдошти сатҳу сифати таълиму тарбия ва ҷалби хонандагон ба донишшомӯзӣ аз рӯзи аввали соли хониши 2020-2021 андешаронӣ намуданд.

Зимни суханронии пурмуҳтаво Сарвари давлат мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамчунин доир ба паҳлӯҳои гуногуни соҳаи илму маориф, тарбияи қадрҳои баландиҳтисоси омӯзгорӣ, такмили иҳтисос ва бозомӯзии омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ, баланд бардоштани сатҳу сифати таълим дар зинаи таҳсилоти олӣ, ба меъёрҳои байнамилалӣ мутобиқ гардонидани сифати таҳсилоти қасбӣ, мутобиқ кардани мазмуну муҳтавои китобҳои дарсӣ, ба талаботи замон мутобиқ кардани сатҳи азҳудкуни барномаҳои таълимӣ, беҳдошти ҳолати тамоми муассисаҳои таълимӣ дар саросари кишвар ва дар ин замина барои омода намудани насли ояндасози кишвар, ки яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иҷтимоии давлати Тоҷикистон баҳисоб меравад ёдовар шуда

Воқеяти даҳай дуюми садаи XXI баёнгари он аст, ки рушди муносибатҳои байнамилалӣ ҳамоно дар давраи гузариш қарор дошта, низоми ҷаҳонии бисёрқутбӣ дар ҳоли ташаккул мебошад. Дар манзари геополитикии ҷаҳони муосир, дигаргуниҳои амиқи сиёсиву иқтисодӣ сурат гирифта, боиси тағйироти муассир дар низоми муносибатҳои байнамилалӣ мегарданд. Дар вазъи зудтагийир ва таҳаввулоти сареъи ҷаҳони имрӯза таъмини озодиву истиқлол, тамомияти арзӣ ва суботи сиёсӣ, амнияти сарзамин ва дар маҷмӯъ татбиқи манофеъи миллӣ аз умдатарин вазифаҳои кишвар ба шумор меравад.

Вусъати рӯзафзуни раванди ҷаҳонишавӣ аз муҳимтарин хусусиятҳои замони муосир дониста шуда ин раванд дар баробари мусоидат ба

муносибатҳои наздики халқу кишварҳо ва ташаккули низоми фарогири равобити сиёсиву иқтисодӣ ва илмиву фарҳангӣ миёни онҳо, ҳамзамон метавонад пайомадҳои номатлуберо, аз қабили амиқтар шудани фарқи байни кишварҳои пешрафта ва ақибмонда, шиддат гирифтани фишор ба арзишҳои миллӣ ва фарҳангии халқҳо ва ғайра ба дунбол дошта бошад. Илова бар ин, таҳти таъсири бевоситаи раванди ҷаҳонишавӣ мушкилот ва таҳдиду ҷолишҳои замони муосир низ ҳусусияти глобалий қасб карда, ба омилҳои нигаронкунандаи ҷомеаи инсонӣ табдил ёфтаанд.

Ба гуфтаи Президенти кишвар, асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, «дарёфти чунин василаву воситаҳо дар ин уқёнуси серталотум, ки сиёсати ҷаҳонӣ ном дорад, барои кишваре чун Тоҷикистон кори басо осону муюссар нест».

Рӯйдодҳои солҳои охири минтақа бори дигар собит соҳтанд, ки Осиёи Марказӣ чун нуктаи муҳимми рақобати геополитикӣ ва геостратегӣ аз ин равандҳо истисно нест, балки имрӯз дар ҷорроҳаи барҳӯрди манфиатҳои муҳталиф қарор дорад.

Аз ин сабаб баҳри омӯзиши масъалаҳои мубрами равобити байниминтақавӣ ва сиёсати хориҷии кишварҳои минтақа кафедраи муносибатҳои байналхалқии факултети муносибатҳои байналхалқӣ дар мавзӯи «Асосҳои назриявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир» корҳои илмӣ-тадқиқотии хешро дар солҳои 2016-2020 ба анҷом расонидааст.

Мубрамияти мавзӯи интихобшуда аз он иборат аст, ки пас аз фалаҷ гардидани низоми дуқутбӣ дар ҷаҳони муосир минтақаи Осиёи Марказӣ аз ҷиҳати сиёсӣ ба минтақаи алоҳидаи геополитикӣ, геоиқтисодӣ, геофарҳангӣ табдил ёфт. Минтақа дар суръати қӯтоҳтарин ба минтақаи барҳурди манфиатҳои геополитикии кишварҳои абарқудрат, майдони рақобат ва муборизаи байни бозингарони аслии муносибатҳои

байналхалқӣ, маркази воқеаҳои муайянкунандай сиёсати байналхалқӣ табдил ёфт. Кишварҳои минтақа маҷбур гаштанд дар шароити басо мушкили геостратегиву геополитикӣ сиёсати хориҷии худро ба роҳ монанд. Ташаккули сиёсати хориҷии кишварҳои минтақа ва алалхусус ба роҳ мондани равобити дучонибаву бисёрчониба, нақши созмонҳои байналхалқӣ дар минтақа, сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Шарқи Миёна, Осиёи Ҷанубӣ, нақш ва мақоми кишвар дар низоми ҷадиди байналхалқӣ, таҳлили таҳаввули табиат ва қонуниятҳои муносибатҳои байналхалқии муосир, таҳлил ва тадқиқи стратегияи сиёсати хориҷии Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Мардумии Ҷин дар Осиёи Марказӣ аз нуқтаи назари таъмини суботи минтақавӣ, ҳамоҳангии равобити ин кишварҳо дар минтақа ва баръакс бархурди ин манфиатҳо, тағиیر ёфтани вазъи геополитики минтақа пас аз воқеаҳои 11 сентябри 2001 дар Амрико, таҳлили таъсири вазъи сиёсӣ, бехатарӣ ва ҳарбии Афғонистон ба вазъи суботи минтақа ва ғайраҳо мебошанд.

Бояд таъкид намуд, ки кафедраи муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ягона маркази тайёр намудани мутахассисони баландихтисоси соҳа дар Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Барои тайёр кардани кадрҳои баландихтисос пеш аз ҳама такя ба омӯзиш ва тадқиқи таъриҳ, иқтисодиёт, сиёsat, фарҳанги ватаниӣ ва кишварҳои ҳамсоя, маҳсусан кишварҳои Осиёи Марказӣ ва абарқудратҳои минтақавӣ карда мешавад. Дар ин росто интихоби мавзӯи илмӣ-таҳиқотӣ низ асоснок ҳисобида мешавад. Бар замми ин, маҳз минтақаи Осиёи Марказӣ имрӯз минтақаи аз ҷиҳати геостратегӣ, геополитикӣ ва геоиқтисодӣ муҳими байналхалқӣ эътироф шудааст. Ҳар гуна руйдоди минтақа дарҳол таъсирашро ба тамоми низоми ташаккулёбандай муносибатҳои байналхалқии муосир маҳсусан, дар соҳаи таъмини суботу амнияти байналхалқӣ, мубориза алайҳи терроризми байналхалқӣ, гардиши ғайриқонуни маводи муҳаддир ва қочоқи яроқу аслиҳа, бархурдҳои

байниқавмӣ ва суботи сиёсии кишварҳои чудогонаи минтақа ва гайраҳо мерасонад.

«Асосҳои назариявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир» ҳамчун мавзӯи тадқиқотӣ дар солҳои 2016-2020 аз 8 фасл мавриди тадқиқот қарор гирифт. Бо сабаби аз оғози соли хониши 2016 аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хориҷи кишвар ба истиқомати доими рафтани н.и.т., муаллими калони кафедра Рашидова У.М. аз нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотӣ бароварда шуда ба ҷои он қас аз оғози соли хониши 2018 ба нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотии кафедра асистент Ғайратова Ф.А. ва аз соли 2019 бошад берун аз нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотӣ н.и.с., дотсент Нуриддин П.Р. ва асистентон Мирзоев Ҳ.Т., Ҳудойбердиев А.А. ворид карда шуданд.

Мавзӯи интихобнамудаи кафедра мубрамияти хос дар омӯзиши асосҳои назариявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир, ташаккули назарияи дипломатия дар замони муосир, шаклгирӣ инкишофи дипломатияи муосири тоҷик, таҳлили назариявӣ ва ташаббусҳои байналмиллалии Тоҷикистон дар қаринаи нав, Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилалӣ, омӯзиши сиёсати хориҷии кишварҳои Осиёи Марказӣ дар ҳалли масоили минтақавӣ ва умумичаҳонӣ, Равобити Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамчавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ дар оғози асри XXI, омӯзиши маנוфеи кишварҳои абарқудрат ва сиёсати пешгирифтai онҳо дар минтақа, раванди ҷаҳонишавии падиддаҳои номатлуби замони муосир, мушкилоти амнияти сиёсӣ, иқтисодӣ ва иттилоотӣ дар минтақа, равобити дучонибаи Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқию минтақавӣ, ҳамкориҳои дучониба, бисёрҷонибаи дохилиминтақавӣ ва байниминтақавиро дар бар мегирад.

Дар маҷмӯъ муҳакқиқон ва омӯзгорони кафедра аз рӯи масоили зерин фаъолияти илмӣ-тадқиқотии хешро анҷом доданд: асосҳои назариявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир, равобити

Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамҷавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ дар оғози асри XXI, Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилалӣ, масоили амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хусусиятҳои он дар шароити шаклгирии ҷомеа, масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати ҳориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ, Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО, муносибатҳои дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгароии сиёсӣ, робитаҳои илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ҳалқии Хитой дар даврони истиқлолият. Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Кореяи Ҷанубӣ (солҳои 1991-2015).

Тадқиқоти устодони кафедра дар иҷроиши масоили интихобнамуда мувофиқи нақша пурра иҷро шудааст. Тавре аз ҳисботи устодон бармеояд, устодон Салимов Ф.Н., Нуриддин П.Р. дар ин давра рисолаҳои номзадӣ ва Маҳмадзода П.А. рисолаи доктории худро дифоъ намуда, муллимони қалони кафедра Ҷаъфаров С.Х., Файратова Ф.А. рисолаҳои номзадии худро навишта барои муҳокима ба кафедра пешниҳод намуда аз пешдифоъ гузашта дар арафаи ҳимоя қарор доранд. Ин чунин дар давраи ҳисботи аз тарафи мӯҳақиқон китобҳои дарсӣ, монографияҳо, васоити таълимӣ, тезъодди зиёди мақолаҳои илмӣ ва илмию-оммавӣ чоп карда шуда, конфронсҳои сатҳи байналхалқӣ, ҷумҳуриявӣ, ва умумидонишигӯҳӣ дар доираи мавзӯи илмии кафедра гузаронида шуд.

Вобаста ба марҳилаҳои тадқиқотии мавзӯъ аз тарафи муҳақиқони кафедра масъалаҳои зайл мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтанд:

Хусусиятҳои дипломатияи муосир, мушкилот ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ибтидои асри XXI, Равобити Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамҷавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ дар оғози асри XXI., нақши Тоҷикистон дар низоми нави равобити байналмилалӣ, масоили амниятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хусусиятҳои он дар шароити

шаклгирӣ чомеа, масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ, таҳлили самтҳои асосии ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО дар соҳаи илм ва фарҳанг, самтҳои афзалиятноки муносибатҳои дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар солҳои истиқлолият, ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгароии сиёсӣ, робитаҳои илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Ҳалқии Хитой дар даврони истиқлолият, ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Кореяи Ҷанубӣ (солҳои 1991-2015).

1. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Дар давраи ҳисоботи мутобики нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотӣ барои солҳои 2016-2020 профессор Нуриддинов Р.Ш. дар мавзӯи «Хусусиятҳои дипломатияи муосир» ба тадқиқоти илмӣ оғоз намудааст.

Ҳадафи аз тадқиқоти мавзӯи таҳқиқшавандা ин пеш аз ҳама омӯзиши хусусиятҳои фарқунандай дипломатияи муосир, ки дар раванди ҷаҳонишавӣ ба шиддатёбии ҳамкориҳо миёни иштирокчиёни асосии равобити байналмиллал таъсир мерасонад қарор дорад ба ҳисоб меравад.

Муҳақиқ тибқи нақшай тасдиқшуда марҳила ба марҳила омӯхтани масоили хусусиятҳои хоси дипломатияи муосирро дар шароити ҷаҳонишавӣ ба нақша гирифта фаъолият бурдааст.

1.1. Проблемаҳо ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ибтидои асри XXI.

Марҳилаи аввали омӯзиши масъалаи мазкур, ки ба мушкилот ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ва ибтидои асри XXI қарор дорад бо пошхурдани Иттиҳоди Шӯравӣ ва дар ҳаритаи сиёсии ҷаҳон пайдо шудани кишварҳои тозаистиклол мушкилот ва дурнамои дипломатияро дар даҳсолаҳои аввали қарни XXI ба амал оварда масъалаи мазкур ба яке аз масъалаҳои мубрами хусусиятҳо хоси дипломатия муосир дар шароити имрӯза табдил ёфтааст.

Бо оғози ташаккули низомӣ нави муносибатҳои байналхалқӣ, ки ба охири солҳои 80-ум ва ибтидои солҳои 90-уми асри XX рост меояд, хусусиятҳои хоси дипломатия муосир ба давраи вуқӯи табадулотҳои сиёсӣ-ичтимоӣ қарни гузашта рост омада, мушкилот ва дурнамои хусусиятҳои дипломатияи муосиро дар ҷаҳон пайи ҳам дар минтаҳаҳо тағиӣр дода бо анҷоми ҷанги сард, зухури як қатор кишварҳои тозаистеклол бар асари пошхӯрии ИҶШС ва низоми сотсиалистӣ ба фурӯпошии давлатҳои бузурги бисёрмиллиятӣ, болоравии мушкилот ва дурнамои дипломатияро ба тамоилоти ҷаҳонишавӣ оварда расонид.

Доир ба марҳилаи аввали кори таҳқиқ шуда мушкилот ва дурнамои дипломатия дар охири асри XX ва аввали асри XXI чунин қайд намуд, ки дипломатия ҳамчун илм, касб ва маҳорат дар байни донишмандон то имрӯз якфирӣ вучуд надошт ва надорад. Ба ақидаи муҳақиқон ва коршиносон чунин гуногун андеши дар раванди ҷаҳонишавӣ хуб буда, намояндагони мактабҳои гуногуни илмӣ доир ба ин мавзӯъ фикру ақидаҳои гуногуни худро пешниҳод менамоянд. Дар воқеъ пеш аз оне, ки доир ба дарки заминаҳои пайдоиш ва инкишофи дипломатия дар охири асри XX ва аввали асри XXI қайд карда гузарем бояд дар ин марҳила ба бисёр аз омилҳои айнӣ ва зеҳнӣ, ки ба гуногунфирӯзии донишмандон вобаста буда таъсири худро мерасонад қайд карда гузарем:

1. - сатҳи умумии инкишофи ҷомеа;
2. - таҷрибаи давлатдорӣ;
3. - таҷрибаи матраҳ сохтан ва амалӣ намудани сиёсати хориҷӣ;
4. - озодиҳои демократӣ;
5. - мавқеи давлат дар ҷомеаи ҷаҳонӣ;
6. - ҳусусиятҳои миллӣ;
7. - имкониятҳои молиявии давлат;
8. - сатҳ ва сифати омода намудани мутахассисони соҳаи дипломатия, сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байналхалқӣ;
9. - мавқеи геополитикии давлат;
10. - маданияти сиёсии ҷомеа ва ғайра.
11. Кишварҳо бо дарназардошти мушкилот ва омилҳои зикргардида аз яқдигар фарқ мекунанд ва ин омил ба дарки моҳият ва мағҳуми дипломатия, инчунин ба ояндабинӣ ва дурнамои дипломатия мусоир низ таъсир мерасонад.
12. Аксари муаллифон чунин ақида доранд, ки дипломатия ҳамчун василаи танзими муносибатҳои байни ғуруҳҳои иҷтимоӣ дар дунёи қадим пайдо шудааст. Дипломатия дар ҷомеаи ибтидой (авлодӣ) бо ба вучуд

омадани қавму қабилаҳо, аввалин мубодилаи молу маҳсулот, сарвати нахустин масъалаҳои вобаста ба тақсими қаламрав (замин чун сарвати нахустин, кулу дарёҳо) барои шикор, заминдорӣ, моҳигирӣ ба вучуд омадааст. Чунки ташаккули аввалин гурӯҳҳои қавмӣ ва қабилавии одамон боиси мураккаб гардилани муносибатҳои байни онҳо гардид.

Дипломатия ба маънои муосири он фақат бо инкишофи қувваҳои истеҳсолкунанда, ба вучуд омадани тафаккури иҷтимоӣ ва аввалин падидаҳои ибтидоии меъёрҳои ҳуқуқӣ пайдо шудааст.

1.2. Ташаккули назарияи дипломатия дар замони муосир

Омӯзиши марҳилаи дуюми масъалаи мазкур ба ташаккули назарияҳои дипломатӣ дар замони муосир баҳшида шуда дар он кушиш шудааст, ки доир ба инкишофи донишҳои назариявии муосир, омӯзиши масалаҳои назариявии дипломатия аз нигоҳи донишмандон ва ниҳодҳои классикии илмӣ равобити байналмилал, бархурди донишҳои назариявӣ доир ба дипломатия ва шаклҳои он, ташаккули донишҳои назариявии-дипломатӣ замони гузашта дар фарқият аз замони муосир, инчунин дигар масъалаҳои характеристи сиёсӣ дошта муноқишаҳо, ихтилофу зиддиятҳо ва ҳатто ҷангҳо равона гардонида шудааст. Табиист, ки ҳама гуна муносибатҳо ба танзим зарурат доранд. Дар ҷомеаи ибтидоӣ қавму қабилаҳо мушкилоти хешро танҳо бо роҳӣ зӯрӣ ҳаллу фасл менамуданд, ки онро мутафаккирони англис Ҷ. Локк ва Т. Гобс «ҷангӣ ҳама ба муқобили ҳама» ё «одам барои одам гургаст» номидаанд. Аммо бо ташаккули муносибатҳои иҷтимоӣ одамон дарк намуданд, ки муносибатҳои байни онҳо ва ихтилофу низоъҳоро на танҳо бо роҳи зӯроварӣ ва ҷангу ҷидол, балки бо роҳи тавофуқу созиш низ танзим намудан мумкин аст.

Дипломатия ба маънои муосири он фақат бо инкишофи қувваҳои истеҳсолкунанда, ба вучуд омадани тафаккури иҷтимоӣ ва аввалин падидаҳои ибтидоии меъёрҳои ҳуқуқӣ пайдо шудааст. Мутаассифона, мо

дар бораи дипломатияи дунёи қадим кам огоҳӣ дорем, чунки маълумотҳо роҷеъ ба фаъолияти дипломатии он вақт то ба мо дар шакли номукаммал расидаанд. Масалан, маъхазҳои таъриҳӣ ба мо чунин маълумот медиҳанд, ки ҳанӯз дар асри XV пеш аз мелод, яъне севу ним ҳазор сол қабл Миср мутобиқи қоидаҳои санъати дипломатии наздик бо рӯзҳои мо, қарордодҳои байналмилалиро бо кишварҳои дигар мебаст. Мутобиқи ин маълумотҳо, дар асри XII-и пеш аз мелод Миср бо Хетҳо иттиҳоди ҳарбӣ бақарор намудааст, ки он расонидани кумаки тарафайн, аз он ҷумла кӯмак дар мубориза ба муқобили душманони дохилиро пешбинӣ мекард. Бояд таъкид намуд, ки ҷой доштани чунин модда ҳатто дар баъзе қарордодҳои дипломатияи муосир кам ба назар мерасанд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки дипломатияи Миср дар он замон аллакай ба сатҳи баланд расида будааст.

Дар минтақаи Осиё бошад, чунин муносибатҳо каме пештар ташаккул ёфта буданд. Яке аз муаррихон ва донишманди тоҷик Н.Неъматов дар рисолаи хеш «Концепсияи таърихи дипломатияи ҳалқи тоҷик» чопи соли 2004 дар натиҷаи таҳлили мавзӯи мазкур ба хулосае омадааст, ки аз қарни VI то милод то садаи VI пас аз милод дар замони мавҷудияти давлатҳои Ҳаҳоманишҳову Аршакидиён, Кӯшониёну Сомониён, Суғдиёну Тахористониён назарияҳои дипломатияи форсӣ-тоҷикӣ ба пуррагӣ ташакул ёфта буд.

Дар байни девонҳои (вазоратхонаҳои) маъмули давлати Сомониён девони маҳсусе бо номи «Девони амидулмулк ё расоил ва иншо» мавҷуд буд, ки ба муносибатҳои дипломатӣ ва мукотиботи муҳими давлатӣ машғул буд.

Дар назарияи таълимотии Низомулмулк дар «Сиёсатнома» (асри IX) фасли алоҳидаеро бо номи «Андар маънни аҳволи расулон ва тартиби кори эшон» ба баёни масъалаҳои назариявии дипломатия бахшидааст.

Дар назарияи мутафакуирони Ҳиндустони қадим бошад, дар ҳазораи саввуми қабл аз мелод, яъне бештар аз 4000 сол пеш, дипломатияи боз ҳам пешрафтатар вучуд доштааст. Чи тавре қонунҳои Ману шаҳодат медиҳанд, дар Ҳинди қадим падидаҳои нахустини ҳуқуки байналхалқӣ ва дипломатия чун санъат мавҷуд буданд. Барои мисол фасли ҳафтуми қонунҳои Ману (моддаҳои 63-68) ба масъалаҳои сифатҳои шахсӣ ва қасбии сафирон – дипломатҳо, шарту шароити таъини онҳо ҳамчун фиристодаи расмии давлат, роҳу воситаҳои фаъолияти онҳо дар хориҷи кишвар ва гайра баҳшида шудаанд. Дар моддаи 63 қонунҳои Ману омадааст, ки шоҳ бояд ба сифати сафир шахсеро таъин намояд, ки маънову муҳтавои ҳаракатҳои пасипардагӣ, ибора, ишора, таъбир ва қиёфаи ҳамсӯҳбатро дарк карда тавонад, бовичдон, бошараф, бомаҳорат ва асилзода бошад.

Дар моддаи 64 қонунҳои мазкур ба подшоҳ чунин сафирие тавсия дода мешавад, ки содик, софдил, ботачриба, бовиқор, нотарс, даллер, нотиқ буда, чой ва вақти амали худро донад. Дар моддаи 65 ин қонунҳо сабт гардидааст, ки ҳолати қувваҳои мусалаҳ аз маҳорати сарфармондехи низомӣ, назорати раият (чомеа) аз қувваҳои мусалаҳ, сарват ва кишвар аз подшоҳ, сулҳ ва ҷанг аз сафир вобастаанд. Чунки мутобики моддаи 66 танҳо сафир кишварҳоро бо ҳам мепайвандад ё менамояд, танҳо сафир он маҳоратеро дорад (ва анҷом медиҳад), ки одамон аз яқдигар ҷудо мешаванд.

Моддаи 67 қонунҳои Ману ба сафир маслиҳат, ки бигузор ӯ ҳадафҳо подшоҳи дигарро аз ҳаракатҳо ва имову ибораҳои пинҳонии вай, инчунин қиёфаи зоҳирӣ, рафтор ва ишораҳои хидматгоронаш дарк намояд. Дар моддаи 68 қонунҳои зикргардида ба подшоҳ маслиҳат дода мешавад, ки баъд аз сафир ба даст овардани маълумотҳои дақиқ дар бораи подшоҳи дигар, бояд тамоми тадбирҳоро андешид, ки ба сафир зиён нарасад. Яъне шароити ҳуъи фаъолияти баъдии сафир ва амнияти онро дар кишвари дар сатҳи зарурӣ таъмин намуд.

Аз ин рӯ, дипломатияи Ҳинд ба сифатҳои касбии дипломат, ки он рисолати хориҷии онҳоро муайян мекард, таваҷҷуҳи хос зоҳир мекард. Дипломатҳои Ҳиндустан дар бораи усулҳои пешгирии ҷанг (дипломатияи муосири пешгирӣ-превентивӣ) тасаввуроти мукаммал доштанд. Бинобар ин, вазифаи асосии ҳадамоти хориҷӣ аз он иборат буд, ки ҳадафи давлатҳои хориҷиро фаҳмида, кишварро аз таҳдиду ҳатар ҳифз намояд.

Омӯзиши дипломатияи тамаддуни дигари шарқӣ – Ҳитойи қадим низ дар сатҳи олӣ қарор дошт. Ҷиҳати фарқунандаи дипломатияи ин кишвар аз он иборат буд, ки он масъалаҳои баҳснокро бо роҳҳои бастани қарордодҳо ва шартномаҳо бо мамлакатҳои дигар танзим менамуданд. Инчунин дипломатҳои Ҳитойи қадим бо дарназардошти манфиатҳои хеш ва бо мақсади бартараф намудани таҳдиҳои давлатҳои пуркуват санъати бастани созишинаҳоро дар бораи ҳучум накардан ба якдигар низ медонистанд. Дар таърихи дипломатия ин аввалин намунаи ба мо маълуми бастани чунин қарордодҳо мебошад.

Дар миёни баъзе донишмандони Ғарб чунин ақида вучуд дорад, ки дипломатияи кишварҳои Осиё ва Африқо бо сабаби дӯрии тамаддунӣ ва ҷуғрофии Шарқ аз Ғарб, ба дипломатияи ҷаҳонӣ таъсири зиёд нарасонидааст. Ба ақидаи муаллифон ин фикр ягон асоси илмӣ надорад. Гунаҳкор намудан ё таъна задани Шарқ дар бораи ақибмондагӣ бесос аст. Шарқ дар инкишофи таърихии ҳуд барои тамоми инсоният мероси ғаний дипломатӣ, сиёсати хориҷӣ ва муносибатҳои байнидавлатиро боқӣ мондааст. Мутафаккирони Ғарб – аз Арасту ва Афлотун шуруъ намуда то Гёте ва дигарон бузургии Шарқро дар баробари тамаддуни инсоният эътироф ва қадр намудаанд.

Дипломатияи Юнон ҳарчанд усулҳои методологии робитаҳои хориҷиро поягузорӣ намуда, дар таърихи дипломатия хидмати сазоворе кардааст, вале ба ақидаи дипломати барҷастаи англisis Г. Николсон

«юнонихо дипломати хуб набуданд». Ба ақидаи як зумра донишмандон сабабҳои ба юнонихо баҳои манғӣ додани дипломатианглис беш аз ҳад демократӣ ва ошкорро будани дипломатияи Юнони Қадим ва бо фиреб алоқаманд будани он ба ҳисоб мераванд. Мутахассисон чунин мешуморанд, ки анъанаи фиреб ва макрро дар дипломатия юнониён асос гузошта онро ба римиҳо мерос мондаанд. Тавре таҷрибаи давлатдории Рими Қадим гувоҳи медиҳад, дипломатияи ин империяи абарқудрат ба таври васеъ аз усули зурӣ ба муқобили душманони заиф ва истифодаи васеи усули барангҳтани нифоқу зиддият байни ҳамсояҳо истифода мекард.

Усули «тақсим кун, тафриқа андоз ва ҳукмронӣ намо», ки имрӯз низ дар муносибатҳои байналхалқӣ истифода мегардад, усули асосии дипломатияи Рим гардида буд. Мутаассифона дар дипломатия фиребу найранг ва усули «барои расидан ба мақсад, ҳама роҳу воситаҳо хубанд», ба меъёр табдил ёфта усули асосии муносибатҳои байналхалқӣ гардидаан. Дар Рими қадим ҳатто аз иқдомоти мусбате, ки муаллифи онҳо худи римиҳо ба шумор мерафтанд, барои расидан ба мақсадҳои ғаразноки хеш, даст мекашиданд. Барои мисол, онҳо усули асосии ҳуқуки байналхалқӣро – «*Pacta sunt servanda*» (қарордодҳо бояд риоя шаванд), ки аз тарафи римиҳо тарҳрезӣ шуда буд, барои тақвияти қудрати Рим ва заиф намудани рақибонашон истифода мекарданд. Чунки қарордодҳое, ки дипломатияи Рим ба имзо мерасонид, танҳо ҷавобгӯи манфиатҳои ин кишвар буда, риояи онҳо танҳо барои рақибони онҳо ҳатмӣ буданд. Дар натиҷаи чунин муносибати нобаробар рақибони бе ҳамин ҳам заифи Рим боз ҳам заифтар мегардиданд.

Мутаассифона, Византия низ чун меросхури тамаддуни Юнону Рим аз таҷрибаи дипломатии онҳо бисёр нуктаҳои манфиро гирифта, ба Венетсия ва дигар шаҳрҳои Италия макру ҳила, истифоди қувва ба муқобили рақиби заифро ба мерос гузошт. Аз сӯйи дигар, донишманд ва сиёsatмадори

итолиёвій Никколо Макиавелли, ки дар назарияи сиёсиаш аз ҳар гуна усули пасти ва разилй ҳазар намекард, эътибор ва шаъни дипломатияро заиф намуд. Доир ба нақш ва мақоми Н. Макиавелли дар сиёсат фикру ақидаҳои гуногун вучуд доранд. Новобаста аз он ки дар муқобили макиавелизм равияи зидди макиавелизм вучуд дорад, ақидаҳои ў ба як қатор дипломатҳои ғарбӣ, таъсири зиёд расонидааст. Ҳодисаҳои охири асри XX ва ибтидои асри XXI, инчунин истифодаи зўрӣ дар Африқои Шимолӣ ва Шарқи Наздик аз тарафи кишварҳои Ғарб гувоҳи гуфтаҳои болоянд.

Ҳамин тариқ, новобаста аз он ки дипломатияи Ғарб тайи чандин аср покизагии ахлоқӣ надошт, хизматҳои таърихии он дар инкишофи муносибатҳои байнидавлатӣ назаррас аст. Чунки он то андозае ба асоси таҷрибаи дипломатияи давлатҳои абарқудрат ташаккул ёфта ба муносибатҳои байналхалқӣ таъсири бузург расонидааст.

1.3. Хусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисертарафа дар замони муосир

Марҳилаи сеюми баррасии фасли мазкур ба хусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисертарафа дар замони муосир хос буда дар он кушиш шудааст, ки оиди мағҳуми ташрифот маҷмӯи қавоид, одот, анъана ва шароитҳое фаҳмида мешавад, ки хислати меъёри умумиэътирофшудаи илтифотро дар равобити дипломатии кишварҳо касб намудааст.

Бояд гуфт, дар замони муосир, ки имрӯз тамоми иқдомоти дипломатие, ки аз ҷониби кишвар, роҳбарияти он ва дигар мақомотҳои расмӣ ба ҳарҷ дода мешаванд, ба хусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисёртарафа ва як шакли муайян дароварда шуда, тақрибан ҳамаи онҳо бо ташрифоти дипломатӣ фаро гирифта мешаванд. Хоҳ конфронси байналхалқӣ, хоҳ боздири расмӣ ва дигар воҳӯриҳои ходимони давлатӣ, мукотибаи сиёсати ҳориҷӣ, акди созишнома, таъини намояндагии дипломатӣ, баргузор намудани зиёфатҳои дипломатӣ, ҳатто мукотибаи оддӣ байни дипломатҳо, дар маҷмӯъ тобеи муқаррароти муайян мебошанд.

Дар давраи омӯзиши масъалаи мазкур муайян карда мешавад, ки муносибати хунукназарона ба он метавонад душвориҳои зиёдеро ба бор оварда, ҳатто ба сард гаштани равобити дипломатии байни кишварҳо оварда расонад. Аз ин рӯ ҳусусиятҳои таҳаввули дипломатияи бисертарафа, ки як аз шаклҳои он ташрифоти дипломатӣ ба ҳисоб меравад нафақат ҳамчун кодекси илтифоти байналхалқӣ, балки ҳамчун фишангӣ муҳим ва нозуки сиёсӣ ҳисобидан зарур аст.

Меъёрҳои умумиэтирофшудаи дипломатияи бисёрсамта ҳангоми таҳияи асноди муҳталифи дипломатӣ; нотаҳои шахсӣ ва вербалиӣ, мактубҳо, меморандум ва ғ. истифода мешавад. Навгониҳои амалияи ташрифотӣ ба истиқрор ва пойдории ҳамкорӣ ва алоқаҳо тавассути ба гардиш ворид намудан ва истифодаи кортҳои ташрифотӣ мусоидат менамоянд. Ин навъи кортҳо вазоифи зиёдеро аз қабили вокуниши дипломат ба ин ё он ҳаводис бо сарфи назарраси вақт ичро мекунанд. Дар баъзе ҳолатҳо корти ташрифотӣ метавонад, ҳатто соҳибашро бе зарурати зухури ҷисмонии он муаррифӣ намояд.

Ҳусусиятҳои низоми байналхалқӣ ба болоравии нақши дипломатияи бисёрсамта дар сиёсати ҷаҳонӣ мусоидат намудаанд. Ин навъи дипломатия аз дипломатияи анъанавии дучониба бо муҳит ва саҳнаи фаъолият фарқ мекунад. Дар ин саҳна созмонҳои байналхалқӣ, конфронсҳои байналхалқӣ ва мулоқотҳо дар сатҳи олий (саммит) амал менамоянд.

Агар ба таърихи муносибатҳои байналхалқӣ назар намоем, пас маълум мешавад, ки дипломатияи бисёрсамта ҳамзамон бо низоми вестфалиӣ зухур намудааст. Дар тӯли мавҷудият он аксаран дар шакли мулоқот (форум), ки бо танзими баъдиҷангӣ алоқаманд аст, таҷассум ёфтааст.

Давраи дигари дипломатияи бисёрсамта ба замони ҷанги сард рост меояд. Ҷанги сард ва рақобати қудратҳо ба афзоиши теъдоди созмонҳои байналхалқӣ мусоидат намуд. Пайmonи Варшава, НАТО ва Гайра намунаи

рушди дипломатияи бисёrsамта дар ин давра мебошад. Дар замони муосир ҷаҳонишавӣ вобастагии иштирокчиёни муносибатҳои байналхалқиро афзун намуда, ҷалби бештари акторҳоро ба масоили глобалӣ тақозо менамояд. Падидай мазкур намунаи ташаккули ин навъи дипломатия дар замони муосир мебошад. Бо таҳлили равандҳои сиёсӣ ва хусусиятҳои дипломатия дар замони муосир байни дипломатияи анъанавӣ ва бисёrsамта якчанд фарқро пайдо намудан мумкин аст:

1. Пояи донишиӣ ва иттилоотӣ. Дар дипломатияи маъмулӣ сафире, ки қишварашро дар хориҷа муаррифӣ мекунад, бояд манофеи миллии ҳарду давлатро дарк намояд.

2. Мулоқотҳои муназзам бо иштироки шумораи зиёди одамон.

Аз ин рӯ имкони нигаҳдошли равобити корӣ новобаста аз ихтилофи сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ дар мулоқотҳои бисёrcониба ҷанбаи асосии дипломатияи бисёrsамта мебошад. Бешубҳа хусусияти асосии дипломатияи муосир мулоқот дар сатҳи оли гаштааст. Агар пештар саммит на ҳамчун қоида, балки истисно менамуд, пас ҳоло ин навъи мулоқот омили асосии ҳаёти дипломатӣ гаштааст. Бо зуҳури саммит муколамаи шахсӣ, муназзам ва мустақим байни роҳбарони қишварҳо тавассути боздиҷо, иштирок дар музокироти бисёrcониба, табодули мукотиба, гуфтугӯи телефонӣ, ирсоли фиристодагони маҳсус бунёд гардид.

Омил ва сабаби чунин мулоқотҳо (маросими дафни ҳодимони барчасти сиёсӣ, ҳаводиси дохили қишвар, ки бевосита ба қишвари дигар тааллуқ доранд, комиссияҳои муштараки иқтисодӣ ва гайра) гуногунанд. Дипломатияи шахсӣ (персоналӣ) ва дипломатияи сатҳи оли ба усули нав ва муассири дипломатия табдил ёфт. Ҳамзамон ин навъи дипломатия ҳамчун қисмати таркибии равобити иттифоқчиён (воҳӯрии сарварони аъзои ИДМ, НАТО ва ғ.) зухӯр менамояд.

Се намуди саммитҳо мавҷуданд: 1) муназзам, 2) *ad hoc* summits – чун қоида як ду мулоқот (баъзан якчанд) 3) мулоқот дар сатҳи оли баҳри

табодули афкор. Ин навъи мулоқот ба мақсади ошкорсозии мақсад (ният) - и чонибҳо, гирифтани маълумот ва баъзан густариши музокирот дар сатҳи паст баргузор мегарданд. Аксаран чунин мулоқотҳо ба гуфтушуниди дучониба (баъзан махфӣ) табдил меёбанд.

Маҷмӯан саммитҳо аҳдофи муайянеро пайгирий менамоянд: а) густариши равобити дӯстона, б) ошкорсозии мақсади чонибҳо, в) гирифтани маълумоти навин, г) ҳалли масоили дипломатӣ ва консулий, д) оғози музокирот.

Омӯзиши дипломатияи бисёрсамта бо ошкоро будани фаъолияти созмонҳои байналхалқӣ ва акторҳои дигари муносибатҳои байналхалқӣ фарқ менамояд. Шакли махсуси он мулоқот дар сатҳи олий(зиёда аз 2 кишвар) мебошад.

Тай даҳсолаҳои охир ҷаҳонро тағииротҳои бунёдӣ фаро гирифт, ки аз ҷумла ба маҷмӯи ҳамкориҳои мутақобила байни кишварҳо, фаъолияти дипломатӣ ва умуман ба кори хадамоти дипломатӣ таъсири амиқ расонд.

Дипломатия нисбатан гуногунважҳ ва бисёрсамта гардида, ҳоло он соҳаҳои фароҳи ҳаёти байналхалқиро фаро мегирад. Ҳамзамон равобити кишварҳо фаъолу гуногунранг гардидаанд. Муносибатҳои анъанавии дипломатӣ байни кишварҳои мустақил бо алоқаҳо дар самти созмонҳои гайридавлатӣ, иттиҳодияҳои мухталифи гайрирасмӣ, соҳторҳои ҷамъиятий ва табодули гуманитарӣ пурра гаштанд. Зиёда аз он тамоюли афзоиши нақш ва аҳамияти дипломатияи бисёрсамта ва густариши соҳаҳои ҳамкорӣ дар ин самт пурра возех гардидаанд. Маркази ин навъи дипломатия то ҳол яке аз соҳторҳои нисбатан универсалии байналхалқӣ – СММ ва Шӯрои Амнияти он боқӣ мондаанд.

Хулоса дипломатияи бисёрчониба дар шароити мусоир яке аз самтҳои афзалиятноки ҳамкории байналхалқӣ, ки пайвастшавии кормандони дипломатиро дар ҳалли масоили бавучудомада тақозо менамояд, бо зуҳури бемориҳои нави хатарнок алоқаманд мебошад, ки ба тамоми инсоният

тахдид менамояд. Ин чо, пеш аз ҳама, таъкиди бемории алломати норасоии масунияти бадан (СПИД), зукоми парранда, зухури вирусҳои нави марговар, аз қабили зукоми хук ва дигар бемориҳои сироятӣ, амри зарурист.

1.4. Ташаккул ва таҳаввули дипломатияи дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии муосир

Омӯзиши марҳилаи чоруми мавзӯи мазкур ин пеш аз ҳама ба ташаккул ва таҳаввули дипломатияи дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии муосир алоқаманди дорад. Бояд қайд намуд, ки масъалаи ташаккули дипломатия дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии муосир ва сиёсати хориҷӣ ҳаводисе, ки дар саҳнаи сиёсати ҷаҳонӣ рух медиҳанд, ҳамеша мавриди диққати доираи фарохи сиёсатмадорон, рӯзноманигородон ва таҳлилгарон қарор доранд, аммо масъалаи дар амал татбиқ намудани манфиати кишварҳо дар сиёсатӣ хориҷӣ ё дипломатия танҳо таваҷҷӯҳи доираи муайяни мутахассисонро ҷалб менамояд. Новобаста аз ин имрӯз муайян намудани манфиатҳои миллӣ, самтҳои сиёсатӣ хориҷӣ ба густариши равобити кишвар бо давлатҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ хеле зарур аст. Дар ин самт метавон аз дипломатия дутарафа ё дучониба васеъ истифода намуд. Ташаккул ва таҳаввули дипломатияи дучониба ба пешбурди муносибатҳои байналхалқии муосир тавассути гуфтушунид пешбурда, усуlest, ки бо ёрии он равобити мазкур танзим гардида, аз ҷониби сарварони кишварҳо, вазирон ва намояндагони корпуси дипломатӣ дар амал татбиқ мешаванд.

Омӯзишм ва таҳқиқӣ дипломатияи дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии муосир фаъолиятест, ки санъати пешбурди гуфтушунидро дар шароити ҷаҳонишавӣ тақозо мекунад.

Яке аз донишмандон ва муҳаққиқӣ англис Ҷорҷ Беричҷ менависад, ки «дипломатия аз пешбурди умури байналхалқӣ иборат мебошад, ки

тавассути гуфтушунид амалӣ мешавад. Гуфтушунид ниҳоди муҳимтарини бунёд ва танзими муносибатҳои байналхалқӣ маҳсуб мешавад, ки моҳияти он аз нимаи дуюми асри XX амалан возеҳ гардидааст. Омили мазкур аз вобастагии мутақобилаи ҷаҳон ва масоили умуничаҳонӣ бар меояд. Бо назардошти афзоиши шумораи масъалаҳои умуничаҳонӣ ва аҳамияти ҳалли онҳо аз нимаи дуюми асри XX нақши музокирот ҳамчун василаи ҳал намудани масъалаҳои байналхалқӣ зиёд мешавад.

Ҳангоми таҳқиқ муайян карда шудааст, ки музокироти дипломатӣ аҳамияти хосса дошта, нақши он дар ҳалли низоҳҳо ва мочароҳо зоҳир мешавад. Омили мазкур баъди анҷоми «ҷанги сард» ва ташаккули низоми нав дар саҳнаи байналхалқӣ собит гардид. Тавассути механизми музокирот аксари мочароҳои минтақавӣ (Молдава, Украина, Югославия, Суря, Ирек, Миср, Ливия) ҳалли хешро ёфтанд. Ҷанбаи дигаре, ки дар дипломатияи дутарафаи муосир ба наздикӣ зухур намудааст, падидай миёнаравӣ мебошад.

Илова бар ин доираи фаолияти музокироти дипломатӣ рӯз ба рӯз фароҳ шуда истодааст. Қобили тазаккур аст, ки падидай ҷаҳонӣ – глобализатсия (ҷаҳонишавӣ) кишварҳоро водор менамояд, ки ҳатто бо назардошти масоили баҳснок ва ихтилоф ба музокирот рӯ оранд. Ҳатто дар сурати барқарор набудани равобити дипломатӣ баъзе масъалаҳо баррасӣ мешуданд. Масалан, манфиатҳои Британияи Кабирро дар Эрон соли 1989 намояндагии дипломатии Швейцария ҳимоя менамуд. Дар замони муосир музокироти дипломатӣ омили муҳимтарини таъмини рушди глобалии ҷаҳон мебошад.

Омили дигари фарқунандаи дипломатияи дучониба дар муносибатҳои байналхалқии муосир ҷанбаи бисёрҷонибаро касб намудани он мебошад. Вобастагии умумии кишварҳо ва ҷаҳонишавӣ яқу якбора манфиати бисёр кишварҳоро дар бар мегирад. Агар то ҷанги якуми ҷаҳон фаъолияти дипломатии кишварҳо дар сатҳи дучониба амалӣ гардад

(тавассути мубодилаи миссияҳо), пас имрӯз он хислати бисёрчонибаро низ гирифтааст, ки номи дипломатияи конференсиявиро низ дорад. Рушди ин навъи дипломатия дар асоси «идораи дастаҷамъонаи кишварҳо» поягузорӣ шудааст.

Хусусияти дигари дипломатияи дучониба дар муносибатҳои байналхалқии муосир дар болоравии омили иқтисодӣ зоҳир мешавад. Дар шароити иқтисоди бозоргонӣ масъалаи таъмини энергия ва амнияти озӯқаворӣ афзоиши нақши ин омил зарурати табии мебошад. Зиёда аз он бо назардошли нуфузи ин омил эҳтимолияти бархӯрдҳои низомии кишварҳо камтар шудааст. Дар дипломатияи муосир компоненти муҳимтарин – эътиmod зиёд шудааст, ки дар роҳи густариши равобити кишварҳо мусоидат менамояд. Дар ин самт таъкиди нави воҳӯрии сардорони кишварҳо (воҳӯрии бегалстук) қобили қабул аст.

Ҷанбаи дигари фарқунанда дар дипломатияи дучониба дар замони муосир ин истифодаи баёни ошкоро дар мулоқотҳои дучониба ва бисёрчониба мебошад. Агар пештар гуфтугӯ ва муколомаи дипломатӣ аз маҷмӯи истилоҳу калимаҳои пӯшида ва рамзи иборат бошад, пас тамоили мазкур хислати баръаксро қасб намудааст.

Зимни пажӯҳиши масъалаи зикршуда муайян карда шуд, ки имрӯз тавассути эъломияҳои маҳсус фаъолияти намояндагиҳо ҳам дар равобити дипломатии дучониба ва ҳам бисёрчониба ба танзим дароварда шудаанд. Ҳамзамон бо меъёрҳои ташрифотӣ маросими таъини сафирон, намояндагони доимӣ дар созмонҳои байналхалқӣ, фаъолияти миссияҳои маҳсус, тартиби равобити дипломатон ҳам байни яқдигар ва ҳам бо ҳукумати кишвари мизbon, ҷанбаҳои муҳталифи фаъолияти онҳо танзим мегарданд.

Ҳамин тарик, хусусиятҳои таҳаввул ва ташаккули дипломатияи дутарафа дар муносибатҳои байналхалқии муосир тамоми ҷанбаҳои фаъолияти сиёсати хориҷии кишварҳоро фаро гирифта ва боиси таъкид аст,

ки чунин тарзи дипломатия дар шароити муосир на танҳо аз ташрифот инчунин аз қавоиди русум, этикет ва оинро низ фаро мегирад. Соҳаи истифодаи он ҳамчун фишангӣ сиёсӣ нисбатан фароҳ аст. Масалан, ташкили машваратҳои байналхалқӣ, ки дар муқоиса бо гузашта падидаи муқаррарӣ гардидаанд. Ташрифот тамоми раванди машваратро аз тартиби нишасти намояндагон, эроди нутқ то парокандашавии иштирокчиён танзим менамояд.

1.5. Ҷамъbast ва натиҷагирии тадқиқот

Мафҳумҳои асосии мавзуъ: ҷанбаҳои назариявии дипломатия, дипломатия ва сиёсати хориҷӣ, дипломатияи дучониба, дипломатияи бисёрҷониба, ташрифоти дипломатӣ, маросимҳои дипломатӣ, зиёфтҳои дипломатӣ, сиёсати ҷаҳонӣ, раванди ҷаҳонишавӣ ва файра.

Ҳаминтариқ муҳақиқ тайи соли сипаришуда фаъолияти илмӣ-тадқиқотиро дар доираи мавзӯи худ давом додааст. Нуқтаҳои асосии тадқиқот фаро гирифта шуда, соҳторбандӣ карда шудаанд.

Пайдоиши ҳусусиятҳои хоси дипломатияи муосир ва меъёрҳои ташрифотӣ дар шароити имрӯза вобастагии онҳоро аз як тараф аз сатҳи маданияти ин ва ё он ҳалқу миллат, ки таъсири хешро дар истифодаи он мегузорад, аз ҷониби дигар аз дараҷаи рушди ҳамкории байни қишварҳо дар ин ва ё он давраи таъриҳӣ мушоҳида намудан душвор нест. Албатта бисёре аз онҳо имрӯз аз истифода берун гардида, хислати таъриҳӣ гирифтанд, баъзеи дигарашон тағйир ёфтанд ва ё бо густариши соҳтори ҳадамоти дипломатӣ аз нав зухур намуданд, сеюмиҳо бошанд шакли аввалии хешро нигоҳ доштанд. Ба қавли дигар ташрифоти дипломатӣ ҳамчун атрибути муҳими дипломатия бо зухури вазоифи навин, ки замон назди дипломатия мегузорад, тағйир ёфта, ҳамчун василаи муҳимтарини сиёсати хориҷии қишвар боқӣ мемонад.

Дар ҳамин давра профессор Нуриддинов Р.Ш. тадқиқоти илмии ҳудро дар мавзӯи «Хусусиятҳои дипломатияи муосир» идома дода, роҷеъ ба

faslҳои он корҳои зиёdro анҷом додааст. Дар ин муддат вобаста ба мавзӯи таҳқиқшаванда теъдоди зиёди китобҳои дарсӣ ба мислӣ «Сиёсати ҷаҳонӣ» Душанбе: «Эр-граф», 2017. - 352 сах., «Фаъолияти иттилоотӣ таҳлилӣ дар муносибатҳои байналхалқӣ». Душанбе: «Эр-граф», 2016. – 496 сах., «Геополитика». Душанбе: «Эр-граф», 2016. – 352 с., «Дипломатия» Душанбе: «Эр-граф», 2017. 576 сах., «Назарияи муносибатҳои байналхалқӣ» Душанбе: «Эр-граф», 2018. 330 сах., «Хадамоти дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷӣ» Душанбе: «ЭР-граф», 2018. 388 сах., «Дипломатияи иқтисодӣ» Душанбе, Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2020. – 258 с., «Ислам в мировой политике в начале XXI» Душанбе: ТНУ, 2020. 424 с., Суҳбатҳои дипломатӣ. - Душанбе: «Таъминотҷӣ», 2018. - 236 с.; инчунин монография, воситаи таълимӣ ва теъдоди зиёди мақолаҳои илмӣ ба чоп расонид, ки номгӯи онҳо дар заммимаи чопи маводи нашр шуда оварда шудааст.

2. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИҶАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Баррасии масоили вобаста ба робитаҳои байналхалқии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамҷавори Шарқи Миёна ва Осиёи Ҷанубӣ мубрамияти маҳсус дар омӯзиши мавзӯъ ба ҳисоб меравад. Ин яке аз мавзӯъҳои бунёдӣ ва ҳатто меҳварии мавзӯи илмии кафедра ба ҳисоб рафта ба масоили равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои ҳамсояи Шарқ аз он ҷумла бо кишварҳои муқтадир ва бозингарони муҳими сиёсати минтақавиву ҷаҳонӣ бахшида шудааст.

2.1. Равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Эрон дар даврони истиқлолият

Дар тадқиқи марҳилаи аввали мавзӯи мазкур муҳақиқ заҳмати зиёд қашидааст, аз он ҷумла ҷамъи маводҳои сершумори илмиву-таҳлили ба забонҳои тоҷикӣ русиву англisisivу форсӣ, китобу монографияҳо, мақолаҳои илмиву оммавӣ, дар омӯзиши равобити дучонибаи Тоҷикистон бо кишварҳои Шарқи Миёна, маҳсусан робитаҳо бо Ҷумҳурии Исломии Эрон, сиёсати хориҷии ин кишвар, самтҳои улувиятноки равобити байниҳамдигарии Тоҷикистону Эрон, нақшаҳои тарҳрезишавандӣ ва сармояи эронӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Масалан дар тадқиқи равобити Тоҷикистону Эрон муҳақиқ пеш аз ҳама ишора ба он дорад, ки Ҷумҳурии Исломии Эрон дар низоми байналмилалии мусоир дар байни кишварҳои ҷаҳони мусоир мақоми хос дорад. Бо таваҷҷӯҳ ба ин масоил метавон гуфт, ки сиёсати хориҷии ин кишвар дикқати муҳақиқонро ба худ ҷалб намудааст.

Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Исломии Эрон аз ҷониби коршиносон ва донишмандон ба таври гуногун арзёбӣ шудааст ва ин худ гувоҳи он аст, ки сиёсати хориҷии ин кишвар дар раванди басту тавсеъаи муносибатҳои байналхалқӣ мақоми хос дорад ва пур аз нишебу фароз ва ихтилофҳост. Ба ҳусус дар ташаккулёбии геополитика ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Исломии Эрон даҳсолаҳои охири қарни бистум аз бисёр ҷиҳат фарқ

мекунад, зеро маҳз дар ҳамин давра Ҷумхурии Исломии Эрон мавқеи худро дар равобити байналмилалии мусир мустаҳкам кард ва тавонист обрӯ ва эътибори худро баланд бардорад. Ба андешаи муҳаққиқ ин ба чанд омил вобаста мебошад:

1. Ин марҳилаест, ки мутобиқ ба «таҳлилҳо ва арзёбихои муҳаққиқони эронӣ даврони созандагӣ» оғоз меёбад. Эрон баъд аз ҷанг бо Ироқ имкон пайдо мекунад ба корҳои созандагӣ дар доҳили қишвари худ бипардозад.

2. Марҳилаи мазкур ба замоне рост меояд, ки фазои баъди шӯравӣ дар ҳолати парешонии сиёсиву иқтисодӣ қарор гирифтааст. Ин ба Ҷумхурии Исломии Эрон имкон медиҳад фаъолияти сиёсии худро дар самти собиқ қишварҳои шӯравӣ пурзӯр намояд.

3. Бо назардошти вазъияти мавҷуда, баҳусус заминаҳои хеле мусоид бо қишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла Ҷумхурии Тоҷикистон, ки аз нигоҳи таъриху фарҳанг муштаракоти зиёде доранд, шароити мусоид ба вучуд ояд. Бо назардошти ҷанбаҳои гуногуни сиёсати хориҷии Ҷумхурии Исломии Эрон дар дар ин давра муҳаққиқ чанд хулосаи ҷиддӣ пешниҳод кардааст:

1. Дар соҳтори низоми байналмилалии мусир Ҷумхурии Исломии Эрон ҳамчун субъекти муносибатҳои байналхалқӣ бо равия, усулҳо, тарзи барҳӯрд, принсипҳои идеологӣ, муайян кардани самтҳои ҳимояти хориҷии худ ба куллӣ аз дигар қишварҳои ҷаҳон, аз ҷумла ҳамсаённи худ фарқ дошта, бар пояи усули «на шарқӣ ва гарбӣ, танҳо исломӣ» поягузорӣ шудааст. Ҷунин самтигирии сиёсати хориҷии Ҷумхурии Исломии Эрон тамоми самтҳои фаъолияти онро дар дигар баҳшҳои равобити байналмилалӣ муайян ва мушаххас намудааст.

2. Дар низоми байналмилалии мусир Ҷумхурии Исломии Эрон бо назардошти доктринаҳои сиёсие, ки ин қишвар аз онҳо пайравӣ мекунад, заминаҳои гуногуни фаъолиятро дорад; аз ҷумла тавсеа ва таҳқими

хамкорӣ бо кишварҳои мусулмоннишин қатъи назар аз соҳтори сиёсии онҳо; ҳимоят аз кишварҳои ақибмондаи ҷаҳон; ҳимоят аз ҷунбишҳои раҳоибахши миллӣ; пешбурди сиёсати зидди Амрико ва Истроил; тавсса ва таҳқими робитаҳо бо созмонҳои байналхалқӣ дар ҷаҳорчубаи манфиатҳои миллӣ ва гайраҳо.

3. Дар заминаҳои фаҳмиши сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Исломии Эрон муносибатҳои хеле ғуногун буда аз ихтилоф, таззодҳо, нафаҳмидани моҳияти сиёсати хориҷии ин кишвар ва гайраҳо иборат мебошад. Дар ин маврид ҳулосаҳо ва барҳӯрдҳо ҳам ҷанбаи назариявӣ ва ҳам ҷанбаи амалӣ доштанд. Мушкилот аз он иборат буд, ки дар ин марҳилаи мазкур сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Исломии Эрон низ аз камбудҳо холӣ набуд. Агар аз як сӯ идеалҳои олии исломӣ таблиғ мешуд, аз сӯи дигар ҳимояти ин кишвар аз созмонҳои террористии дунё мутаассифона ба назар мерасад, ки ин худ як заманаero барои барҳӯрди дугона ба сиёсати хориҷии ин кишвар ба вучуд оварда буд.

4. Нахуст фаъолияти ин кишвар дар самти кишварҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ назар ба ҳулосаҳои муҳаққиқон аз ҷумла соҳибназарони эронӣ дорои камбудҳо, нофаҳмиҳо таззодҳо ва гайра будааст.

Ҳулосаҳои ҷиддие, ки дар ин замина дастраси мо гаштанд, аз инҳо иборатанд:

а) Ҷумҳурии исломии Эрон дар ибтидо фаъолияти хориҷии худро дар муносибат бо кишварҳои тозаистикӯли собиқ шӯравӣ ба таблиғоти васеъ шурӯъ кард, ки ин аз ҷониби он кишварҳо аз як сӯ тарс аз сӯи дигар нофаҳмиҳои ғуногунро ба вучуд овардааст; б) Ғуногуни масоили мазҳабӣ мушкилоти дигар буд, ки ба тавсса ёфтани равобити хориҷии Эрон бо ин кишварҳо таъмири манғӣ гузошт.

в) Рақобати тезутунди геополитикии Эрон бо Амрико ва гайраҳо.

Бо вучуди ҳамаи ин Эрон аз ҷумлаи кишварест, ки дар зерсистемаи сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ дохил мешавад ва маҳз ба назардошти

ҳамин нуқта нуфузи худро дар самти кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Кавказ тавсса дод ва то андозае мувофиқ ҳам буд.

Равобити Эрону Тоҷикистон пас аз пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ оғоз ёфт. Ҷумҳурии исломии Эрон аввалин шуда дар соли 1992 ҷумҳурии моро ба расмият шинохта ва намояндагии доимии худро фиристод. Аз ҳамин давра ва баъд барои ҳамкориҳо миёни Тоҷикистону Эрон ҳайати зиёди баландмақом ба кишварҳои ҳамдигар ташриф оварда ва санадҳои муҳимеро ба имзо расониданд.

Дар айни замон муносибатҳои ҳар ду кишвар хуб ба роҳ монда шудааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки ҳамкориҳо дар соҳаҳои фарҳангӣ, энергетикӣ ва тиҷоратӣ дар сатҳи баланд қарор дорад.

2.2. Ҳусусиятҳои равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Афғонистон дар замони навин

Бахшида ба равобити Тоҷикистон бо Афғонистон масоили мубрами равобити дучонибаи тарафайн, дастгирии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз барқароргардии сулҳу субот дар марзҳои кишвари дусту ҳамсоя, муборизаи муштарак бар зидди қочоқи маводи мухаддир ва силоҳи ҷангӣ, ҳалли қазияи Афғонистон, дастгирии мавқеи ин кишвар дар саҳнаи байналмилали ва равобити дучонибаи иқтисодии байни кишварҳо тадқиқ гаштаанд.

Ҳамзамон вобаста ба равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Ҷанубӣ, минҷумла Покистону Ҳиндустон, барҳурди манофеи ин кишварҳо дар Осиёи Марказӣ, фаъолияти сармоягузорӣ, ташаккули равобити тиҷоративу иқтисодии онҳо бо Тоҷикистон баррасӣ гаштаанд.

Дар ҳусуси равобити Тоҷикистон бо ҶИА муҳаққиқ дар натиҷаи тақиқотҳои худ ба хulosae меояд, ки Афғонистон имрӯз марҳилаи сеюми ҷангӣ шаҳрвандиро аз сар мегузаронад. Он ҳанӯз сентябри соли 1978 аз табаддулоти давлатии Ҳафизулло Амин оғоз ёфта, бо вуруди қушунҳои шӯравӣ ба Афғонистон декабри соли 1979 шиддат гирифт. Қайд мешавад, ки ҳолати имрӯзаи НАТО ва Амрико, ҳолати шӯравиҳоро дар Афғонистон

ба ёд меорад, ки 10 сол дар ин кишвар дар солҳои 80-уми асри гузашта бесамар ҷангида, онро тарк намуда аз иттифоқчиёну дӯстони худ низ рӯ тофтанд, ки баъдтар оқибатҳои фоқиабари онро мо мушоҳида карда истодаем.

Соли 1996 давраи авҷу барори ҳаракати толибон буд. Афғонистон ба паноҳгоҳи гурӯҳҳои террористӣ табдил меёфт. Аз муввафақиятҳои худ саргарм шуда, толибон 11 сентябри соли 2001 ба маркази тичоратии Нью-Йорк ҳамла намуданд.

ИМА 7-октябри соли 2001 бо иттифоқчиёни худ амалиёти ҷангиро муқобили толибон дар Афғонистон оғоз намуд. Баъди як моҳи зарбазаниҳои нишонрас иқтидори ҳарбии толибон несту нобуд карда шуд. 9-уми ноябри соли 2001 мутаносибан ҳамлаи ҷавобии нерӯҳои эътилофи шимол (ҳамсангарони Аҳмадшоҳи Масъуд) оғоз ёфта, шаҳри Мазори Шариф аз толибон озод карда шуд. Сафҳои толибон рахна гардид. Қисме аз қумандонҳои саҳроӣ сафҳои толибонро тарк карда худро ба сафи эътилофи Шимол мепайвастанд.

13 ноября соли 2001 толибон шаҳри Кобулро тарк намуданд. Охири ноября соли 2001 дар ихтиёри толибон факат ш. Қандаҳор бοқӣ монду ҳалос. Роҳбари онҳо Мулло Умар низ дар ин ҷо мавқеъ гирифта буд.

7-уми декабр Қандаҳор гирифта шуд. Қисми толибон ба Покистон ва қисми онҳо бо сарварии Мулло Умар ба минтақаи кӯҳии шарқи мамлакат ақибишиниӣ карда, пинҳон шуданд. Аз 12 то 17-декабри соли 2001 амалиётҳо дар минтақаи кӯҳии Тора-Бораи ҷануби шарқии Афғонистон - қароргоҳи эҳтимолии Бен Лоден гузаронида шуда, он низ ишғол карда шуд. Ҳамин тарик, марҳилаи аввали амалиёти ҳарбии ИМА ва иттифоқчиёни он бомуваффақият ба анҷом расида, ҳадафҳои аслӣ ба даст омаданд. Толибон аз ҳукumat барканор ва иқтидори ҷангии онҳо шикаста шуд.

Мутаносибан бо амалиётҳои ҷангӣ масъалаҳои сиёсӣ низ ҳаллу фасл гардида 20 декарби соли 2001 дар Бонн ҳукумати муваққатӣ бо номи маъмурияти интиқолии Афғонистон бо сарварии Ҳамид Карзай ташкил карда шуд ва моҳи июни соли 2002 Лойа - Ҷирга -парламент ўро президенти муваққатӣ интихоб намуд. Барои таъмини амният дар Афғонистон мутобиқ ба қарори № 386 Шӯрои амнияти СММ аз 20-уми декабри соли 2001 нерӯҳои ҳарбии сулҳофарини НАТО таъсис дода шуд. Дар ибтидо фаъолияти он таъмини амният дар ҳудуди пойтаҳт шаҳри Кобулро дарбар мегирифт, баъдан доираи фаъолияти он дар тамоми мамлакат паҳн гардид. Соли 2002 нерӯҳои сулҳофарини НАТО амалиёти ҳарбиро дар водиҳои ҷануби-шарқ анҷом дода, толибонро шикаст дода ба фирор маҷбур соҳтанд, ва онҳо ба кӯҳҳо ва минтақаи наздисарҳадии сукунати қабилаҳо ақибнишинӣ менамуданд. Ба андешаи мо НАТО бо ҳамин суръат дар ҳамин самт ҳамларо бояд давом медод. Бо пешвоёни қабилаҳои сарҳадӣ забон меёфт, ҳукумати Покистонро, ки шарики стратегии ИМА аст, маҷбур месоҳт, ки бо НАТО дар сарқубсозии толибон ҳамкорӣ намояд. Аммо НАТО ба истилоҳе “таймаут” эълон намуд, ки ба фоидаи толибон анҷом ёфт. Дар минтақаи қабилаҳо толибон ҳудро то андозае боамнтар ҳис карда, ба ҳуд омадан гирифтанд, сафҳои ҳудро аз ҳисоби толибони мадрасаҳо ва ашҳоси гуногуни аксаран бекор барқарор менамуданд. Ба сарчашмаи истеҳсоли маводи мухаддир даст ёфтанд. Солҳои 2003-2004 толибон қисман иқтидори нерӯи ҳудро барқарор намуда, дар қисми ҷанубу шарқии Афғонистон ба ҷангҳои партизаний гузаштанд.

Аз рӯи мушоҳидаҳо аз соли 2004 инҷониб муқовимати толибон ва ҳудуди нуфузи онҳо афзуда истодааст. Чи омилҳо ва заминаҳо боиси афзоиши нуфузи толибон ва төъдоди онҳо гардид. Ҳоло төъдоди онҳо такрибан 20-25 ҳаз. ташкил медиҳанд, ки дар минтақаҳои гуногуни кишвар маскан гирифтанд. Қароргоҳашон дар шаҳри Кветта (Покистон) воқеъ аст.

Хузури ҳарбии толибон дар 55-60 % ҳудуди Афғонистон ба қайд ғирифта шудааст. Соли 2008 як қатор марказҳои вулусволӣ ва музофотҳои ҷануби мамлакат ба таҳти назорати толибон гузашт. Дар музофотҳои Вардак, Лугар ҳатто Фазни, ки ба Кобул наздианд, толибон хеле фаъоланд. Як қатор саракҳо ва роҳҳои қалони қишвар таҳти назорати онҳост. Дар ҳудудҳои назоратии худ толибон тартиботи хешро ҷорӣ менамоянд.

Нотавониву бесалоҳиятии сохторҳои ҳукуматӣ дар марказ ва ноҳияҳо, ноамниҳо, бекории сартосарӣ, факру қашшоқӣ, сатҳи пасти зиндагӣ, саргардонии гурезаҳо афзоиши коррупсия дар қишвар омилҳое мебошанд, ки аҳолиро ба толибон наздик ва хайрҳоҳ месозад.

Махсусан ҳузури нерӯҳои НАТО дар қишвар ва бомбаандозиҳои берабти онҳо, ки боиси ҳалокати садҳо аҳолии осоишта гардид, назари мардумро ба нерӯҳои НАТО тағиیر дода, норозигӣ ва эътиrozӣ аҳолиро нисбат ба НАТО ва ҳукумати Ҳ. Карзай дучанд зиёд месозанд. Аз рӯи маълумотҳо бар асари амалиётҳои ҳарбии НАТО беш аз 3.500 ҳаз. аҳолии осоиштаи Афғонистон бар асари бомбаандозиҳои берабти НАТО ба ҳалокат расидааст.

Оқибатҳои дигари манфии ҳузури нерӯҳои НАТО дар Афғонистон афзоиши истеҳсол ва содироти маводи мухаддир мебошад. Аз рӯи маълумотҳои оморӣ аз соли 2001 то соли 2009 истеҳсоли маводи мухаддир дар қишвар 44 маротиба афзудааст. Аз 32 музофоти Афғонистон дар 29 тои он нашъа истеҳсол карда мешавад. 3,5 млн аҳолӣ ба истеҳсол ва коркарди маводи мухаддир машғуланд. Афғонистон 92% героини ҷаҳонро истеҳсол менамояд. Нашъаҷаллобӣ сарчашмаи асосии даромади гуруҳҳои террористӣ ва шарикони дохилӣ ва хориҷии онҳо ба ҳисоб меравад. Сабаби зиёд шудани истеҳсоли маводи нашъадор ин афзоиш ба талабот, гаронии маҳсулот, арzonии қувваи корӣ, нисбатан каммасраф будани истеҳсол ва коркарди ҳосил, бесамарии тадбирҳои ҳукumat баҳри маҳв сохтани

минтақаҳои истеҳсоли героин ва ғ. мебошад. Маҳз афзоиши истеҳсол ва содироти ин маводи заҳрогин чомеаи ҷаҳониро саҳт ба изтироб овардааст.

Нокомиҳои НАТО – ро дар Афғонистон бархе аз коршиносон ва сиёсатмадорон дар нокифоя будани төъдоди низомиёни НАТО меҳисобанд. Ҳуди собиқ раиси ҷумҳурии ИМА Барак Обама ҳангоми боздид аз мавқеи низомиёни Амрико дар Афғонистон дар арафаи интихоботи раиси ҷумҳур изҳор намуд, ки төъдоди ҳарбиёни Амрико дар Афғонистон зиёд карда ҳоҳанд шуд. Моҳи ноябрри соли 2009 иловатан ба Афғонистон боз 6 ҳазор низомиёни ИМА фиристода шуданд.

Масъалаи дигаре, ки Амрико дар Афғонистон ба он мувоҷеҳ аст ин нигоҳ доштани ягонагӣ, ҳамраъӣ дар сафҳои нерӯҳои муштараки НАТО мебошад. Зоро миёни аъзоёни НАТО назарҳои муҳталиф ва ақидаҳои гуногун садо медиҳанд. Баъзе қишварҳо муқобили зиёд кардани төъдоди низомиён дар Афғонистонанд. Масалан, Франция, Германия, Голландия ба зиёд кардани қушунҳои худ дар ин қишвар ҳавасманд нестанд. Ҳамчунин онҳо ба интиқоли низомиёнашон аз қисми шимол ба қисми ҷануб, ба минтақаи даргири Қандаҳор умуман зид ҳастанд. Дар минтақаи Қандаҳор бори гарон асосан ба дӯши канадагиҳост ва Канада изҳор намуд, ки дар сурати ба онҳо кӯмак нарасидан онҳо то соли 2011 Афғонистонро тарк ҳоҳанд намуд.

Дар натиҷаи тадқиқот муҳақиқ доир ба вазъи Афғонистон ва равобити мо бо он ҷунин қадамҳоро лозим мешуморад:

- Толибонро аз манбаи истеҳсол, фурӯш ва содироти маводи мухаддир маҳрум бояд соҳт.
- Ба бомбаандозиҳои берабту бенизом ки боиси ҳалокати аҳолии осоишта мегардад, роҳ дода нашавад.
- Ҳаракату паҳншавии толибон дар саросари қишвар боз дошта шавад.

- Покистонро, ки шарики стратегии ИМА мебошад бо роҳҳои гуногун водор бояд соҳт, ки фаъолият толибонро дар манотики сарҳадии кишвар маҳдуд созад.

- Дар ҷомеаи Афғонистон ҳамеша нақши пешво ва сарварони қабилаҳо хеле барҷаста ва сухану мавқеи онҳо дар ҳама мавридҳо ҳалкунанда буданд. Аз ин хотир ҳукумати марказӣ ва сарпарастони он бояд миёни сарварони қабилаҳои сарҳадӣ бо роҳу воситаҳои гуногун фаъолтар кор бурда онҳоро ба ҳуд иттифоқӣ созанд. Ҳамин гуна тадбирҳо ва гуфтушунидҳо бо сарварони дастаҳои ҷангӣ-нишиҳои кишвар роҳандозӣ гарданд.

- Бо созмонҳои минтақавӣ аз ҷумла ШОС дар мубориза алайҳи толибон НАТО ҳамкории васеъ бояд барқарор намояд.

- Ёрии иқтисодии молиявии ҷаҳонӣ ба Афғонистон, ки ҳудуди 25 млрд. долл. ҷудо шуда буд, мақсаднок барои эҳёи иқтисодии Афғонистон истифода шавад.

- Ҳаёти иқтисодии кишвар ҷоннок карда шавад.

- Дар баробари ҳамлаҳои шадиду нишонрас бо роҳбарони толибони муросокор гуфтушунидро низ ба роҳ монда, онҳоро ба ҳаёти осоишта ҷалб бояд намуд.

2.3. Равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон дар ибтидои асри XXI

Марҳилаи ҷоруми омӯзиши мавзӯи мазкур ба Равобити Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Исломии Покистон дар ибтидои асри XXI вобаста буда, Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзҳои нахустини соҳибистоқлолӣ сиёсати фаъоли ҳориҷии дарҳои боз пеш гирифта шуда, барои рушду тавсеаи ҳамкориҳои мутақобилан судманди сиёсӣ, иқтисодию иҷтимоӣ ва фарҳангиву гуманитарӣ бо доираи васеи ҷомеаи ҷаҳонӣ кӯшишҳои пайваста ба ҳарҷ дода мешавад. Бояд қайд намуд, ки дар ибтидои асри XXI рушди соҳаҳои афзалиятноки ҳамкорӣ дар бахшҳои энергетика, истеҳсоли неруи барқ ва дигар манбаъҳо, тарҳрезии барномаи муштараки дарозмуҳлат оид ба

азхудкунни иқтидори азими гидроэнергетикии Осиёи Марказӣ ба хотири таъмини амнияти энергетикӣ, интиқоли неруи тозаи барқ ба бозори Осиёи Ҷанубӣ, аз ҷумла ба Афғонистону Покистон, таҳкими ҳамкорӣ дар соҳаи саноати кӯҳӣ, нақлиёт, қишоварзӣ, сайёҳӣ ва фармасевтика аз самтҳои ояндадори ҷонибҳо бештар арзёбӣ карда шудааст. Сарони қишварҳо имрӯз аҳамияти ҳамкории муштараки ҳамаҷонибаро барои таҳкими роҳ ба шарикӣ стратегӣ ва ҳамbastагии устувори минтақавӣ эътироф намуда ба муштаракоти умумии таъриҳӣ, фарҳангӣ ва арзишҳои байни мардумони Тоҷикистону Покистон арҷгузорӣ карданд.

Президенти Ҷумҳурии Исломии Покистон Мамнун Ҳусейн Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон-ро ташаббускори асосии ҷиҳати баргузории Конференсияи байналмилалии сатҳи баланд оид ба Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028» медонад. Зимни баргузории Конференсияи байналмилалии сатҳи баланд, ки дар таърихи 20 – 21 июни 2018 дар ш.Душанбе доир гардида буд, роҳбарон зарурати расидан ба дастрасии ҳаматарафа ва одилона ба оби ошомидани безарару тозаро тавассути мудирияти рушдёфтai обу беҳдоштӣ дар доираи ҳадафҳои рушди устувори СММ пешбинигардида таъкид намуда буданд.

Ҳангоми омӯзиш инчунин метавон изҳори қаноатманди, намуд, ки роҳбарияти ҳар ду қишвар дар робита ба рушди муносибатҳои дучониба дар оғози асри XXI барои густариши ҳамкорӣ дар соҳаҳои иқтисодиёт, савдо, сармоягузорӣ, маориф, илм, фарҳанг, энергетика, нақлиёт, мудофиа ва амният кушишҳои зиёде ба ҳарҷ додаистода аз имкониятҳои васеи мавҷуда зимни ҳамкори бештар истифода баранд.

Аз ҷумла дар ин замина метавон қайнамуд:

- даъвати ҷонибҳоро ба сармоягузории мустақим ва муштарак дар минтақаҳои озоди/маҳсуси иқтисодии қишварҳои яқдигар;

- аҳамияти пайвастагии минтақавӣ тариқи бунёди шабакаҳои роҳи оҳан, заминӣ, ҳавоӣ ва рақамӣ барои таҳқими муносибатҳои тиҷоратию иқтисодӣ ва эътирофи баланд бардоштани эътимоди байни кишварҳои минтақа чиҳати амну-субот;

- фаъол соҳтан ва ташкили мақомоти авиасионии ҳарду ҷониб раванди шабакаҳои алоқа ва дубора барқарор намудани хизматрасонии ҳавоӣ;

- дастгирии Покистон ҳамзамон азми Тоҷикистонро барои дастрасӣ ба бандари Гвадар;

- татбиқи лоиҳаи CASA-1000, анҷоми саривақтии лоиҳаи минтақавии CASA-1000 ва рушди ҳамкориҳо байни ду кишвар дар соҳаҳои энергетика, инфрасоҳтор ва пайвастагӣ;

- таҳқими ҳамкориҳоро дар мубориза бар зидди таҳдидҳои глобалист-терроризм, ифратгароӣ, қочоқи маводи мухаддир ва дигар ҷиноятҳои муташаккили фаромилӣ, комёбииҳои Покистон дар мубориза бо терроризм тавассути гузаронидани амалиётҳои “Зарби Азб”, “Радд - ул - фасод” ва “Нақшай амали миллӣ” барои сулҳу субот дар минтақа;

- дастгирии раванди мусолиҳа дар Афғонистон, ва истиқори сулҳу суботи минтақавӣ;

- зарурати ҳалли ҳамаи ихтолофоту низоъҳо дар минтақа бо роҳи музокироти бардавом ва тибқи меъёрҳои ҳуқуқи байналмилалӣ ва усули Ойинномаи СММ;

Аз ҷониби роҳбарияти Покистон аз раисии Тоҷикистон дар Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва инчунин дастгирии комили ҳукумати Покистон ба лоиҳаҳои СҲИ ва ташаббусҳои Тоҷикистон дар доираи раёсат дар ин созмон.

Хулоса метавон қайд намуд, ки робитаҳои дучониба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистон бо Покистон дар шароити имрӯза хело хуб ба роҳ монда

шудааст, ки аз тарафи сарони давлатҳо дар рафти муайян намудани самтҳои асосии сиёсати хориҷӣ мусбӣ арзёби мегардад.

2.4. Равобити Тоҷикистон бо Ҳиндустон дар ибтиди аси ҲХI

Марҳилаи чоруми омӯзиш ба мавӯи мазкур, ки ба масъалаи равобити Тоҷикистон бо Ҳиндустон дар ибтиди аси ҲХI даҳл дорад, метавон қайд намуд, ки Тоҷикистону Ҳиндустон марзҳои муштарак надоранд, vale мову шумо намояндагони як қитъаи Осиё ҳастем, мушкилоти умумӣ ва бо ҳам монанд дошта, бо хатару таҳдидҳои яксон рӯ ба рӯ ҳастем.

Бояд тазаккур дод, ки пайвандҳову иртиботи мардуми Тоҷикистону Ҳиндустон анъанаҳои динӣ ва таъриҳӣ доранд. Қисмате аз асосҳои қаробати ҳалқҳои моро решаҳои умумии забонҳои мо муаян месозанд. Ин қаробат алалхӯсус дар қарнҳои миёна равshan зоҳир шуд, ки он бо вусъати интишори забони тоҷикии форсӣ дар Ҳиндустон пайванди ногусастаний дорад.

Рушди ҳамкориҳои иқтисодию тиҷоратӣ ва сармоягузорӣ миёни Тоҷикистону Ҳиндустон дар шароити муосир низ бунёд ёфта истодааст ва бояд ёдовар шуд, ки соҳибкорону тоҷирон ва сармоягузорони ҳар ду кишвар қушиш карда истодаанд, ки ба таҳқиму густариши робитаҳои барои ҳарду ҷониб судманд бошанд. Тарафҳо имрӯз бештар таваҷҷӯҳи зиёд ба соҳаҳои гидроэнергетика, кишоварзӣ, соҳтмон, туризм, истиҳроҷ ва коркарди нафту газ, ангишт, уран, сангҳою металҳои қиматбаҳо ва дигар канданиҳои фоидаовар зоҳир намудаанд.

Чунонки Президенти Ҷумҳурии Ҳиндустон хонум Пратибҳа Патил зимни сафари хеш ба Тоҷикистон дар Форуми соҳибкорону сармоягузорони ду кишвар иштирок ва суханронӣ изҳор дошт «Тоҷикистон дорои захираҳои бепоёни гидроэнергетикӣ аст ва мо аз онҳо бояд ба нафӯи кишварҳои Осиёи Марказӣ, аз ҷумла ҳиндустон васеъ истифода намоем».

Пояи қарордодӣ-ҳуқуқии муносибатҳои дучонибаро зиёда аз 70 адад созишинаю ёддоштҳои тафоҳуми байниҳукуматӣ ва соҳавӣ ташкил медиҳад.

Байни ду кишвар Комиссияи байниҳукуматӣ оид ба ҳамкориҳои тичоратӣ, иқтисодӣ, илмӣ ва техникӣ фаъолият дорад, ки яке аз механизмҳои асосии рушди ҳамкориҳои дучонибаи иқтисодӣ ба ҳисоб меравад. Қобили зикр аст, ки то ба имрӯз даҳ ҷаласаи Комиссияи мазкур баргузор гардидааст. 28-29 январи 2019 ҷаласаи даҳуми Комиссия дар Душанбе доир шуд.

7 июня 2019 дар Душанбе даври якуми машваратҳои консулий байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ҳиндустон сурат гирифт.

Байни ду кишвар Комиссияи муштараки байниҳукуматӣ оид ба ҳамкориҳои тичоратӣ, иқтисодӣ, илмӣ ва техникӣ фаъолият дорад, ки яке аз механизмҳои асосии рушди ҳамкориҳои дучонибаи иқтисодӣ ба ҳисоб меравад. Қобили зикр аст, ки то ба имрӯз 11 ҷаласаи Комиссияи мазкур баргузор гардидааст. 24-25 февраля 2020 ҷаласаи ёздаҳуми Комиссия дар Дехлӣ доир шуд.

Пояи қарордодӣ-ҳуқуқии муносибатҳои дучонибаро зиёда аз 70 адад созишинаю ёддоштҳои тафоҳуми байниҳукуматӣ ва соҳавӣ ташкил медиҳанд.

Дар соли 2019 гардиши мол байни ду кишвар ба 24 млн. 262 ҳазор доллари ИМА расидааст.

2.5. Ҷамъbast ва натиҷагирии тадқиқот

Самти дигари тадқиқоти муҳаққиқро ташаккул ва таҳаввули сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, нақши он дар минтақа ва арсаи байнамилал ташкил медиҳад. Ин равобит басо муҳим аз нигоҳи таъмини суботи минтақавӣ ва рифоҳи иқтисодии кишвар мебошанд.

Робитаҳои ҳамаҷонибаи Тоҷикистон бо Русия дар натиҷаи талошҳои фаъолонаи ҳарду ҷониб ба шарикӣ стратегии дорои хислатҳои мутавозин ва фарогири манфиатҳои дарозмуддати миллии ҳарду кишвар табдил ёфтанд. Самараи муҳимтарин шарикӣ стратегии Тоҷикистон ва Россия ҳамкориҳои рушдёбандаи иқтисоди байни ду кишвар мебошад.

Дар татбиқи стратегияи минтақавӣ ва байналмилалӣ робитаҳо бо Ҷумҳурии мардумии Чин аҳамияти басо муҳим дорад. Ба давлати тозаистиқоли Тоҷикистон мұяссар гардид, ки бо Ҷумҳурии мардумии Чин сатҳи баланди эътимодро миёни ду кишвари ҳамсарҳад ба вучуд оварад ва заминаи густурдаеро барои ривоҷи ҳамкориҳои судманди тарафайн фароҳам созад. Ҳамкориҳо бо Чин яке аз омилҳои рушди иқтисодии кишвар ва тақвияти суботу амният дар минтақа ба ҳисоб меравад. Робитаҳо миёни ду кишвари ҳамсоя дар чаҳорҷубаи Созмони Ҳамкориҳои Шанхай, босуръат чараён мегирад.

Рушди робитаҳо бо кишварҳои Шарқ-Ҳиндустон, Покистон, Туркия, Япония, бо ҷаҳони ислом бо кишварҳои аъзои ИДМ, Иттиҳоди Аврупо, кишварҳои пешрафтаи Фарб самти муҳими сиёсати хориҷии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Таҳия ва татбиқи стратегияи ҳамаҷониба асоснок ва санчидаи байналмилали бо назардошти ҳадафҳо ва манфиатҳои олии Ватан дар айни замон ҳамоҳанг соҳтану омезиши онҳо бо ниёзҳо ва манфиатҳои глобалӣ сабабгори ташаккул ва табдили Тоҷикистони соҳибистиқол ба узви фаъол ва соҳибэҳтироми ҷомеаи ҷаҳонӣ гардид.

Ташаббусҳои саривақтӣ ва иқдомҳои фаъолонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳалли масъалаҳои доги сайёра аз қабили таъмини аҳолии руиي замин бо оби нӯшокӣ, дар ин росто, эълон намудани соли 2003 соли оби тоза ва таҳияи барномаи дарозмуддати даҳсолаи байналмилалии фаъолияти «Об амал барои рушди устувор» (2018-2028) таклифи СММ бо

чонибдории кишварҳои узви СММ ба тасвиб расид эътибор ва нуфузи Тоҷикистонро дар арсаи ҷаҳон хеле боло бурд.

3. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Муҳақиқ тибқи нақшай тасдиқшуда марҳила ба марҳила омӯхтани масоили Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилалиро ба нақша гирифта фаъолият бурдааст.

3.1. Дар марҳилаи аввал, ки ба таърихнигории проблема ва методикаи таҳқиқи шаклгирӣ ва таҳаввули улувият ва самтҳои афзалиятноки сиёсати хориҷии Тоҷикистон ном дошта муҳақиқ бо ҷамъи маводи зарурии илмӣ ва сарчашмаҳо машғул шуд.

Муҳақиқ бевосита ба маҷмуи аснод ва адабияти интишоршуда ва маводи архививу давлатии бахшида ба мавзӯъ шинос шуд ва силсилаи маводи ҷамъшударо ба тартиб даровард. Гуфтан мумкин аст доир ба масоили муҳталифи сиёсати хориҷии кишвар адабиёти гуногун бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ, англисӣ аз чоп баромадаанд, ки онҳо дар боби муайян кардани самтҳои асосӣ ва афзалиятноки кишвар нақши муҳим мебозанд. Ҷанбаҳои гуногуни таърихнигории мавзуъро дар мақолоти дар маҷмуаҳо ва рузномаҳо чоп шуда инъикос кард.

Мафҳумҳои дар ин фасл ҷамъбастшуда: дараҷаи омухта шудани мавзӯъ, мубрамияти мавзӯъ, гуруҳбандӣ ва таснифи адабиёти дар ин мавзӯъ ба чоп расида ва маводи давлативу архивӣ.

3.2. Марҳилаи дуввуми мавзӯъ, ки «Хусусияти инкишофи низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ ва ҷойи Тоҷикистон дар он» ном дошт, бевосита ба тадқиқӣ мавзӯи интихобшуда вобаста буд.

Дар ин марҳила таваҷҷӯҳ бештар ба таҳлили хусусиёти инкишофи низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ, ки майл ба бисёркутбӣ дорад,

равона карда шуд. Чанбаи муҳими ин мавзӯй дарёфти мақоми Тоҷикистон дар ин низоми ташаккул ёфта буд, ки дар силсилаи гузоришу маърузаҳо дар конфронсҳо, мизҳои мудаввар ва мақолоти нашршуда инъикос ёфтаанд.

Аз он ҷумла дар доираи таҳқиқу омӯзиш масоили вобаста ба ташаккули низоми нави равобити байналмилал, бозингарони асосии саҳнаи сиёсӣ ва байналхалқии ҷаҳони муосир, нақши Федератсияи Русия, Амрико ва Ҷин дар он, сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони истиқлолият, самтҳои улувиятноки он, ва ҷойи он дар нишзоми ташаккулёбандай равобити байналмилал мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Мағҳумҳои асосӣ: мағҳум ва хислати низоми байналхалқити муосир, низоми бисёркӯтбӣ, муборизаи қишварҳо барои қудрат ва доираи нуфуз, мақоми қишвари тозаистиқлол дар низоми нав, эътирофи қишвар дар ҷомеаи байналмилал, узвият ба созмонҳои минтақавӣ ва байналхалқӣ.

3.3. Аз руи марҳилаи саввум «Шаклгирии авлавиятҳо ва самтҳои асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» муҳақиқ диқати асосиро ба шаклгирии авлавиятҳо ва самтҳои асосии сиёсати хориҷии Тоҷикистон додааст. Шаклгирии авлавият ва самтҳои асосӣ дар сиёсати хориҷии Тоҷикистон дар шароити хеле мураккаб ва нодир ҷараён гирифтааст. Ба раванди шаклгирии сиёсати хориҷӣ ҳам омилҳои хориҷӣ ва ҳам омилҳои дохилӣ фаъолона таъсир расондаанд. Аз ҷумлаи омилҳои дохилӣ ҷанги шаҳрвандӣ ва давраи баъдинизои, масоили марбут ба ҳифзи сарҳадоти миллӣ, ташаккули соҳтори идории қишвар, мубориза бо нерӯҳои гайрисулҳ дар манотики ҷудогонаи қишвар ва дастгирии онҳо аз тарафи нерӯҳои хориҷи, вазъи мушкили иқтисодиёти қишвар ва ғайраҳо арзёбӣ гаштаанд.

Ба сифати омилҳои беруна пеш аз ҳама шикасти низоми мавҷудаи равобити байналмилал ва қадамҳои на ҳамеша дустонаи қишварҳои ҳамсояву дур, мавқеи нави геополитики минтақа ва маҳсусан Ҷумҳурии Тоҷикистон, рақобат ва дар баъзе ҳолатҳо мувоғиқ автодани манофеи

геополитикии кишварҳои дуру наздик, таъсиси созмонҳои минтақавӣ ва иштироки Тоҷикистон дар онҳо, саҳми Тоҷикистон дар баррасии масоили мубрами ҷаҳони муосир ва ғайраҳо арзёбӣ гаштаанд.

Мафҳумҳои асосӣ: афзалиятҳо дар сиёсати хориҷӣ, консепсияи сиёсати хориҷӣ, сиёсати дарҳои кушод, дипломатияи превентивӣ, ташаккули камарбанди ҳамсоягии нек, дипломатияи энергетикӣ,

3.4. Дар марҳилаи чорум «Ҷумҳурии Тоҷикистон ва проблемаҳои актуалии ҷаҳони муосир» муҳақиқ бевосита ба барраси ҷойи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми навини равобити байналмилал ва иштироки он дар ҳалли масоили мубрами руз тадқиқ шудаанд.

Таъкид мешавад, ки Тоҷикистон аз рузҳои аввали ба ҷомеаи байналмилалӣ пазируфтанаш дар ҳалли проблемаҳои мубрами байналхалқӣ фаъолона иштирок кардааст. Мисоли барҷастаи ин силсилаи пешниҳодоти раиси кишвар баҳри ҳалли ҷунун масаъалаҳо: ташкили муборизаи якҷоя бар зидди гардиши маводи мухаддир, ҷинояткории муташаккили фаромиллӣ, мубориза алайҳи терроризми байналмилалӣ ва ифратгароии диниву сиёсӣ, ҳалли проблемаҳои экологӣ мебошад.

Маҳз дар минтақаи сарҳадӣ бо кишвари даргир – Афғонистон ҷойгир шудани Тоҷикистон аз роҳбарияти он талаб мекунад, ки диққати маҳсусро ба масоили дар болозикршудаи ҳарактери глобали касбнамуда дихад. Аз он ҷумла вобаста ба мубориза алайҳи гардиши маводи мухаддир Тоҷикистон тавасути амалҳои яктарафа ва бо ҷалби кишварҳои дигари манфиатдор аз саҳни баланди созмонҳои гуногуни байналхалқӣ даъватҳо ба амал меорад.

Дар баҳши масоили экологӣ маҳз Тоҷикистон ҷонибдори гуфтушунидҳо баҳри ҳалли масоили вобаста ба баҳри Арал, биёбонгардии замин, пешгирии оқибатҳои техногениву экологӣ баромад мекунад. Ташабbusи Тоҷикистон буд ки СММ амалиёти даҳсолаи об барои ҳаётро дар тамоми ҷаҳон қабул намуд.

Мафҳумҳои асосӣ: проблемаҳои мубрами чомеаи муосир, ташкили ҷабҳаи муттаҳид баҳри мубориза бар зидди гардиши маводи мухаддир, даҳсолаи амалиёти «Об барои ҳаёт», амалиёти байналхалқи алайхи ҷунбишии Толибон

3.5. Дар марҳилаи панҷум «Улувиятҳои минтақавӣ дар сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» масоили вобаста ба шаклгирии сиёсати хориҷии ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ гаштаанд.

Дар консепсияи сиёсати хориҷии Тоҷикистон тавсеа ва умқардонии ҳамкориҳо бо кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ ба ҳайси афзалиятҳои аввалиндарача эълон шудааст. Аз ин ру таҳқиқоти фасл ба таърихи шаклгирӣ ва марҳилаҳои инкишофи раванди ҳамгароӣ, ҳусусият ва мушкилиҳову пешрафтҳо дар ин ҷода, таҳлили мавқеи кишварҳо дар роҳи ҳалли мушкилоти минтақавӣ баҳшида шудааст. Дар ин фасл пеш аз ҳама кушишу талошҳо Тоҷикистон барои такмили механизми ҳамкориҳо, таҳқими мавқеи ниҳодҳои ҳамгароӣ аз низомиву сиёсӣ то иқтисодиву фарҳангӣ, ҷусуҷуҷӯи роҳҳои оптималии проблемаҳои энергетикиву экологии минтақа равона шуда буданд.

Мафҳумҳои асосии мавзӯъ: равандҳои ҳамгароӣ дар минтақа, проблемаҳои асосии минтақа, проблемаи энергетикӣ, омили энергетикӣ, дипломатияи превентивӣ (пешгирикунанда), раҳоӣ аз бунбости коммуникатсионӣ, ташкили камарбанди ҳамсоягии нек,

Муҳақиқ тайи соли сипаришуда фаъолияти илмӣ-тадқиқотиро дар доираи мавзуи доктории худ давом дод. Нуқтаҳои асосии тадқиқот фаро гирифта шуда, соҳторбандӣ карда шудаанд.

Дар ҳамин давра дотсент Самиев X. Д. тадқиқоти илмии худро дар мавзӯи «Тоҷикистон дар низоми нави равобити байналмилал» идома дода, роҷеъ ба фаслҳои он корҳои зиёдро анҷом додааст. Дар ин муддат монографияи худро бо номи «Сиёсати хориҷии Тоҷикистон: механизм ва марҳилаҳои ташаккул» ба ҷониб омода намудааст.

4. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориции кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ яке аз мавзӯъҳои илмӣ-тадқиқотии кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ ба ҳисоб меравад. Мавзуи мазкур мураккаб, бунёдӣ ва ба таври коғӣ тадқиқнашуда мебошад. Бо интихоби мавзӯъ муҳаққиқ мақсад гузаштааст, ки доир ба мавқеи Осиёи Марказ дар низоми навини равобити байналмила, ҷои кишварҳои минтақа дар ҳаритаи геополитикии ҷаҳон, сиёсати хориции кишварҳои Осиёи Марказӣ, масоили даргир, мураккаб, муттазод ва ҳалшаванда дар минтақа, роҳу усулҳои ҳалли он, созмонҳои минтақавӣ аз қабили Созмони ҳамкориҳои Шанхай, Созмони аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ, ҳалли мушкилот ва пешгирии буҳронҳо нақш ва ҳадафҳои кишварҳои абарқудрат дар минтақа, саҳми онҳо дар мустаҳкам кардани суботу амнияти дар минтақа ва ғайраҳо баррасӣ намояд.

Мавзӯи мазкур дар 5 марҳила тадқиқ шудааст:

- 4.1.** Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориции ФР дар Осиёи Марказӣ;
- 4.2.** Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориции Чин дар Осиёи Марказӣ;
- 4.3.** Сиёсати хориции кишварҳои хурду миёнаи СҲШ ва СААД дар таъмини суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ;
- 4.4.** Масоили суботи Осиёи Марказӣ дар сиёсати хориции кишварҳои Ғарб ва Шарқ;
- 4.5.** Масоил ва дурнамои таъмин ва ҳифзи суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ.

4.1. Дар марҳилаи аввали тадқиқот муҳаққиқ бо ҷамъи маъхазҳо ва адабиёти илмӣ доир ба мавзӯъ ба забонҳои тоҷикиву русӣ, англisisivу форсӣ машғул шудааст. Натиҷаҳои тадқиқот дар шакли мақолаҳои илмӣ чоп

гардида барои омода намудани матни лексияҳо, маърӯзаҳои илмӣ дар конференсияҳо ва семинарҳо истифода шудаанд. Фишурдаҳои масъалаҳои баррасишаванда ва таҳқиқшаванда аз ҷониби муҳакқиқ дар конференсияҳои донишгоҳӣ, ҷумҳуриявию байналмилалӣ дар шакли маърузаҳо пешниҳод шуданд.

Аз ҷумла дар конференцияи байналхалқӣ дар мавзӯи «Афғонистони муосир: таҳдиду хатарҳои нав», ки бо ибтикори Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти ҶТ санаи 11 апрели соли 2016 бо маъруза баромад намуд.

Ҳамчунин мақолаҳои зерин чоп карда шуданд:

1. Салимов Ф.Н. Сирийская война и вопросы региональной стабильности в Центральной Азии// конференсияи Ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ . 23 апрели соли 2016.

2. Салимов Ф.Н. Масоили суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ //Мизи мудаввар дар мавзӯи «Масоили амнияти минтақавӣ ва байналхалқи дар Осиёи Марказӣ», Душанбе, 20 февраляи соли 2016.

Ҷанбаҳои гуногуни мавзӯи мазкур ҳангоми роҳбарии корҳои илмии донишҷӯён, навиштани маърӯзаҳо мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор гирифтанд.

Санаи 23.06.2015 аввалин пешдигои рисолаи номзади гузаронида шуд. Санаи 18.03.2016 пешдигои навбати гузаронида шуд, ки дар рафти он камбузидҳо, таклифу пешниҳодҳои дар ҷаласаи гузашта кардашуд ба инобат гирифта шуданд. Аъзоёни ҷаласа қарор қабул намуданд, ки рисола барои дифоъ ба Шӯрои диссертационӣ пешниҳод шавад.

4.2. Дар марҳилаи дуввум, тадқиқоти мавзӯ, яъне таҳияи рисолаи номзадӣ ба анҷом расида асноди зарурӣ барои дифоъ омода гардиданд.

Салимов Ф. Дар ин марҳила оид ба «Масоили таъмини суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии Ҷин дар Осиёи Марказӣ» маводҳои таҳлилӣ ва илмиро ҷамъ намуда муайян намудааст, ки дар фарҷоми асри XX ва ибтидои асри XXI минтақаи Осиёи Марказӣ дар ҳолати нави геополитикӣ қарор гирифт. Пеш аз ҳама ин натиҷаи ба даст овардани соҳибихтиёри давлатии кишварҳои минтақа будааст, ки бо ҳусусиятҳои ба ҳуд ҳос, дар ҳар давлат дар шароити гуногун ба вуқӯъ пайвастааст. Иловатан омили муҳими шаклгирӣ мақоми нави геополитики албатта вазъи амниятии минтақа будааст, ки омили асосии он Афғонистон ва ба саҳнаи сиёsat омадани ҳаракати Толибон буд. Дар доираи ин қисмати тадқиқот аҳамияти минтақа барои кишварҳои абарқудрат, маҳсусан ҶМЧ, мақоми онҳо дар стратегияи сиёсати хориҷии он, аҳдоф ва мақсадҳои Ҷин кушода дода шудааст.

Барои таҳлили вазъи дохилимиintaқавии субот ва омилҳои ба он таъсиркунанда Салимов Ф. ба омӯзиши масоили сарчашмаҳои низоъҳои дохилидавлатӣ ва байнидавлатӣ дар минтақа диққат додааст. Муайян шудааст, ки сарчашмаи асосии низоъҳо дар минтақа ин пеш аз ҳама дастрасӣ ба захираҳои табии аст, аз он ҷумла об, нафту газ ва ғайраҳо. Омили дигари низоъҳо дар минтақа албатта алоқамандии ҳамкориҳои иқтисодӣ ва рушди кишварҳои минтақа аст. Дар натиҷаи таҳлилҳои анҷомдодашуда ва муайян намудани сарчашмаҳои асосии низоъҳо дар минтақа таъсири онҳо ба вазъи суботи минтақавӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Дар марҳилаи мазкур, Салимов Ф.Н. дар конфросҳои донишгоҳӣ, ҷумҳуриявию байналмилалӣ бо маърӯзаҳо баромад намуд:

1. Эволюция геополитических интересов Китайской Народной Республики в Центральной Азии // Конференсия илмӣ-амалӣ «Чаҳоряқ асри ҳамкориҳои судманд баҳри рушди босубот» баҳшида ба 25-умин

солгарди барқарор гардидани робитаҳои дипломатии Тоҷикистону Ҷин», 21 январи соли 2017.

2. Дурнамои мувозинати пойдор дар равобити Русияву Ҷин дар Осиёи Марказӣ//Конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ баҳшида ба «20-солагии Рӯзи Ваҳдати миллӣ» ва «Соли ҷавонон», 25.04.2017.

3. Тоҷикистон дар низоми равобити минтақавӣ ва байналхалқӣ // Мизи мудаввар: «Ҷумҳурии Тоҷикистон – мушкилот ва дурнамои ташаккули равобити дучониба ва бисерҷониба бо қишварҳои минтақа ва ҷаҳон», 18.02.2017;

4. Амнияти байналхалқӣ: таҳаввули равишҳои тадқиқотӣ Масоили мубрами муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатияи мусир (нимай дуввуми асри XX-ибтидои асри XXI)», 7 декабря 2016 г.

4.3. Дар марҳилаи сеюми тадқиқот мавзӯи “Сиёсати хориции қишварҳои хурду миёнаи СҲШ ва СААД дар таъмини суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ” мавриди омӯзишу баррасӣ қарор гирифт. Дар ин давра маводҳои вобаста ба стратегияи минтақавии Федератсияи Русия ва Ҷин дар Осиёи Марказӣ, сиёсати хориции қишварҳои узви Созмони ҳамкориҳои Шанхай, СААД мавриди тадқиқоти илмӣ қарор гирифтааст. Диққати асосӣ дар ин давра ба таърихи ташаккулёбии ин равобит, динамикаи таҳаввулот вобаста ба ин ё он ҳодисаи таъриҳӣ, марҳилаҳои ташаккул, вазъи кунунӣ ва пешомадҳои ташаккули стратегияи сиёсати хориции ин қишварҳо дар минтақа маврди таҳлили ҳамҷониба қарор гирифтааст.

Дар давоми сол аз ҷониби ӯ якчанд маъруза дар конфронсҳои мухталиф, аз ҷумла Конфронси илмӣ-амалии байналхалқӣ дар мавзӯи «Вызовы региональной безопасности и меры поддержания мира и стабильности после вывода международных сил содействия безопасности с территории Исламской Республики Афганистан», бо маърузаи “Сирийская

война и вопросы региональной стабильности в Центральной Азии// конференсияи Ҷумхуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ . 23 апрели соли 2016, дар мавзуи “Масоили суботи минтақавӣ дар стратегияи сиёсати хориҷии кишварҳои абарқудрат дар Осиёи Марказӣ //Мизи мудаввар дар мавзӯи «Масоили амнияти минтақавӣ ва байналхалқи дар Осиёи Марказӣ», Душанбе, 20 февраля соли 2016 баромад намудааст

4.4. Дар марҳилаи ҷаҳорум мавзӯи “Масоили суботи Осиёи Марказӣ дар сиёсати хориҷии кишварҳои Ғарб ва Шарқ” мавриди омӯзишу баррасӣ қарор гирифтанд.

Дар давоми ин марҳила як қатор масъалаҳо оид ба вазъи қунуни минтақа, фаъолияти созмонҳои минтақавӣ, манофеи кишварҳои абарқудрат дар минтақа ва Тоҷикистон мавриди таҳлил қарор гирифт.

Асосан масоили манофеи миллӣ ва минтақавии кишварҳои абарқудрат дар минтақа, мавқеи геополитики минтақа дар ҷаҳони муосир, дикқати бозингарони асосӣ ба минтақа ва соир масоил мавриди омӯзиш қарор гирифтанд.

Дар доираи мавзӯи илмӣ барҳурд ва баракс ҳамоҳангии манфиатҳои кишварҳои абарқудат мавриди омӯзиш қарор гирифтанд. Ҳамчунин ҳамоҳангии манфиатҳои Русияву Эрон дар минтақа, барҳурди манофеи геополитики Русияву ИМА, ҶМЧ, ИМА ва дигар акторони минтақавӣ ва берун аз минтақа баррасӣ гаштанд.

Албатта ҳангоми омӯзиши ин ҷанбаи мавзӯъ дикқати бештар ба СҲШ, ки ҳам Чин ва ҳам Русия ба он шомиланд бештар мавриди омӯзиш қарор гирифтааст. Иловатан, барои пурра нишон додани омилҳои суботи минтақавӣ ва ноустуровӣ мантиқан дуруст буд, ки мавзӯи боло рафтани нақши НАТО ва ИМА дар минтақа ва таъсири ин амал ба сиёсати хориҷии Чин ва Русия дар минтақа мавриди омӯзиш қарор гирифт.

Дар ин муддат як қатор корҳои илмиро ба анҷом расонид. Аз ҷумла дар конфросҳои донишгоҳӣ, ҷумхуриявию байналмилалӣ бо маърузаҳо баромад намуд:

1. Салимов Ф.Н. Ичлосияи XVI Шӯрои Олий ва ташаккули сиёсати хориҷии Тоҷикистони соҳибистиклол // мизи гирди илмӣ «Нақши Ичлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташаккули сиёсати дохилий ва хориҷии Тоҷикистони соҳибистиклол», ки санаи 16 ноябрی соли 2017.

2. Салимов Ф.Н. Масоили ифратгароӣ ва масоили амнияти минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ // «Радикализатсияи ислом дар Осиёи Марказӣ: омилҳо, усулҳои муқовимат ва пешгирии он», 18 декабря соли 2017 (мизи мудаввар дар ҳамbastagӣ бо Анҷумани Авруосиёӣ).

3. Салимов Ф.Н. Масоили об дар сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ: мушкилот ва дурнамо // Мизи гирди илмӣ-амалии ҷумхурияви таҳти унвони «Самтҳо ва пешомадҳои татбиқи Барномаи амали «Об барои рушди устувор», 17 марта соли 2018.

4. Салимов Ф.Н. Сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ доир ба масоили об дар минтақа: мушкилот ва дурнамо // «Конференсияи ҷумхуриявии илмӣ – назариявии донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор, соли 2018 - 2028», «Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ», «140 – солагии зодрӯзи Қаҳрамони Тоҷикистон Садриддин Айнӣ» ва «70 солагии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон», 25.04.2017.

5. Салимов Ф.Н. Особенности радикализации молодежи в Республике Таджикистан: профилактика и противодействие // «Позитивные практики противодействия религиозному радикализму: взгляд из Центральной Азии», проводимой в рамках реализации проекта «Россия и Центральная Азия: позитивные практики противодействия религиозному радикализму». Бишкек, 24 апреля 2018 г.

6. Ширкат дар вохурии экспертони миллӣ дар мавзӯи «Мубориза бо радикализатсия дар Осиёи Марказӣ: потенсиал ва нақши чомеани шаҳрвандӣ ва экспертӣ». IWPR (Институти гузориши ҷанг ва сулҳ), 11 апрели соли 2018.

7. Иштирок дар презентатсияи «Клуби Помир». Мизи мудаввар дар мавзӯи «Дурнамои ҳамкориҳои байни Институти идораи давлатии Академияи хочагии халқӣ Федератсияи Росия ва Донишгоҳи миллии Тоҷикистон», 18 апрели соли 2018.

8. Баъзе ҷанбаҳои омода намудани кадрҳои дипломатӣ дар шароити муосир / конференсияи илмӣ-амалии «Самтҳо ва пешомадҳои тавсеии дипломатияи бисёрсамта ва сиёсати дарҳои боз дар қаринаи консепсияи нави сиёсати хориҷӣ». 17 ноябри соли 2018.

Ҳамчунин доир ба мавзуи тадқиқотӣ мақолаҳои илмиро низ нашр намуд:

1. Салимов Фаррух. Торгово-экономическое сотрудничество между Узбекистаном и Таджикистаном не должно стать игрой в одни ворота // Центральноазиатское бюро аналитической журналистики (CABAR)-
<https://cabar.asia/ru/farruh-salimov-torgovo-ekonomiceskoe-sotrudnichestvo-mezhdu-uzbekistanom-i-tadzhikistanom-ne-dolzhno-stat-igroj-v-odni-vorota/>

2. Салимов Ф.Н. Особенности радикализации молодежи в Республике Таджикистан: профилактика и противодействие//Материалы международной экспертной площадки «Позитивные практики противодействия религиозному радикализму: взгляд из Центральной Азии», Уфа, 2018. С. 123-135; (<http://www.ural-eurasia.ru/annonces/26-conferences/562-programma-pozitivnye-praktiki-protivodejstviya-religioznomu-radikalizmu-vzglyad-iz-tsentralnoj-azii>);

3. Салимов Ф.Н. Сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ доир ба масоили об дар минтақа: мушкилот ва дурнамо// Фишурдаи маводҳои

конференсияи апрелии ҳайати устодону донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба «Ҳафтаи илм», Душанбе, 2018.-С.339-340.

4.5. Дар марҳилаи панҷум – баррасии мавзӯи « Масоил ва дурнамои таъмин ва ҳифзи суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ”» сурат гирифт.

Дар доираи таҳқиқоти худ Салимов Ф.Н. корҳои зиёдро ба анҷом расонид.

5. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Аз соли 2016 инчониб дар кафедраи мазкур ба фаъолияти илмию омӯзгорӣ машғул буда, дар соли ҳисботӣ мутобики нақшай кафедра дар мавзӯи «Масоили амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва баъзе хусусиятҳои он дар шароити дигаргуниҳои чомеа» тадқиқоти илмӣ анҷом додааст.

Ҳадафи асосии тадқиқоти мавзуи пешниҳодгардида ин дар болоравии нуфуз ва эътибори сиёсати ҳар як давлат доир ба манфиатҳои амниятӣ мебошад. Амният ҳамчун воситаи асосии ҳимояи манфиатҳои ҳаётӣ шахс, чомеа, давлат ва бартараф намудани таҳдидҳои дохилӣ ва берунӣ маънидод шудааст.

Таъмини амният ва амали гардонидани он, ҳалли як қатор масъалаҳои маҷмӯявии гуногунеро, ки муҳимтарин ва корбурдтарини онҳо характери сиёсӣ доранд, тақозо менамояд. Гап дар сари он аст, ки амният нуқтаи муҳими пайдоиши талаботҳо дар низоми пуркуввати чомеаи инсонӣ буда, усули маҳsusи ба низомдарории муносибатҳои ҷамъиятӣ аст. Бинобар ин, таҳдиду ҳатарҳо ба амнияти шахсӣ ва чомеа инсонҳоро ҳамеша ба зарурат ва фаҳмиши зиндагии якҷоя барои манфиатҳои умумӣ ва миллӣ водор месозад.

Маълум аст, ки вобаста ба тақозои замон дар чомеаи имрӯза таъмину таҳқими амнияти миллию давлатӣ яке аз масъалаҳои муҳими ҳаётӣ сиёсии чомея ба шумор меравад. Дар шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаҳои давлат ва шаҳрвандон оид ба таъмин ва таҳқими амнияти давлатию миллӣ дар Сарқонуни ҷумҳурӣ муайян гашта, дар ин ҳуҷҷати сарнавиштсоз дарҷ гардидааст, ки ҳаёт, шараф, номус ва дигар ҳуқуқҳои табии инсон даҳолатнозизир мебошанд. Онҳоро давлат, эътироф, ҳимоя ва ҳифз менамояд. Дар навбати худ ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиатҳои давлат, таҳқими истиқлолият, амният ва иқтидори мудофиавии давлат вазифаҳои шаҳрванд аст. Илова бар ин давлат ҳимояи

манфиатҳои миллӣ ва таъмини амнияти миллиро ҳамчун вазифаҳои муҳимтарин ва афзалиятноки фаъолияти хеш медонад.

Яке аз пояҳои асосии устувории амнияти миллии Тоҷикистон дар замони муосир ин таҳқими сулҳу ваҳдат буда, он омили муҳиммest баҳри ҳифзи манфиатҳои миллии кишвар, ки дар навбати худ ин амал кафили мустаҳкамию эътирофи истиқтолияти сиёсӣ дар арсаи байнанмилалӣ мебошад.

Масъалаи кам намудани сатҳи камбизоатӣ яке аз омилҳои рафъи таҳдид ба амнияти миллӣ мебошад. Камбизоатиро бартараф намуда, мо заминаи асосии мӯтадилгардонии ҷомеаро ба даст меорем.

Омили дигаре, ки амнияти миллиро ҳаладор менамояд ин равия ва ҳизбҳои ғайриқонуни исломие чун Ваҳҳобия, Ҳизбуттаҳрир ва Салафия мебошанд, ки бевосита ба нооромиву бесуботии ҷомеа мусоидат мекунанд. Ин равияҳо имрӯз чунин қутбҳои идеологиро нишон медиҳанд, ки ба таври тамоюлӣ дар оянда метавонанд ба низоъҳо ва мочароҳои гуногун оварда расонанд. Дар Тоҷикистон ин равияҳои нав, ба назари мо, усули исломи “ғайрианъанавӣ”-ро пеш гирифтанд.

Бояд гуфт, ки дар таъмини амнияти давлатӣ тағиротҳои геополитикии минтақавӣ ва ҷаҳонӣ низ таъсир расонида метавонанд.

Дар шароити таҳдидҳои глобалӣ яке аз манбаҳои муҳими миллии стратегие, ки нерӯи мудофиавӣ ва иқтисодии кишвари моро муайян месозад ин иттилоот ва технологияҳои иттилоотӣ ба шумор мераванд, ки тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеаи мо аз онҳо вобастагӣ доранд. Аз қабили, истеҳсолот ва идоракунӣ, мудофиа ва энергетика, нақлиёт ва алоқа, амалиётҳои бонкӣ ва молия, илм, маориф ва монанди инҳо. Дар баробари ин нокифояи манфиатҳои иттилоотӣ фош кардани иттилооти муҳими сиёсӣ, иқтисодӣ ва ҳарбиро ба вуҷуд меоваранд. Бояд қайд кард, ки технологияҳои иттилоотио коммуникатсионӣ имкон медиҳанд, ки имкониятҳои ҷосӯзии ташкилотҳои терористӣ то андозае хубтар гарданд. Имкониятҳои мазкур

натахъо аз чамъоварии ва таҳлили иттилооти танқидӣ иборатанд, балки алоқамандии бевоситай ҷойгаҳи онҳро низ дар бар мегиранд.

Аз ин рӯ масъалаи ҳимояи иттилоот ва иттилоотонӣ дар системаи манфиятҳои миллӣ рӯз то рӯз мавқеи васеъ пайдо менамояд. Истифодаи амалии технологияҳои муосири иттилоотӣ дар баҳши муқобилият бо таҳдидҳои амнияти миллӣ имкон медиҳад, ки масъалаҳои муосир ба воситаи онҳо ҳал карда шаванд. Дар шароити имрӯзаи Ҷумҳурии Тоҷикистон истифодаи ҷараёни афзалиятноки татбиқи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ боиси роҳ надодан ба ақибмонӣ аз кишварҳои тараққиёфта мегардад.

Имрӯз Тоҷикистон миёни давлатҳои ИДМ аз нигоҳи амниятӣ сипаре мебошад, ки бар зидди таҳдидҳои ҷаҳони муосир ба монанди паҳншавии терроризми умумиҷаҳонӣ, кибертерроризм, ҷинояткории муташаккилона, нашъафурӯшӣ, қочоқи силоҳ, муҳочирати ғайриқонунӣ, паҳншавии низоъи Афғонистон ва ғайра қарор дорад.

Тоҷикистон дар самти мубориза бар зидди гардиши ғайриқонуни маводи мухаддир дар давоми ҷанд соли охир ҷойи намоёнро ишғол меқунад. Ҳамин тарик, Тоҷикистон давлатест, ки баръало фаъолияти наркомафияро ҳис меқунад ва ҳамеша алайҳи ин падидай номатлуб мубориза мебарад.

Паҳлӯи дигари амнияти давлатӣ муборизаи беамон бар зидди ҳамагуна зуҳуроти терроризм ва экстремизм ба шумор меравад. Муборизаи зидди терроризм факат бо нобуд соҳтани ташкилотҳои терорристӣ ба охир намерасад. Бояд сабабҳо ва заминаҳои муҳталифи ташаккулу инкишофи ин падидай иртиҷоӣ ҳамҷониба дарк карда шаванд ва роҳу воситаҳои беҳтари мубориза дарёфт гардад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки таҷриба ва амалияи рушди муносибатҳои солҳои охири Тоҷикистону Россия нишон медиҳад, ки ҳамкориҳои дучониба ва бисёрҷониба миёни ин кишварҳои бо ҳам дӯсту

бародар то кунун беназир буда, чунин муносибатҳои ҳасана аксарияти таҳлилгарон ва татқиқотчиёро водор месозад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун шарики стратегии Россия ва Федератсияи Россияро ҳамчун кафили амнияти Осиёи Марказӣ дар маҷмуъ баҳогузорӣ намоянд.

Боиси тазаккур аст, ки аз аввалин рӯзҳои барқароршавии муносибатҳои дипломатӣ ҳарду ҷониб ба масоили таъмини амният, суботи минтақавӣ ва бар зидди таҳдидҳои ҷаҳонии мусоир ба таври дастаҷамъона мубориза бурдан диққати аввалиндарача медоданд.

Федератсияи Россия барои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун кишвари дӯсту бародар ба ҳисоб рафта, нақш ва мавқеи он дар раванди барқорор намудани сулҳ ва амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон хеле муҳим мебошад. Ин буд, ки 27-уми апрели соли 1997 дар пойтахти ин кишвар ш. Москва созишинаи таърихии сулҳ миёни Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муҳолифини тоҷик ба имзо расида буд. Инчунин нақши он дар омода намудани кадрҳои баланд ихтисоси кишвари мо дар соҳаи амнияти соҳторҳои қудратӣ ва дасгирӣ намудан соҳаи мазкур бо лавозимоти ҳарбӣ ва маблағҳои пулӣ хеле муҳим мебошад.

Тоҷикистону Россия ба ҳамкориҳои дар ҷорҷӯбаи СААД ва СҲШ бударо диққати маҳсус дода, созмонҳои мазкурро ҳамчун механизм ё воситай воқеии таъмини амният ва суботи минтақавӣ мешуморанд. Ҳамчунин, сарварони кишварҳо ба рушди босуботи ҳамкориҳо дар мубориза бар зидди терроризм, гардиши ғайриқонуни маводи муҳаддир, ҷинояткории муташшакилонаи трансмиллӣ ва дигар наъви таҳдидҳое, ки ба амнияти манфиатҳои ҳарду ҷониба равона шудаанд саъю қӯшиши зиёд менамоянд.

Тоҷикистон ва Россия шарикони боэътимоде ҳастанд, ки ҳам дар сатҳи дучониба ва ҳам дар сатҳи бисёрҷониба дастаҷамъона дар таъмини амнияти минтақавӣ ва ҷаҳонӣ талош варзида, бар зидди таҳдидҳои ҷаҳонӣ мубориза мебаранд.

Инчунин бояд қайд намуд, ки айни ҳол ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Ҳитой дар соҳаи амният ҳамчун омили оромӣ, устувориву субот ва амнияти ҳам минтақаи Осиёи Марказӣ ва ҳам қитъаи Авруосиё дар умум ба ҳисоб рафта, муҳимиияти бузургеро дорост. Ҷониби Тоҷикистону Ҳитой аз ҳар амалиёте, ки бар зидди якдигар равона шудаанд, худдорӣ менамоянд ва масъулият ба ӯҳда доранд, то ки ҳеч вакт бо ҷониби сеюм ҳаргуна шартномае, ки бар зидди якдигар равона шудааст, шартнома наҳоҳанд баст. Инчунин ҳарду ҷониб намегузоранд, ки ҳудудҳои ҳудро барои таҳди迪 амнияти дигарон истифода баранд.

Боиси тазаккур аст, ки аз аввалин рӯзҳои барқароршавии муносибатҳои дипломатӣ миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой ҳарду ҷониб ба масоили таъмини амният, суботи минтақавӣ ва дастаҷамъона бар зидди терроризми байналмилалӣ, ифратгарои сиёсӣ, бунёдгарӣ, ҷудоиталабӣ, гайриқонунӣ паҳн намудани маводи муҳаддир ва ҷинояткории муташакилона мубориза бурдан диққати аввалиндарача медоданд.

Масоили мутобиқсозии саъю қӯшиш ва амалиётҳои муштарақ алайҳи таҳдиҳои муосири амнияти миллӣ ва минтақавӣ дар ҳама эъломияҳо ва баёнияҳои муштраки сиёсии миёни Тоҷикистону Ҳитой баимзорасида инъикоси хешро ёфтанд. Аз ҷумла, дар баъзе аз шартномаҳои алоҳида, ба монанди Шартномаи миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой оид ба ҳамкорӣ бар зидди гардиши гайриқонунӣ ва истифодаи қочоқи маводи муҳаддир, моддаҳои психотерапевтӣ ва назорат аз болои прекурсорҳо (Далян 13.08.1999); Шартнома миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой оид ба ҳамкорӣ бар зидди терроризм, ҷудоиталабӣ ва ифратгарӣ (Душанбе 02.09.1993); ва Шартнома миёни Агентии зидди нашъавари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати амнияти ҷамъиятии Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой оид ба ҳамкорӣ бар зидди гардиши гайриқонуни маводи муҳаддир, моддаҳои психотерапевтӣ

ва назорат аз болои прекурсорҳо (Душанбе 15.09.2006). Ин ҳуҷҷатҳо, на танҳо ҳамчун асосҳои ҳуқуқии амлиётҳои муштраки ду давлат дар мубориза бар зидди таҳдидҳои муосири амният хизмат менамоянд, балки барои соҳтани системаи ягонаи амнияти минтақавӣ низ хеле аҳамияти калон доранд.

Умуман нақши Тоҷикистон ва Ҳитойро дар мубориза бар зидди таҳдидҳои муосири ҷаҳонӣ, чи дар сатҳи дучониба ва чи дар сатҳи бисёрҷониба метавон мусбат арзёбӣ намуд. Зоро ҷонибҳо тавонистаанд, ки дар як муддати начандон тулонӣ, на танҳо заманаи қарордодиу ҳуқуқии дучонибаю бисёрҷонибаро пурра созанд, балки бо назардошти онҳо дар амалия ҳадафҳои миллии хешро пиёда намуданд. Махсусан, масъалаи амнияти иттилоотӣ ва шаклҳои нави мубориза алайҳи кибертероризм ва ҷараёнҳои дигари ифратгарӣ яке аз масъалаҳои муҳиме дар дурнамои ҳамкориҳои ин ду кишвар ба назар мерасад.

Бояд тазаккур дод, ки системаи ташаккулӯбандай амният дар Тоҷикистон бояд, пеш аз ҳама, ба афзалиятҳои миллии хеш ва баъд ба қувваҳои дигари хориҷӣ такя намояд.

Ҳамин тавр, барои таъмини бехатарӣ ва амнияти миллӣ ин пешгириӣ намудани ҳамагуна низоъҳои муҳталифи иҷтимоӣ, этникӣ, таҳқими вахдати миллӣ ва ташаккулу инкишофи ҷомеъа дар заманаи манғиатҳои умумӣ яке аз вазифаҳои муҳими ҳаёти сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди устувории амнияти миллӣ мебошад. Ҳамзамон, таъмини амнияти миллӣ ин натанҳо вазифаи масъулони вазорату дигар ниҳодҳои давлатӣ, балки вазифаи ҳар як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба шумор меравад. Таъмини амният- таъмини оромию субот ва рушуду пешравии инсон ва ҷомеа мебошад.

Бояд қайд намуд, ки дар давоми фаъолияти илмию омӯзгории давраи ҳисоботӣ як қатор корҳои илмиро ба анҷом расонидааст, аз ҷумла ҳимоя намудани рисолаи номзадӣ, роҳбарии рисолаи илмии як унвонҷуй,

роҳбарии рисолаҳои дипломӣ ва корҳои курсӣ, навиштани тақризҳои расмӣ ба рисолаҳои номзадӣ, дипломӣ ва корҳои курсӣ, баромад ва суханронӣ намудан дар барномаҳои сиёсии телевизион ва радиои Тоҷикистон доир ба масоили амнияти миллӣ ва сиёсати хориҷии ҶТ, баромад дар конфронсҳои илмию назариявии умуמידонишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, навиштани барномаҳои таълимӣ, чопи монография ва нашр намудани мақолаҳо дар маҷаллаҳои илмию оммавӣ.

Муҳаққиқ соли 2018 рисолаи доктории худро дар мавзӯи “Информационная безопасность в системе политической коммуникации: состояние и приоритеты обеспечения (на материалах государств Центральной Азии) (иҳтисоси 23.00.04 – политические проблемы международных отношений, регионального и глобального развития (политические науки) дифоъ намуд.

6. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИҶАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Ҳадафҳои неки созандаву бунёдкорона дар даврони соҳибистиклолии Ватан аз устодону омӯзгорон, олимону донишмандон ва дар маҷмӯъ, аз тамоми кормандони соҳаҳои илму маориф тақозо доранд, ки пеш аз ҳама, бо донишҳои муосири илмиву техниқӣ мусаллаҳ бошанд ва шогирдону таълимгирандагонро ба омӯхтани илму дониш ва касбу ҳунар сафарбар карда, ин қишири фаъоли чомеаро дар рӯҳияи баланди худшиносӣ ва худогоҳӣ тарбия намоянд.

МУҲИМТАРИ НАТИҶАИ ИЛМӢ-ТАДҚИҚОТИИ

Дар бахши ичроиши нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотӣ дар соли 2016-2020 корҳои зиёде анҷом дода шуданд. Баррасии ҷанбаҳои ҷудогонаи нақшай илмӣ-тадқиқотӣ дар рафти кори конфронсҳо, мизҳои мудаввар, семинарҳо ва баромад дар факултет дар конфронсҳои сатҳи донишгоҳӣ, ҷумҳурияйӣ ва байналмилаӣ алоҳида тақвият ёфтанд.

Мутобиқи нақшай корҳои илмӣ – тадқиқотӣ дар мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар даврони истиқлолият» фаъолияти илмиро пеш бурда тибқи нақшай тасдиқшуда марҳила ба марҳила омӯхтани масоили зеринро ба нақша гирифта фаъолият бурд.

Ҳамзамон бояд ёдовар шуд, ки сарфи назар аз дараҷаи мубрамияти мавзӯъ, таҳлилу таҳқиқи масъалаи мазкур аз ҷониби муассисаҳои илмию тадқиқотӣ, кафедраҳои даҳлдори муассисаҳои олии қасбии ҷумҳурӣ ва мақомоти расмии қишвар дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст.

6.1. Зухур ва ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди

Аврупо.

Дар марҳилаи аввал аз тарафи муҳаққиқ маводҳои зиёди илмӣ, адабиётҳои вобаста ба мавзӯи таҳқиқ шавадаро ҷамовари намудааст.

Шаклгирии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба раванди пойдоршавии давлатдорӣ, пешрафти ислоҳоти иқтисодӣ ва бунёди асосҳои

чомеаи демократии ҳуқуқбунёд алоқаманд буд. Мушкилоти барқароршавии давлатро дар солҳои аввали истиқолият аксаран на танҳо бо душвориҳои иҷтимоиву иқтисодӣ, балки дарҳам рехтани тафаккури пештараи ҷамъияти бештар мекард. Тоҷикистон тавонист мушкилиҳои ташаккули давлатдории хешро бартараф намуда ба садди нави пешрафти хеш барояд. Роҳи таҳқими давлатдорӣ, дастёбӣ ба пешрафти иқтисодиёт ва шаклгирии чомеаи демократӣ мундариҷаи самтҳои асосии сиёсати хориҷии Тоҷикистонро муайян кард. Дар ин ҷода вазифаи аз ҳама муҳими дипломатияи тоҷик дар солҳои аввали истиқолият дастёбӣ ба сулҳ ва ризоияти миллӣ дар сарзамини тоҷикон буд. Дар марҳилаҳои баъдина кушишҳои зиёде баҳри таъмини шароити мусоиди хориҷӣ ҷиҳати пешбурди ислоҳоти иҷтимоиву иқтисодӣ дар мамлакат, ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ равона шуда буд. Сиёсати хориҷии Тоҷикистони соҳибистикол баҳри таъмини дастгирӣ ва мусоидат аз ҷониби чомеаи байналхалқӣ, аз ҷумла Иттиҳоди Аврупо, тавссеаи робитаҳои иқтисодӣ, тиҷоратӣ, фарҳангӣ ва илмии мамлакат ҷаҳду талошҳои зиёде дошт. Дар ин робита, ҳангоми шаклгирии сиёсати ҳамкориҳои судманд бо Иттиҳоди Аврупо таваҷҷӯҳи асосӣ ба ҳадафи ягона – бунёди чомеаи демократӣ бо иқтисоди бозаргонии тамоили иҷтимоӣ дошта ва ҳифзи кафолатдори ҳуқуқҳои конститутсионии шаҳрвандони кишвар такя мекард.

Бо дарёфти истиқолият Ҷумҳурии Тоҷикистон ба арсаи байналмиллалӣ қадам ниҳод. Ба давлати ҷавон зарур буд, ки барои касби мақоми шоиста дар даврони ниҳоят мураккабӣ таъриҳӣ башар ва таҳаввулоти бунёдӣ дар муносибатҳои байналхалқӣ талош намояд. Яке аз заруратҳои таъхирназари даврони истиқолият ин ташаккул ва инкишофи муносибатҳои дучонибаи давлатӣ тозаисиқоли мо Тоҷикистон на танҳо бо кишварҳои Осиёи Марказӣ, фазои баъдишуравӣ ва кишварҳои

ҳамчаворӣ Осиё, балки бо кишварҳои дигар аз ҷумла аврупоӣ, ба вижа ӯзви Иттиҳоди Аврупо ба ҳисоб мерафт.

Муносибати Тоҷикистон бо кишварҳои Иттиҳоди Аврупо баъди ба саҳнаи байналмиллалӣ баромадани Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати мустақил сарчашма мегирад. Дар марҳилаи аввал, ки аз соли 1991 шурӯъ мешавад, тамоми масоили дучонибаи Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо дар чаҳорҷубаи Созишнома оид ба тиҷорат ва ҳамкорӣ (СТҲ) баррасӣ мешуданд. Ин шартнома аслан миёни собиқ Иттиҳоди Шуравӣ ва Иттиҳоди Аврупо 18 декабря соли 1989 баста шуда буд, ки 4 феврали соли 1994 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалкарди онро нисбати кишвари мотасдик намуд пояти қарордодио ҳуқуқии муносибатҳоро асос гузошт.

6.2. Ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар соҳаои маориф ва илм

Зимни омӯзиши марҳилаи дуюми мавзӯи илмӣ-таҳқиқотӣ дар масъалаи ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар соҳаои маориф ва илм муҳақиқ аз теъдоди зиёди сарчашмаҳо, мақолаҳои илмӣ-оммавӣ, осори чоп шудаи муҳаққиқони ватанию хориҷӣ ҷамовари намуда кушиш намудааст, ки бештар ба ин масъала дикқат дидад.

Маориф имрӯз яке аз соҳаҳои муҳим барои рушди иқтисодӣ ва иҷтимиоӣ ҳар як кишвар ба шумор рафта, дар такомули инфиродии шаҳрвандон ва некуаҳволии онҳо нақши муассир дорад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба рушди соҳаи маориф ва татбиқи барномаҳои ислоҳоти соҳаи маориф таваҷҷӯҳи маҳсус зоҳир намуда, қайд мекунад, ки «... дар ҷаҳони муосир кишваре ба дастовардҳои бузург ноил мегардад, ки ба баланд шудани сатҳи маърифат дар ҷомеа таваҷҷӯҳи хоса зоҳир карда, техникаву технологияи навро ба таври васеъ дар амал ҷорӣ менамояд...»

Мусаллам аст, ки барои рушди босуръати иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар ҷомеа танҳо бо роҳи рушди соҳаи маориф, аҳамияти вижа додан ба ин соҳа, муюссар мегардад. Таҷрибаи байналхалқӣ нишон медиҳад, ки манбаи асосии рушди босуръати иҷтимоию иқтисодии кишвар саводнокии миллат аст. Барои татбиқи амалии ин ҳадафҳо Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ҳамчунин афзалиятҳои асосии Ҳадафҳои рушди ҳазорсола, ҳадафу вазифаҳои «Таҳсилот барои ҳама» ва дигар санадҳои муҳимми стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардидаанд.

Яке аз самтҳои муҳими ҳамкории гуманитарӣ дастгирии ҳамаҷонибаи системаи маориф мебошад. Ташибуси «таҳсилоти аврупой» силсилаи ҷорабиниҳоро дар соҳаҳои таҳсилоти ибтидой, миёнаи маҳсус, миёнаи пурра ва олий, инчунин Марказҳои сифатҳои аъло (Centres of Excellence) дар Осиёи Марказӣ фаро гирифтааст. Барномаи «Шоҳроҳи электронӣ» имрӯз таҳия гардидааст, ки марказҳои тадқиқотӣ ва донишгоҳии Аврупо ва Осиёи Марказиро дар бар мегирад. Имрӯз соҳаи маориф дар доираи ҳамкории Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо нақши калидӣ дорад, ки ин яке аз самтҳои асосии ҳамкории дучониба бо Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи Стратегияи Иттиҳоди Аврупо дар Осиёи Марказӣ ба ҳисоб меравад. Аз 251 миллион евро, ки аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо дар Тоҷикистон барои солҳои 2014-2020 дар доираи Барномаи Иттиҳоди Арупо барои кишварҳои Осиёи Марказӣ 1 миллион евро бораи нишондиҳандаҳои бисёрсола ҷудо карда буд, 75 миллион евро барои ҳамкорӣ дар соҳаи маориф пешбинӣ шуда буд. Ҳамкориҳои миёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо дар соҳаҳои маориф дар ҷаҳорҷӯбаи барномаҳои гуногуни Иттиҳоди Аврупо, ки он то соли 2014 бо номи Темпус ва Эразмуз Мундус номгузори шуда буданд, бунёд мегардад. Соли 2014 Комиссияи Аврупо дар доираи лоиҳаи Иттиҳоди Аврупо оид ба таълим, тренинг, ҷавонон ва варзиш барои

соли 2014-2020 барномаи нави Erasmus+ро оғоз намуд. Ҳаҷми ҳарочоти умумии ин барнома барои солҳои 2014-2020, 16,5 миллион евроро ташкил медиҳад, ки ин нишондиҳанда назар ба барномаҳои қабли 8 баробар зиёд буда, аз он 8.68 миллион евро барои татбиқи лоиҳаи «Баланд бардоштани тавонмандӣ дар таҳсилоти олий» дар кишварҳои Осиёи Марказӣ равона карда шудааст.

6.3. Вазъ ва пешомадҳои ҳамкориҳои иқтисодӣ ва сиёсии Ҷумҳурии

Тоҷикистон бо кишарҳои Иттиҳоди Аврупо

Омӯзиши марҳилаи сеюми мавзӯи илмӣ-таҳқиқотӣ ба масъалаи вазъ ва пешомадҳои ҳамкориҳои иқтисодӣ ва сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишарҳои Иттиҳоди Аврупо бахшида шудааст. Дар доираи масъалаи мазкур пеш аз ҳама кушиш шудааст, ки барои вусъат додани раванди ислоҳоти иқтисодӣ дар Тоҷикистон ва тадриҷан ворид шудани иқтисоди миллӣ ба низоми равобити иқтисодии ҷаҳонӣ беш аз пеш тақвият додани муносибатҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангиро бо кишварҳои мутараққии ҷаҳон аз он чумла кишварҳои пешрафтаи Иттиҳоди Аврупо талаб мекунад. Истифодаи таҷрибаи кишварҳои ғарбӣ дар иқтисод, ҳаёти иҷтимоӣ ва сиёсӣ, илму техника, фарҳанг, фановарии ҳозиразамон барои рушди сиёсиву-иқтисодии минбаъдаи Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат ҳоҳад намуд.

Пояи қарордодиву ҳуқуқии ҳамкориҳои ҳарду ҷонибро Созишиномаи шарикӣ ва ҳамкорӣ (СШҲ) байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупой, ки соли 2004 ба имзо расида шуда буд ва аз 1-уми январи соли 2010 ба қувваи амал даромад, ки муносибатҳоро миёни Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо ба сатҳи сифатан нав баровард. Мақсади Созишинома дар фароҳам овардани чорҷӯба барои муколамаи сиёсӣ, фароҳам овардани асос барои

ҳамкории қонунгузорӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, молиявӣ, шаҳрвандӣ, илмӣ, саноатӣ, технологӣ ва фарҳангӣ, инчунин мусоидат ба рушди савдо ва сармоягузорӣ, алахусус, дар соҳаи энергетика ва захираҳои обӣ, мусоидати Иттиҳоди Аврупо ба рушди иқтисодӣ ва тақвият ба саъю кӯшишҳои Тоҷикистон дар пойдории демократия, рушди иқтисод ва инфрасоҳтори иҷтимоӣ ва таъмини гузариш ба иқтисоди бозоргонӣ ифода мегардад.

Дар натиҷаи таҳқиқот ҳамчунин муайян гашт, ки дар шароити имрӯза ба роҳмондани муносибатҳои хуби байни парлумони дар сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз самтҳои афзалиятнок ба ҳисоб меравад. Дар ин самт робитаҳои байнипарлумонӣ Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо бâъди қабули Консепсияи нави сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон тақвият ёфта истодааст. Ин гуфтаҳо далили онаст, ки чанде пеш дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон ҷаласаи 8-уми Кумитаи ҳамкориҳои парлумонии Иттиҳоди Аврупо ва Ҷумҳурии Тоҷикистон баргузор гардид, ки дар он масъалаҳо оид ба вазъи сиёсии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо, рушд дар сиёсати минтақавии Осиёи Марказӣ ва нақши Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо бо таваҷҷӯҳ ба навсозии стратегия барои Осиёи Марказӣ, вазъи иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар Тоҷикистон, ҳуқуқҳои инсон ва волоияти қонун дар Тоҷикистон баррасӣ гардиданд.

6.4. Пешомадҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар масоили амнияти минтақавӣ.

Омӯзиши марҳилаи чоруми мавзӯи илмӣ-таҳқиқотӣ ба масъалаи пешомадҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар масоили амнияти минтақавӣ бахшида шуда дар он муҳққиқ пеш аз ҳама кушиш намудааст, ки доир ба ҳамкориҳои тарафайни Иттиҳоди Аврупо ва Тоҷикистон баҳри таъмини амнияти миллӣ ва минтақавиро мавриди

омӯзиш қарор додааст доираи васеъро фаро мегирад: мубориза алайхи қочоқи маводи мухаддир, ифротгароии диниву мазҳабӣ, терроризм, чинояткории муташаккил, муборизаи дастаҷаъмона бар зидди ҳаргуна таҳдиду хатарҳои муосир, ки ба минтақа таъсири манғӣ мерасонад. Дар натиҷаи омӯзиш ва таҳлил муайн карда шуда ва таъкид карда шуд, ки ҳудуди Афғонистони ҳамсоя ва кишварҳои Осиёи Марказӣ кайҳо ба роҳравӣ транзитии содироти таҳдидҳои зикршуда табдил ёфтаанд. Дар шароити имрӯз такрибан аз 65 % - и маводи мухаддирни ба Аврупо воридшуда бо роҳрав ва долонҳои нави шимолӣ, ҳатсайри маводи мухаддир, ки кишварҳои Осиёи Марказӣ ва ИДМ-ро фаро мегирад, мегузарад.

Ҳамчунин бо назардошти таҳдиди ин омилҳо ба ҳамаи кишварҳои Аврупо ва Осиё, Иттиҳоди Аврупо аз соли 2003 инҷониб баҳри таъмини амнияти минтақавӣ якчанд лоиҳаҳоро дар чаҳорҷубаи «Барномаи мусоидат ба идораи марзҳои Осиёи Марказӣ» (БОМКА) ва «Барномаи пешгирии маводи мухаддир ба Осиёи Марказӣ» (CADAP) амалӣ карда истодааст. Ин барномаҳо, ки аз соли 2004 эътибор пайдо карданд, ба таҳқими марзҳои тоҷику-афғон таваҷҷӯҳи хос доранд. Ҳадафи ҳар ду барнома таъмини амнияти кишварҳои Осиёи Марказ ва тасҳили ҳаракати одамон ва молҳо тавассути марзҳои кишварҳои мазкур мебошад. Вазифаи БОМКА мусоидат дар таҳқими потенсиали кишварҳои Осиёи Марказӣ баҳри идораи сарҳадҳои худ бо назардошти таҷрибаи мусбии аврупоиҳо мебошад. Аз ҷумла, ҳадафи аслии барномаи CADAP коҳиш додани маҷрои гардиши гайриқонуни маводи мухаддир дар кишварҳои минтақа аст. Дар чаҳорҷубаи барномаи БОМКА нуқтаҳои назоратӣ дар се минтақаи санчишӣ аз Шурообод то сарҳади Ҷин: Қалъаи Хумб, Хоруғ, Ишкошим бо таҷхизоти зарурӣ ва таълими ҳайати сарҳадбонон ва гумrukӣ мустаҳкам карда мешаванд. Бо назардошти буҷаи умумӣ – 35 миллион евро, барномаҳои БОМКА-CADAP барномаҳои калонтарини ёрии техники

Иттиҳоди Аврупо ба Осиёи Марказӣ ба ҳисоб мераванд. Дар таърихи инкишофи робитаҳои Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо имзои Созишномаи шарикӣ ва ҳамкорӣ дар Люксембург аз 11 октябри соли 2004 воқеаи мухим буд. Созишномаи мазкур, ки аз 1 январи соли 2010 эътибор пайдо кард, доираи васеи масъалаҳоро фаро мегирифт: муколамаи сиёсӣ, савдои молҳо, бизнес ва сармоягузорӣ, ҳамкориҳо дар соҳаи қонунгузорӣ, иқтисодӣ, демократия ва ҳукуқи инсон, фарҳангӣ ва молиявӣ. Метавон гуфт, ки бо имзои созишномаи мазкур робитаҳои байни Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо базаи мустаҳками ҳукуқиву байналхалқӣ пайдо кард ва барои тавсееи ҳамкориҳои судманди дучониба ва ҷандҷониба заминаи институтсионалӣ, сиёсӣ ва маъмуриро гузошт.

6.5. Самтҳои улувиятноки ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар асри XXI.

Марҳилаи ҷамбастии мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии муаллими қалони кафедра Басиров Б.С. ба масълаи самтҳои улувиятноки ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Иттиҳоди Аврупо дар асри XXI бахшида шуда дар он муҳаққики қайд мекунад, ки аз оғози асри XXI дар муносибатҳои Тоҷикистону Иттиҳоди Аврупо тағйироти куллии мусбат ба вуқӯъ пайваст ва ин тамоюл сол аз сол тақвият ёфта истодааст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон Иттиҳоди Аврупоро, ки ба пешрафти бахшҳои афзалиятноки иқтисоди миллӣ мусоидат менамояд, яке аз ҳамкорони мухими иқтисодии худ мешуморад ва минбаъд низ талош мекунад, ки бо ин иттиҳоди бонуфузи байнидавлатӣ ҳамкориҳои дарозмуддатӣ устуворро дар асоси усули судмандии мутақобил густаришу инкишоф дихад.

Ин ҳамкорӣ, дар маҷмӯъ, ниҳодҳои гуногуни Аврупо, аз ҷумла Парлумони Аврупо, Шӯрои Аврупо, Бонки сармоягузории Аврупо ва созмону соҳторҳои дигарро дар бар мегирад.

Ҳамчунин маврид ба ёдоварист, ки самтҳои улувиятноки ҳамкорӣ ва густаришу тақвияти равобити гуногунҷанба ва дучониба бо кишварҳои муҳталифи Иттиҳоди Аврупо, аз ҷумла Ҷумҳурии Федеративии Германия, Шоҳигарии Муттаҳидаи Британияи Кабир ва Ирландияи Шимолӣ, Ҷумҳурии Франсия, Ҷумҳурии Италия, Шоҳигарии Испания, Конфедератсияи Швейтсария, Шоҳигарии Белгия, Ҷумҳурии Австрия, Ҷумҳурии Чехия, Ҷумҳурии Полша, кишварҳои соҳили Балтика дар сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми авлавиятнок доранд.

Имрӯз ҳадафи аслӣ ва асосии сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар дурнамои дарозмуддат ҳифзи манғиатҳои стратегии кишвар дар арсаи байналмилалӣ буда, он аз тариқи фароҳам овардани шароити мусоиди берунӣ барои рушди устувори ҳамаҷонибаи мамлакат, мусоидат ба таҳқими беш аз пеши пояҳои истиқлолияту соҳибихтиёри давлатии Тоҷикистон ва кӯшишҳои пайгиrona ҷиҳати дарёfti ризоят ва манғиатҳои мутақобила бо кишварҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар ҷараёни иҷрои вазифаҳои авлавиятноки сиёсати хориҷии кишвар амалӣ гашта истодааст.

Ҷиҳати ноил шудан ба ҳадафи мазкур Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати хориҷии мустақили бисёрсамтиро, ки ба талаботи манғиатҳои олии давлативу миллӣ ҷавобгӯ буда, ҳадафи ба роҳ мондани муносибатҳои дӯстона ва мутақобилан судмандро бо кишварҳои гуногуни олам пайгири мекунад ва ба эҳтироми бе чунучарои ҳукуқӣ байналмилалӣ асос ёфтааст, татбиқ менамояд.

Дар маҷмуъ вазифаҳои дар нақшai илм гузошташуда ҳамагӣ иҷро гаштанд ва кори таҳқиқотӣ илмӣ дар мавзӯи тасдиқшуда идома дорад.

Дар ин муддат аз рӯи мавзӯи тадқиқ намуда корҳои мушаххасро анҷом додааст. Аз он ҷумла доир ба мавзӯи тадқиқотии хеш маводҳои заруриро ҷамъ намуда бобҳои рисолаашро омода намудааст.

Хулоса фаъолияти илмии асистенти кафедра Басиров Б.С. дар доираи корҳои илмӣ-таҳқиқоти дар давраи ҳисботӣ 2016-2020 хуб ба роҳ монда шудааст. Дар ин давра дар бахши корҳои илмӣ аз нақшай пешниҳод кардашудаи хеш барзиёд ичро намуда, теъдоди зиёди адабиёт, асарҳои илмӣ, сарчашмаҳо вобаста ба мавзӯи таҳқиқ шаванд ҷамъоварӣ намуда доир ба маводҳои гироварда марҳила ба марҳила мавзӯи илмии худро мавриди пажӯҳиш қарор дода ба нашри мақолаҳои илмӣ, тезису – маърузаҳо инҷунин ба омода намудани дастурҳои таълимӣ ва методӣ дар ин самт фаъолият намудааст. Бояд гуфт, ки роҷеъ ба марҳилаҳои ҷудогонаи мавзӯи илмии хеш як силсила мақолаҳои илмӣ, илмӣ-методӣ дар нашрияҳои гуногун ба чоп расонидааст.

7. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Муаллими калони кафедра Ҷаъфаров С.Х. дар давраи ҳисоботӣ аз рӯи мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО» тадқиқоти худро пеш бурдааст.

Мубрам будани мавзӯи илмӣ-таҳқиқотӣ дар он мебошад, ки Истиқолияти сиёсӣ ва соҳибихтиёри давлатӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон имконияти бунёди давлати миллӣ, ворид шудан ба ҷомеаи ҷаҳонӣ ва таҳқими муносибатҳои дучонибаву бисёрҷонибаро бо қишварҳои дуру наздик фароҳам овард. Дар замони истиқолияти давлатӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамкориҳои гуногунҷанбаро ҳам бо қишварҳои ҳориҷӣ ва ҳам бо созмонҳои бонуфузи байналхалқӣ ва минтақавӣ вусъат дод.

Омӯзиши раванди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои байналхалқӣ яке аз масъалаҳои муҳимми илмӣ ба шумор меравад. Густариши ҳамкориҳо бо созмонҳои байналхалқӣ далели он аст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон узви комилҳуқуки ҷомеаи ҷаҳонӣ маҳсуб меёбад. «Маҳз бо шарофати истиқлол, - таъқид кардааст Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон, - мо аз Созмони Милали Муттаҳид (минбаъд СММ) сар карда, узви муҳимтарин созмонҳои байналхалқии дунё гаштем. Тоҷикистонро 147 давлати дунё чун давлати соҳибистиқлол эътироф карда, имрӯз мо бо 128 давлати ҷаҳон равобити дипломатӣ барқарор намудем».

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибистиқлол бо 51 созмонҳои минтақавӣ, ҷаҳонӣ, аз ҷумла бо ниҳодҳои молиявӣ ҳамкориҳои гуногунҷанбаро ба роҳ мондааст. Ба андешаи мо, барқарор ва рушди ҳамкориҳо бо созмонҳои байналхалқӣ аз ду ҷиҳат муҳим аст - аз як тараф, ин эътирофи расмии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ буда, аз ҷониби дигар давлати мо метавонад дар танзими масъалаҳои байналхалқӣ ва минтақавӣ иштироки фаъолона намояд. Тавре ки дар

Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 - уми январи соли 2017 омадааст: «Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони истиқлолияти худ ҳамкориҳои густурдаи минтақавиро воситаи муҳимтарини ҳалли масъалаҳои иқтисодиву тиҷоратӣ, иҷтимоӣ, экологӣ ва таъмини амнияту субот дар Осиёи Марказӣ дониста, ҷонибдори таҳқими муносибатҳои байниҳамдигарии мардумони минтақа бар пояи дӯстӣ ва ҳусни эътиmod мебошад».

МУҲИМТАРИ НАТИЧАИ ИЛМӢ-ТАДҚИҚОТИИ

Дар бахши иҷроиши нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотӣ дар соли 2016-2020 корҳои зиёде анҷом дода шуданд. Баррасии ҷанбаҳои ҷудогонаи нақшай илмӣ-тадқиқотӣ дар рафти кори конфронсҳо, мизҳои мудаввар, семинарҳо ва баромад дар факултет дар конфронсҳои сатҳи донишгоҳӣ, ҷумҳурияйӣ ва байналмилалӣ алоҳида тақвият ёфтанд.

Мутобиқи нақшай корҳои илмӣ – тадқиқотӣ дар мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО» фаъолияти илмиро пеш бурда тибқи нақшай тасдиқшуда марҳила ба марҳила омӯхтани масоили зеринро ба нақша гирифта фаъолият бурдааст.

7.1. Зухур ва ташаккули ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баробари ба даст овардани истиқлолият, муносибатҳоро бо ЮНЕСКО ба роҳ мондааст. Аз ин рӯ, омӯзиши таърихи барқароршавӣ ва рушди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО, таҳқими таҷрибай бадастомада, муайян намудан ва ба сатҳу сифати нав бардоштани онҳо аз аҳаммият ҳолӣ нест. Ҷумҳурии Тоҷикистон баъди ба даст овардани истиқлолият дар баробари барқарор намудани муносибатҳои дучонибаю бисёрҷониба бодигар кишвар ва созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ, аз ҷумла бо Созмони Милали Муттаҳид оид ба

илм, фарҳанг ва маориф (минбаъд ЮНЕСКО) низ алоқаи хубӣ ҳамкорӣ барқарор намуд. Тоҷикистон ҳамчун кишвари мустақили ҷомеаи ҷаҳонӣ буми апрели соли 1993 аъзои ин созмони бонуфуз гардид, ки аз ин ҳамкориҳои пурмуҳтаво бештар аз 20 сол пур шуд. Лозим ба ёдоварист, ки ҳамкориҳои Тоҷикистон бо ЮНЕСКО ҳанӯз аз даврони Иттиҳоди Шӯравӣ сарчашма мегиранд. Бояд гуфт, ки Тоҷикистон аввалин маротиба дар рафти ҷаласаи 27-уми Конфронси генералии ЮНЕСКО ширкат варзид ва 28 июни соли 1994 № 305 Комиссияи миллӣ оид ба корҳои ЮНЕСКО дар назди Вазорати корҳои ҳориҷии ҶТ таъсис дода шуд, ки он ба ҳайси ҳамоҳангсози муносибатҳои миёни Тоҷикистонва ЮНЕСКО фаъолият намуда, барои тавсеаи робитаҳои минбаъда ҷиҳати таҳқими сулҳ, пешравии илм ва муаррифӣ кардани мероси фарҳангӣ хизмат менамояд.

ЮНЕСКО - муассисаи маҳсусгардонидашудаи СММ оид ба масъалаҳои илм, маориф ва фарҳанг мебошад, ки 16 - уми ноябри соли 1945 ташкил гардидааст. Ҳадафи аслии ин созмон мусоидат дар таҳқими ҳамкории кишварҳо дар соҳаҳои фарҳанг, маориф ва илм ба хотири сулҳу суботи ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад. Танҳо як назари руяқӣ ба таърихи таҳаввули беш аз 70 - солаи ЮНЕСКО нишон медиҳад, ки дар ин муддат ба хотири расидан ба ҳадафҳои оинномавӣ созмон доираи фаъолияташро табдил ва хеле фарогир кардааст. Аз ҷумла дар ибтидои фаъолият, ЮНЕСКО ҳамчун созмони маҳсусгардонидашудаи СММ баҳри расидан ба ҳадафҳои зерин, аз ҷумла:

- маҳви бесаводӣ ва мубориза бо табииз дар соҳаи маориф;
- тарбияи ҷавонон ва насли наврас дар рӯҳияи сулҳу осоиштагӣ ва якдигарфаҳмии байналхалқӣ;
- мусоидат ба тарбияи кадрҳои миллӣ;
- омӯзиши фарҳангҳои миллӣ;
- масъалаҳои океанография ва биосфера;

- омӯзиши масъалаҳои улуми иҷтимоӣ, иттилоотӣ ва ғайра талош дошт.

Новобаста аз узвияти нисбатан дер (Иттиҳоди Шӯравӣ дар таърихи 21-уми апрели соли 1954 аъзои комилхуқуқи созмони ЮНЕСКО гардида буд) саҳми Иттиҳоди Шӯравӣ дар таърихи ташаккули ЮНЕСКО хело бузург буд.

Аз ҷумла, конфронси байналхалқии ЮНЕСКО доир ба таъриҳ, бостоншиносӣ ва фарҳангӣ Осиёи Марказӣ дар давраи Кӯшониён, ки тирамоҳи соли 1968 дар шаҳри Душанбе баргузор гардид, аҳаммияти бузурги илмӣ ва сиёсӣ дошт. Дар он олимони 18 кишвари Осиё, Аврупо, ИМА иштирок доштанд. Лоиҳаи омӯзиши тамаддуни Осиёи Марказӣ ба барномаи ЮНЕСКО дар асоси тавсияҳои шарқшиносони шӯравӣ бо дастгирии олимони кишварҳои минтақа - Афғонистон, Ҳиндустон, Эрон, Покистон ва ҳайатҳои онҳо, ки дар кори иҷлосияи 14 - уми Конфронси генералии ЮНЕСКО дар охири соли 1966 иштирок доштанд, дохил карда шуда буд. Тавре дар барнома омадааст, ҳадафи лоиҳаи нав «Шиносоии беҳтар бо тамаддунҳои ҳалқҳои Осиёи Марказӣ тавассути ҳафриёти бостоншиносӣ ва омӯзиши таъриҳ, илм ва адабиёти онҳо» буд. Дар барнома, инчунин, ишора мешуд, ки ин таҳқиқотҳо ба минтақаи бузурги ҷуғрофие даҳл доранд, ки худудҳои Афғонистон, Эрони шарқӣ, Ҳиндустон, Покистони гарбӣ ва ҷумҳуриҳои осиёии Иттиҳоди Шӯравӣ: Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркменистон ва Ӯзбекистонро фаро мегирифт.

Бино ба гуфтаи академик К.Олимов ҳамкориҳои Тоҷикистон бо ЮНЕСКО каме пештар, дар даврони Иттиҳоди Шӯравӣ оғоз гардида буданд. Гуфтан мумкин аст, ки дар устуворшавӣ ва тавсеаи ҳамкориҳои илмиву фарҳангӣ, ба ҳусус омӯзиш ва муаррифии мероси фарҳангиву таърихии ҳалқи тоҷик саҳми фарзандони шинохтаи ҳалқи тоҷик - академикҳо Б.Ғафуров ва М.Осими бузург буд: «Ҳамкории Ҷумҳурии

Тоҷикистон бо ЮНЕСКО ҳанӯз дар давраи Иттиҳоди Шӯравӣ дар доираи Комиссияи миллии Иттиҳоди Шӯравӣ оид ба ЮНЕСКО оғоз шуда буд ва аз охри солҳои 70-ум ба баъд ба туфайли талошҳои академик Б. Ғафуров ва М. Осимӣ густариш ёфт. Маҳз бо ташабbusi онҳо бо иштироки муаллифони кишварҳои мухталиф таълифи «Таърихи тамаддуни исломӣ» ба забони англисӣ дар шаш чилд оғоз шуда, баъди вафоти онҳо ҷилдҳои охри он ба табъ расид ва ба баъзе забонҳои дигар тарҷума шуд. Бо дастгирии ЮНЕСКО дар соли 1968 Симпозиуми илмии байналхалқӣ оид ба омӯхтани тамаддуни кӯшонӣ дар шаҳри Душанбе баргузор шуд, ки дар он намояндагони 54 давлати дунё иштиrok доштанд ва ин дар таҳқиқи маданияти қадими Осиёи Марказӣ ва Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳим бозид».

7.2. Рушди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО дар соҳаи илм ва маориф

Марҳилаи дуюми мавзӯи таҳқиқоти ба рушди ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО дар соҳаи илм ва маориф баҳшида шуда қайд карда мешавад, ки вобаста ба имкониятҳои маҳдуд ва вазъияти мураккаби дохилий, Тоҷикистон дар муддати кӯтоҳ бо истифода азроҳу равиши муносibi ҳамкорӣ бо ҷомеаи ҷаҳонӣ тавонист, ки мушкилоти дохилиро тариқи сулҳу салоҳ ҳаллу фасл намояд, бо доираи васеи кишварҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналхалқию минтақавӣ робитаҳои худро таҳқиму тавсса бахшад.

Дар шароити кунунӣ яке аз самтҳои муҳимми сиёсати хориҷии Тоҷикистон фароҳам овардани шароит барои рушди иқтисоди кишвар, қабл аз ҳама, мусоидат намудан дар ҳаллу фасли 4 масъалаи стратегӣ - таъмини итиқолияти энергетикӣ, раҳоӣ ёфтани аз бунбости коммуникатсионӣ, таъмини амнияти озукаворӣ ва саноатиқунонии босуръати мамлакат мебошад.

Аз ин рӯ, Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун кишвари тозаистиқлол кӯшиш намуд, ки ҳамкориҳоро ҳам бо созмонҳои бонуфузи байналхалқӣ ва ҳам бо кишварҳои минтақа ва ҷаҳон ба роҳ монад.

Метавон гуфт, ки дар марҳилаи аввали устуворшавии муносибатҳо бо ЮНЕСКО барои кишвари мо зарур буд, ки аз аввал раванди ниҳодёбии ин муносибатҳоро шакл диҳад, яъне муассисаи алоҳида таъсис диҳад, ки бевосита масъул ва ҷавобгари ба роҳ мондан ва тавссеаи ҳамкориҳо бошад ва сониян, базаи мустаҳками ҳуқуқиву меъёриро ба вучуд орад, то ки дар мутобиқсозии фаъолияти кишвар дар ҷаҳорчӯбаи Созмон мушкилоте пеш наояд. Дар таърихи 28 - уми июни соли 1994 таҳти рақами № 305 бо қарори Шӯрои Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон Комиссияи миллии кор бо ЮНЕСКО дар назди Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуд. Ҳамон рӯз Низомнома дар бораи Комиссияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба корҳои ЮНЕСКО тасдиқ шуд.

Аз ҷумлаи аввалин иқдомоти ҷумҳурии соҳибиستиклоли мо дар роҳи вусъати нав баҳшидан ба ҳамкориҳо баргузории симпозиуми умумиҷаҳонии «Шинохти Авесто» буд, ки 15 - 17 октябри соли 1992 бо Қарори ЮНЕСКО ва Девони Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе баргузор гардид. Баъдан 5 - 10 сентябри соли 1994 дар Тоҷикистон маросимҳои баҳшида ба Рӯзи истиқолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 1000 - солагии «Шоҳнома» - и Абдулқосим Фирдавсӣ барпо гардианд. Дар арафаи он як қатор олимони шарқшинос, шоирон ва нависандагони намоёни зиёда аз даҳ давлати ҷаҳон - Федератсияи Россия, Иёлоти Муттаҳидаи Америка, Франсия, Ҷумҳурии Исломии Эрон ба Тоҷикистон ташриф оварданд.

Ҳамин тарик, барқароршавӣ ва густариши самти ҳамкориҳо дар солҳои 90-уми асри XX бо созмонҳои бонуфузи ҷаҳонӣ аз қабили ЮНЕСКО гувоҳӣ онанд, ки Тоҷикистони соҳибистиклол, ҳамчун давлати

мустақил ва узви баробархуқуқи чомеаи байналхалқӣ, дар як муддати кӯтоҳи таърихӣ оқибатҳои фоциабори ҳодисаҳои солҳои 90 - уми асри гузаштаро таҳти сарварии Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон бартараф карда, дар сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ ба муваффақиятҳои назаррас ноил гардид ва дар чомеаи ҷаҳонӣ мақому мавқеи хоссаи ҳудро пайдо намуд. Чи тавре ки қайд гардид, узвияти Тоҷикистон дар СММ оид ба илм, маориф ва фарҳанг (ЮНЕСКО) воқеаи бузург ва дастоварди беназири сиёсати хориҷии кишвар буд. Чуноне вазири корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон Сироҷиддин Муҳуриддин мегӯяд: «Таъмину пуштибонии манфиатҳои миллӣ ва пешбуруди фаъолонаи ташабbusу иқдомоти созандай Тоҷикистон дар СММ, муассиса ва ниҳодҳои таҳассусии он, аз ҷумла ЮНЕСКО, инчунин саъю талош ҷиҳати касби узвияти Тоҷикистон дар мақомот ва соҳторҳои интихобии СММ аз вазифаҳои калидии сиёсати хориҷии кишвар маҳсуб мегардад».

7.3. Таҳлили самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО

Таҳлил ва омӯзиши марҳилаи ҷорӯми мавзӯи мазкур ба самтҳои асосии ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО баҳшида шудааст.

Мусаллам аст, ки барои рушди босуръати иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар ҷомеа танҳо бо роҳи рушди соҳаи маориф, аҳамияти вижа додан ба ин соҳа, муюссар мегардад. Таҷрибаи байналхалқӣ нишон медиҳад, ки манбаи асосии рушди босуръати иҷтимоию иқтисодии кишвар саводнокии миллат аст. Барои татбиқи амалии ин ҳадафҳо Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ҳамчунин афзалиятҳои асосии Ҳадафҳои рушди ҳазорсола, ҳадафу вазифаҳои «Таҳсилот барои ҳама» ва дигар санадҳои муҳимми стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардидаанд.

Айни замон таваҷҷуҳи созмони ЮНЕСКО нисбати соҳаи маориф дар кишварҳои рӯ ба инкишоф афзуда, ба хотири тавсеаи ҳамкориҳо донорҳои байналхалқиро барои дастгирии соҳаи маориф даъват менамояд: “ЮНЕСКО бо 588 созмони ғайридавлатӣ ва 4800 маркази анҷуманҳо ё маҳфилҳо ҳамкорӣ карда, барномаи фаъолияти муштаракро амалӣ месозад. 2200 кормандони штатӣ ва ғайриштатӣ буҷаи ЮНЕСКО-ро амалӣ месозанд, ки солона 455 миллион доллари амрикоиро ташкил медиҳад. Буҷаи ЮНЕСКО ба ҷуз маблағҳои аъзоҳаии кишварҳои аъзо, инчунин дигар манбаъҳои маблағгузории иловагиро дар бар мегирад”.

Ба хотири таъмини пойгоҳи моддиву техникии мактабҳои кишвар дар доираи ҳамкориҳои судманд бо ЮНЕСКО як қатор кӯмакҳои башардӯстона расонида шуд. Вазорати маорифи ҷумҳурӣ тавассути ЮНЕСКО 200 комплекти мизу курсии талабагӣ бо арзиши 13040 доллари амрикоӣ, 100 дона тахтаи синф бо маблағи 4320 доллари амрикоӣ, 400 дона журнали синф бо нарҳи 540 доллари амрикоӣ, 30 ҳазор дона дафтари талабагӣ бо арзиши 1980 доллари амрикоӣ, 20 ҳазор дона ручка бо маблағи 1320 доллари амрикоӣ, 1100 дона куртка (бона) ба миқдори 1100 доллари амрикоӣ, 1100 дона курта бо арзиши 2200 доллари амрикоӣ, 1100 дона шим бо маблағи 4400 доллари амрикоӣ, 1100 ҷуфт пойафзол бо арзиши 11200 доллари амрикоӣ ва дар маҷмӯ ба миқдори 50 ҳазор доллари амрикоӣ кумаки башардӯстона гирифт.

Дар соли 1997 ЮНЕСКО дар доираи амалӣ намудани барномаи «Наҷотдиҳӣ ва муҳофизати низоми маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон» 20 ҳазор доллар ва барои барномаи «Мусоидат ба беҳсозии таъмини мактабҳои ибтидой бо китобҳои дарсӣ» 25 ҳазор доллари ИМА ҷудо намуд.

Дар доираи татбиқӣ барномаҳои зикргардида аз ҷониби ЮНЕСКО ба муассисаҳои таълимии кишвар 350 мизу курсии талабагӣ бо арзиши 14035 доллар, 100 донна тахтаи синф ба миқдори 1604 доллар, 50 ҳазор дафтари

синф бо арзиши 2760 доллар, 30 ҳазор ручка ба миқдори 1200 доллари ИМА чудо карда шуд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо созмони ЮНЕСКО дар соҳаи маориф баррасӣ намуда, метавон ҳамкориҳои дучонибаро дар самти илм низ қайд намуд. Баргузории ҳамоиш ва конфронсҳои илмӣ-амалӣ, ташкили мактабҳои маҳсус, таъсиси кафедраҳо дар назди донишгоҳҳо, чопи асарҳои шаҳсиятҳои маъруфи илмиву адабиро дар маҷмӯъ метавон дастовардҳои ҳамкориҳои дучонибаи Тоҷикистону ЮНЕСКО донист.

Имрӯзҳо дар ҷумҳурӣ бо ташаббуси Комиссияи миллӣ оид ба корҳои ЮНЕСКО, аз зумраи Маркази рассомии “МИНО”, Маркази кӯдакони қобилияташон маҳдуди “Спейшл Олимпикс Тоҷикистон”, Марказии омӯзишии “Мултиқид” ва Шӯрои ҷамъиятии ақаллиятҳои муқими Тоҷикистон (аз зумраи қазоқҳо, корегиҳо, ўзбекҳо ва дигарон), 9 адад мактабҳои маҳсусгардонидашудаи ЮНЕСКО кору фаъолият дошта, ақидаҳои ЮНЕСКО-ро баҳри густариши робитаҳои фарҳангӣ, илмӣ ва соҳаи маориф тарғиб менамоянд. Бо мақсади пешниҳод ба феҳристи умумиҷаҳонии ЮНЕСКО ва муаррифии бевоситай мероси фарҳангии Тоҷикистон, ҳамкории зич миёни Комиссияи миллии Тоҷикистон оид ба корҳои ЮНЕСКО бо Академияи илмҳои ҷумҳурӣ, Вазорати маориф, Вазорати фарҳанг ва ташкилотҳои ғайридавлатӣ мавҷуд аст. Илова бар ин дар кишвари мо 2 кафедраи ЮНЕСКО фаъолият менамояд. Яке дар Донишгоҳи Давлатии Ҳӯҷанд, дигаре дар Донишгоҳи Славянни Россияву Тоҷикистон таъсис дода шудааст.

7.4. Дурнамои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО дар соҳаи илму маориф

Нисбат ба марҳилаи ҷоруми мавзӯи таҳқиқшаванд метавон қайд намуд, ки дар низоми ҳамкориҳои гуманитарии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО албатта, мақоми аввал ба рушди ҳамаҷонибаи робитаҳои

фарҳангӣ дода мешавад. Маълум аст, ки ЮНЕСКО бо назардошти салоҳияту вазифаҳо ва имкониятҳои худ лоиҳаҳои пешниҳодкардаи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаҳои илм, маориф ва фарҳанг дастгирӣ менамояд. Ҷойгоҳи асосиро дар рушди ҳамкориҳои дучонибаи байни Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ЮНЕСКО барномаи иштироки ЮНЕСКО ишғол мекунад, ки дар доираи он солҳои 1994- 2011 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон беш аз 80 лоиҳа амалӣ гардидааст. Ин ҷо ҷанд самтеро дар доираи ҳамкорӣ бо ЮНЕСКО, маҳсусан зикр кардан лозим аст, ки ҳамеша мавриди таваҷҷуҳи роҳбари давлат қарор доранд.

Яке аз самтҳои муҳимми ҳамкориҳо тарғиби санъату ҳунари тоҷикон аст, ки ба ин хотир бо иштироки Президенти Тоҷикистон дар Париж Рӯзи фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ЮНЕСКО баргузор шуд. Ин ҷорабинии муҳим моҳи октябри соли 2005 бо иштироки намояндагони санъату ҳунари тоҷик дар Дабирхонаи кулли ЮНЕСКО дар ҳошияи 33-юмин Конфронси Генералии ЮНЕСКО доир гардид. Ба андешаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон баргузории Рӯзи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ЮНЕСКО шаҳодати эҳтироми ин созмони бонуфузи умунибашарӣ ба фарҳанги миллати соҳибхиради тоҷик мебошад.

Самти дигари ҳамкориҳо - ба Феҳристи мероси умуничаҳонии ЮНЕСКО дохил кардани ёдгориҳои таъриҳӣ ва табиии Тоҷикистон мебошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз аз замони барқарории муносибатҳо бо ЮНЕСКО кӯшиш намудааст, вобаста ба се самти фаъолияти ин созмон ҳамкориҳоро ба таври густурда ба роҳ монад. Соли 2003 Конвенсияи ЮНЕСКО оид ба ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ қабул шуд ва то ба имрӯз кишварҳои зиёде, аз ҷумла Ҷумҳурии Тоҷикистон (с. 2010) шомили он гашта, намунаҳои беҳтарини фарҳангии ғайримоддии худро дар

фехристҳои ЮНЕСКО сабт кардаанд. Ҳар як кишвар вазифадор аст, ки намунаҳои фарҳанги моддию ғайримодӣ ва табиии сарзамини худро хифз кунад. ЮНЕСКО ба кишварҳо дар самтҳои роҳнамоӣ, муаррифӣ ва хифз мусоидат меқунад.

Гуфтанист, ки раванди ба Феҳристи ЮНЕСКО ворид кардани ёдгориҳои таърихиву фарҳангии кишвари мо бо он ба итном нарасида, имрӯзҳо ҳам давом дорад. Барои ворид намудан ба Феҳрист боз ёдгориҳои арзишманди дигар пешниҳод гардидаааст, аз ҷумла: Кофирқалъаи қадим (Ҳалевард), Мадрасаи «Хоҷа Машҳад», Шаҳраки Ҳулбук, Маъбади буддоии «Ачинатеппа», Шаҳраки «Таҳти Сангин», Қалъаи Ҳисор, Шаҳраки Бунчикат, қалъаҳо ва иншоотҳои мадании Ваҳон (Помир).

7.5 Ҷамъбаст ва хulosабарории тадқиқот

Дар ҷамбости мавзӯъ ва марҳилаҳои асосии омӯзиши мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии худ муаллими қалони кафедра ба ҷунин хулоса омада якчанд пешниҳодҳои худро ба таври муҳтасар байён намуданд:

Табиист, ки кишварҳои дунё бе устувор кардани робитаву ҳамкориҳои ҳамаҷониба бо ин созмони муваффақ сиёсати хориҷии хешро мукаммал намедонанд. Аз ин ҷост, ки ҳар як кишвари тозаистиклол баробари эътироф шудан аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ қӯшиш ба ҳамкорӣ бо ЮНЕСКО ҳоҳад кард. Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳам аз ҷумлаи ҷунин кишварҳост. Ҳамзамон вижагии ҳамкориҳои Тоҷикистон дар он аст, ки пеш аз истиқлолёбӣ заминаи ҷунин ҳамкориҳо бо ЮНЕСКО аллакай дар замони мавҷудияти Иттиҳоди ҷамоҳири Шӯравӣ, ки Тоҷикистон ҷузъи ин иттиҳод ба шумор мерафт, гузашта шуда буданд.

Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар замони истиқлолият мазмуну мундариҷа ва миқёси нав пайдо кард. Пеш аз ҳама, дар солҳои 90-уми асри гузашта заминаҳои сиёсиву ҳуқуқии ҳамкорҳо устувор гаштанд, яъне силсилаи санадҳои ҳуқуқӣ баста шуда, дар кишвари мо барои муназзам ба

роҳ мондани ин ҳамкорҳои ниҳоди маҳсус бо номи - Комиссияи миллии кор бо ЮНЕСКО таъсис дода шуд ва ба фаъолият сар кард.

Ҳамкориҳои Тоҷикистон бо ЮНЕСКО дар сатҳи олӣ ба роҳ монда шудааст. Аз он силсилаи боздиҳои сарвари давлати мо Эмомалӣ Раҳмон, воҳӯриҳои ў ба мақомоти баландпояи ЮНЕСКО, инчунин ташрифи роҳбарони ин созмони байналхалқӣ ба Тоҷикистон шаҳодат медиҳанд.

Саҳми ЮНЕСКО дар муаррифӣ ва тарғибу ташвиқи мероси бойи фарҳангӣ ва таърихии ҳалқи тоҷик хело қалон аст. Аз ҷумла, бо саъю кӯшиш ва дастгирии мақомоти раҳбари ЮНЕСКО як зумра ёдгориҳои бузурги маънавию фарҳангӣ ва таърихии мо – «Шашмақом», «Шоҳнома», «Фалак», «ҷашни Наврӯз», «Оши палов» ва «Куртаи чакан» ҳамчун намунаи шоҳкориҳои фарҳангии ғайримоддии ҳалқи тоҷик эътироф карда шуданд.

Саҳми ЮНЕСКО дар ҳифз ва нигоҳдориву эҳёи бузургтарин ёдгориҳои таърихии кишвари мо - Саразм хело назаррас мебошад. Ёдгории бузург бо қарори ҷаласаи 34-уми Маркази ёдгориҳои таърихии ЮНЕСКО (31-уми июли соли 2010) ба Феҳристи мероси умуничаҳонии ЮНЕСКО ворид карда шуд, ва бо қарори Ҳукумати Тоҷикистон ҷашни 5500 - солагии ин ёдгории бузурги кишварамон дар соли 2020 сазовор пешвоз гирифта шуд.

Муаллими қалони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Ҷаъфаров С.Х. дар давоми фаъолияти илмию омӯзгории ва давраи ҳисботӣ дар доираи корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ҳуд рисолаи илмии ҳудро омода намуда аз пешдифои Шӯрои диссертатсиони гузашта дар сомонаи донигоҳ ҷойгир намуда 23 январи соли 2021 ба ҳимоя тавсия гардида шудааст.

8. ТАҲЛИЛИ МУНДАРИЧАИ КОРИ ИЧРОШУДА

Соли 2018 ба нақшай корҳои илмӣ-тадқиқотии кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ бо мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгарои сиёсӣ» ворид карда шуд. Дар ин муддат аз рӯи мавзӯи тадқиқ намуда корҳои мушаххасро анҷом додааст. Аз он ҷумла доир ба мавзӯи тадқиқотии хеш маводҳои заруриро ҷамъ намуда бобҳои рисолаашро омода намудааст.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқот ба мураккабшавӣ ва печида гардидан масъалаи ифротгарои ҷавонон дар қаринаи таъмини амнияти миллӣ ва минтақагарои кишварҳои Осиёи Марказӣ тайи солҳои охир вобастагӣ дорад. Дар равандҳои сиёсии имрӯзаи минтақа тағйиротҳои ҷиддии алоқаманд ба тадриҷан фаъол гардидана нақши ҷавонон дар ҳаёти ҷомеа ба назар мерасанд, ки ба ташаннучи муборизаи рақобатноки бозингарони сиёсӣ ҷиҳати нуфуз ба насли ҷавон оварда расонидааст.

Таҳлили ҷалбшавии ҷавонон ба созмонҳои тундрраву ифротгароӣ водор месозад, ки падидай рушди ниҳодии ҳаракатҳои ҷавонон дар шароити вазъи устуворшудаи сиёсӣ ба хотири таҳияи ҷораҳои самараноки муқовимат ба ифротгарои сиёсӣ васеъ ва амиқ омӯхта шавад. Аз охири солҳои 90-уми асри гузашта дар адабиёти илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳои минтақа таваҷҷуҳ ба қазияи ифротгароӣ дар байни ҷавонон бештар гардид. Рӯйдодҳои даврони ҷанги таҳмиллии шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, даргириҳои солҳои 1999-2000 дар вилояти Боткени Ҷумҳурии Қирғизистон, шаҳри Тошканд, водии Фарғона ва вилояти Сурхондарёи Ҷумҳурии Ӯзбекистон ба вуқӯъ пайваста, ки ба фаъолияти гурӯҳҳои террористӣ алоқаманд буданд ва онҳо террорро ба сифати василаи асосии расидан ба ҳадафҳои ғоявӣ ва сиёсӣ интихоб намуда буданд, аз бисёр ҷиҳат барои доираҳои ҷавони муҳаққиқон ва коршиносон ғайричашмдошт буданд. Ин ҳодисаҳо ошкоро ноқобилии як силсила

муҳокимарониҳоро ҷиҳати нақши таъсири омили исломӣ ба вазъияти ҷамъиятигу сиёсӣ дар кишварҳои минтақа, фарзияҳоро оид ба дараҷаи пасти эҳтимолияти паҳншавии ғояҳои тундрав, ки зери шиорҳои динӣ баромад мекарданд, нишон доданд. Ҳамзамон андешаҳое собит шуданд, ки дар пешомади наздик маҳз созмонҳои ифротгарои чавонон ба амну субботи Тоҷикистон ва дигар кишварҳои минтақа таҳди迪 ҷиддӣ хоҳанд дошт. Маҳз ҳамин воқеаҳо сиёсатшиносон, коршиносони масоили амният ва дигар таҳлилгаронро водор намуданд, ки ақидаву бардоштҳои пешинаи хешро таҳди迪 назар карда, сатҳи таҳди迪 мазкурро дар қаринаи таъмини амнияти минтақавӣ ва миллии давлатҳои Осиёи Марказӣ амиқан аз нав баррасӣ намоянд.

Дарки масъалаи паҳншавии ғояҳои тундгароёна, фаҳмиши зарфияти таҳди迪 воқеии аз он бароянда ба амнияти давлатҳои минтақа, ҷустуҷӯи фаъоли тафсири зуҳуроти мазкур, таҳияи тавсияҳои амалии мушаххас барои мақомоти давлатӣ, ҳадамоти маҳсус дар ҳалли таҳди迪 ифротгарои чавонон дар кишварҳои Осиёи Марказӣ водор намуд. Ҳалли мушкилоти зикршуда бе таҳлили амиқи сабабҳои ба вучуд омадани зуҳуроти таҳқиқшаванда, дарки равандҳои паҳншавии назария ва амалии ифротгароӣ дар минтақа ғайри имкон аст.

Ифротгарои чавонон дар минтақаи Осиёи Марказӣ феълан марҳилаи мазмунан нави таҳаввули хешро аз сар мегузаронад. Тамоилоти нав ҳам дар зери таъсири омилҳои берунӣ ва ҳам руйи об баромадани омилҳои дохилӣ фаъол гардидаанд. Вазифаи ошкор соҳтани воситаҳои босамари безараргардонии таҳди迪 ифротгарои чавонон дар минтақаи Осиёи Марказӣ ба бисёр сабабҳо хеле душвор аст. Аз як тараф, таҳияи воситаҳои муқовимат ба таҳдидҳои мусир, аз ҷумла ифротгароӣ дар сатҳи ҷаҳонӣ ҳам хеле душвор ба назар мерасад. Мутаассифона, то ҳол дар ҷомеаи ҷаҳонӣ дастури ягонаи танзими масъалаи таҳқиқшаванда вучуд

надорад. Бо вучуди ин иддае аз давлатҳо таҷрибаи амалии назаррасро дар самти муборизаи самаранок алайҳи ин таҳдидот, пеш аз ҳама, дар кишварҳои Шарқи Наздик ва Миёна ба даст оварданд. Таҷрибаи онҳо барои кишварҳои Осиёи Марказӣ, бо дарназардошти мавҷудияти як қатор омилҳои ҳамгуни барои зуҳури ҷунбишҳои исломгаро мусоид муҳим аст. Аз ҷониби дигар, вижагиҳои рушд ва густариши ифротгарои ҷавонон дар баъзе кишварҳои Осиёи Марказӣ зарурияти ошкор соҳтани роҳҳои хоси рафъи мушкилоти таҳқиқшавандаро тақозо мекунанд.

8.1. Асосҳои назариявӣ ва методологии таҳлил ва таҳқиқӣ масъалаи ифротгарои мусоир

Тавре маълум аст, зуҳури экстремизм дар муҳити ҷавонон ба объекти омузиши доираи васеи муҳаққиқон аз ҷумла сиёсатшиносон, равоншиносон, муаррихон, ҳуқуқшиносон ва ҷомеашиносон табдил ёфтааст. Ҳар як муҳаққиқ падидаи мазкурро аз дидгоҳи худ мавриди омузиш қарор дода сабабҳо ва оқибатҳои онро муайян менамояд.

Ҳамзамон дар шароити нави ҷаҳонӣ Осиёи Миёна минтақае мебошад ки дикқати қудратҳои бузурги сиёсати ҷаҳониро ба худ ҷалб намудааст. Қудратҳои мазкур бо ҳар роҳу восита меҳоҳанд ба минтақа ворид гарданд. Аммо барои воридшави ва ё дуру дароз боқи мондани қудратҳои алоҳида дар минтақа «баҳонае» лозим аст. Аз тарафи дигар мавҷҳои зоҳиршавии терроризм ва экстремизм дар минтақа бараъло эҳсос мегардад. Вазъи мазкур маҳсусан барои кишварҳое ки дар масъалаи мазкур сиёсати дугона доранд шароити мусоид фароҳам меорад. Раванди мазкур дар мадди аввал таъсири худро ба ҷавонон мерасонад. Аз ин лиҳоз ба назари мо тундгаро гаштани ташаккури ҷавононро наметавон ҷоқеаи тасодуфи арзёби кард. Зоро тафаккури онҳо дар доираи барномаҳое ки аз берун роҳандози мегарданд ифроти мегардад. Ҷоқеан ифротишавии ҷавонон раванде,

мебошад, ки дар натицаи он ҷаҳонбинии онҳо ба парадигмаҳои нави бегона бархурд менамоянд.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбати раванди шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳое, ки хислати терроритӣ ва экстремистӣ доранд ҷунин ибрози ақида намуданд: «Солҳои охир терроризм ва экстремизм ба ҳатари глобали табдил ёфта ҷаҳони муосирро ба ташвиш овардааст. Афзоиши ҷиноятҳои ҳусусияти экстремистӣ ва терористи дошта ба вусъат ёфтани терроризми байналмилалӣ, фаъолшавии унсурҳои тундрраву ифратгаро ҷалби ҷавонон ба сафи созмонҳои экстремистиву терористӣ ва иштироки онҳо дар низоъҳои мусалаҳонаи давлатҳои ҳориҷӣ мусоидат менамояд». Тавре маълум аст масъалаи сиёсати ҷавонон аз рузҳои нахустини соҳибистиклол гаштан дар маркази диққати ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор гирифтааст. Маҳз бо мақсади коҳиш додани гаравиши ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои террористиву экстремистӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «соли 2018-ро Соли ҷавонон эълон намуда буд».

Воқеан ҳам дар шароити муосир маҳз аз таъсири терроризм ва экстремизм минтақаҳои муҳталифи олам мавриди ноороми қарор гирифта, оғушта хун гаштаанд. Ҳар як зуҳуроти иҷтимоӣ сабабҳо ва оқибатҳои ҳудро дорад. Экстремизм бошад дар шаклҳои муҳталиф зоҳир мегардад. Вобаста ба шароит ва мавқеи зоҳиршавӣ экстремизмро метавон дар ҳама намуди идеология ва ҳамчунин дар ҳамаи динҳо мушоҳида кард. Дар ин росто яке аз маъмултарин шакли зоҳиршавии он дар мисоли экстремизми динӣ зоҳир мегардад. Экстремизми динни гирдобе мебошад, ки бештар ҷавононро дар худ фуру мебарад. Ба назари Р.С Рязанов «гуруҳҳои экстремистӣ дар асоси ҳаракатҳои нави динӣ пайдо мегарданд». Ҳамчунин ба назари муалиф ашҳосе, ки дар шароити ҷомеа мутобиқ шуда

наметавонанд ва нисбати давлату хукумат мавқеи танқидӣ доранд метавонанд ба зухури харакатҳои ифроти боис гарданд. Мутаасифона гурӯҳҳои экстремистӣ дар сангари муқобил қарор гирифта фазои ҷойдоштаро эҳсос наменамоянд. Аммо «инсонҳо ҳеч гоҳ набояд худро берун аз фазои ҷойдошта тасаввур намоянд». Экстремизм зухуроти иҷтимоие мебошад, ки зидди ҳолати табии қишвар ва ё марҳилаи рушде, ки давлат қарор дорад баромад менамояд. Ҷавонон бошанд неруе мебошанд, ки ҳамаи қишрҳои давлату хукумат ба онҳо камари умед мебанданд.

Зоҳир гаштани экстремизм дар муҳити ҷавонон ҳусусияти ҳатарнок дошта, амну суботи давлатиро ҳалалдор менамояд. Ба андешаи Ашурзода Ҷ.Ҳ «дар шароити муосир, ки дар ҷомеаи ҷаҳонӣ таҳдидҳои гуногун пайдо гардида истодаанд, гурӯҳҳои экстремистиу террористӣ аз ҷониби як қатор давлатҳо ба вучуд оварда шуда, барои ҳимояи манфиатҳои миллии онҳо истифода бурда мешавад». Ба ақидаи муалиф сабаби асосии зоҳир гаштани гурӯҳҳои экстремистиу террористӣ омили беруна маҳсуб мегардад. «Дар шароити ҷаҳонишави ва мураккаб гаштани авзои коммуникативӣ-иҷтимои муҳити ҷавононро ахлоқ, рафткор, кирдор, идеология ва арзишҳои зиддииҷтими фаро мегирад, ки он аз омили беруна сарманшаш мегирад». Воеан ҳам қишварҳои манфиатдор сайъ менамоянд то ин, ки манфиатҳои ҳаётан муҳими худро ба идеал ва ғояҳои гурӯҳҳои экстремистиву террористӣ дар қишварҳои муҳталиф мутобиқ намоянд.

Раванди ташаккул ёфтани гурӯҳҳои экстремистӣ дар дохили давлат ба қатори таҳдидҳои дохилии қишвар дохил шуда минбаъд дар раванди таъмин намудани амнияти миллӣ ҳалал мерасонад. Аз ин хотир ба назари мо заҳролуд гаштани тафаккури ҷавононро барои давлату миллат метавон бузургтарин ҳатар арзёби кард. Зоро андешаҳои ифротӣ дар тафаккури онҳо марҳила ба марҳила ташаккул ёфта ҳусусияти опозитсионӣ ба худ қасб менамояд. Тамоюлоти мазкур ба пурзур шудани опозитсияи сиёсӣ дар қишвар оварда мерасонад. Тавре таҷрибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон

медиҳад ифрошишавии ҷавонон марҳилаи аввали ташаккулёбии опозитсияи сиёси маҳсуб мегардад. Тоҷикистон ҳануз аз солҳои нахустини ба даст овардани истиқлолият ба мушкилии экстремизми динни ру ба ру шуда буд.

8.2. Моҳият ва заминаҳои ифротгарои сиёсӣ дар шароити муосир

Омӯзиш ва таҳқиқӣ масоили вобаста ба моҳият ва заминаҳои ифротгарои сиёсӣ дар шароити муосир ҷомеаи инсонӣ чӣ дар гузашта ва чӣ имрӯз дар ҳар як зинаи таҳаввули хеш дучори ҳазорон падидаҳои гайримуқаррарӣ гардида, ки баъзе аз онҳо омили хоми фароҳам овардани зинаи нави инкишофи олам будаанд. Инқилобҳо, ҷунбишҳои озодиҳоҳонаи ҳалқу миллатҳо, намоишҳову гирдиҳамоиҳои оммавии кӯшиш баҳри ислоҳоти соҳаи идории давлат дар ҳар як гӯши олам сар задаанд ва ҳатто аз доираи як давлат берун баромада, мувоғики дараҷа ва хислати зоҳиршавии худ тағйироти ҷузъиву қуллиро дар олам падид овардаанд. Ҳамроҳ бо ин ҳама воқеот ва он пешрафту тараққиёте, ки ба вучуд омадаанд, якчанд падидаҳои канораву ҳаробу фасодсози ҷомеа ба мисли нажодпарастӣ, миллатгароӣ, шовинизм, генотсиид, сионизм, ифротгароӣ, терроризм ва ғайра пайдо гардида, рушд мекунанд, ки бо характеру ҳусусияти худ тамолоти дар боло овардашударо рад месозанд, аммо дар муаррифӣ худро муборизони он роҳ, яъне ё озодиҳоҳу инқилобӣ ва ё гуманисту адолатҷӯ ва сарқӯбсози душман эълон медоранд. Ҳамаи ин зуҳурот ҳамқадами инсон ва ҷомеа буда, доимо дар олам ҷун занги таҳдид садо медиҳад, ки дар байни онҳо терроризм ва ифротгароӣ ҷои маҳсусро соҳиб аст.

Асри XXI бо фазои гуногун, маҳсусан воқеоти дар худ фарогирифтааш аз ҷумлаи асрҳои гузашта фарқ мекунад. Гарчанде падидаҳои ҷойдошта зодаи танҳо ин аср нестанд, аммо дар баробари асри нав ҷомаи нав ба бар кардаанд, яъне ҳар як падида шакли муташаккилтару мураккаби зоҳиршавиро пайдо кард. Нишонаҳои он дар давраҳои пеш мавҷуд буд, аммо дар замони муосир он тарзу усули хос қасб кардааст. Масъалаи

мазкур дикқати ҳаҳониёнро моили худ сохта, борҳо намояндагони кишварҳои оламро сари мизи гуфтушунид овардаасту ҳадафу самти фаъолияти даҳҳо ташкилоту созмонҳо фарогири ин тамоюл гардидааст, вале ба ҳамаи ин нигоҳ накарда, терроризм ва таъсири он на танҳо сусту заиф намешавад, балки рӯз аз рӯз рушд намуда, ҷонибдорони зиёде пайдо мекунад. Ҳаррӯза амалиётҳои гуногуни террористӣ дар гӯшаҳои олам ва садҳо таркишоту ҳазорон қурбонии ин таркиш ва иттилооти фаровони васоити ахбори омма далели ин гуфтаҳоянд. Дар раванди ҳаҳонишавӣ масъалаҳое, ки ташвиши танҳо як давлат буданд ва қарib таъсире ба давлатҳои дигар надоштанд, хосияти умумидавлатӣ пайдо мекунад ё бо ибораи дигар, он масъала ташвиши ҳаҳониён мегардад. Ҳатаре дар як давлат ва таъсири он ба давлатҳои олам, монанд ба маризие дар як узви инсон аст, ки кулли аъзоро мутаваҷҷеҳи худ месозад.

Дар олами мусир ҳатари терроризм ва гурӯҳҳои ифратгароӣ яке аз масъалаҳои мубрами илмҳои сиёсӣ буда, омилҳо, хусусиятҳо, харобаҳои он аз ҷониби илмҳои гуногуни чомеашиносӣ мавриди омӯзиш ва тадқики илмӣ қарор гирифтааст. Ин раванди номатлуб чомеаи башариро нигарон намуда, баҳри пешгирии омилҳои террористӣ тамоми омилҳо, сабабҳо ва дарёфти роҳу усулҳои самарабахши мубориза алайҳи терроризмо пайдо ҳоҳанд намуд. Ба ин маънӣ омӯзиши ҳамаҷонибаи ин масъала талаби замон мебошад. Агар одамон ба масъалаҳои терроризм ва ифратгароӣ муборизаи зидди он бевосита пайваст набошанд ҳам, тавассути ҷизи дигаре ва ё субъекти дигаре бо масъалаҳои муҳталифи терроризм ва шаклҳои дигари экстремизми сиёсӣ алоқаманд гашта, мавқеи худро муайян менамоянд.

Аз ин рӯ дар тамоми ҳаҳон марказҳо ва пажӯҳишгоҳҳои илмию тадқиқотӣ ба омӯзиши ин падидай номатлуби иҷтимоӣ равонаанд.

Тавре, ки Нуриддинов Р. Ш. ишора мекунад: «ифратгароӣ ин натиҷаи маҷмуи омилҳои, ки миёни онҳо низоъи байни қолабҳои пасоаноатӣ ва

ананавии рушд, мубориза барои баробархукуқии кишварҳои исломӣ дар сиёсати ҷаҳонӣ, мубориза барои истиқлолият ва рисолати хеш ва гайраро метавон нишон дод».

Муҳаққиқи тоҷик А. Имомов тасдиқ менамояд: «ифротгарой ба сари ҳуд ҷиноят нест, балки зухури он, паёмадҳои он, ки дар амали гардидани аъмоли ҳатарноки ҷамъиятии ба шахс, ҷомеа ва давлат таҳдидкунанда таҷассум меёбанд, ҷиноят мебошад» .

Ба андешаи Ш.Акинер ба ифротгароён метавон онҳоеро мансуб донист, ки на танҳо меҳоҳанд андешаҳои хешро дар ҳаёти шаҳсӣ ба кор баранд, балки меҳоҳанд ба ҳама усулҳои дастраси қонуниву ғайриқонунӣ андешаҳои хешро ба ҷомеа таҳмил кунанд. Ва ахирин ин амр метавонад ба терроризм оварда расонад ва ба ҷомеа воқеан таҳдид намояд» .

Муҳаққиқи тоҷик Н.Д.Маҳмадизода тасдиқ менамояд, ки ифротгароии динӣ-сиёсӣ комилан ҳоси Тоҷикистон набуд, зоро тарҳи ихтилофоти байналмиллалиро дар ҳуд ниҳон дошт. Қувваҳои байналмиллалии ифротию радикалий мухолифини тоҷикро истифода бурда, онҳоро бо маблағҳо ва силоҳҳо таъмин карда, аз рӯйи ҳадафҳои дурбинонаи ҳуд кӯшиш намуданд, ки вазъиятро дар Тоҷикистон ноором созанд .

Бо дарназардошти омилҳои зикршуда метавон чунин натиҷагирӣ кард, ки ифротгарой дар давраи бесуботии сиёсӣ, заъфии ниҳодҳои давлатӣ ва инчунин буҳрони иқтисодиву иҷтимоӣ ва маънавӣ ҳеле фаъол мегардад. Ба иловаи омилҳои умда, баъзе муҳаққиқон аз гурӯҳи омилҳое ёдовар мешаванд, ки ғайримустақим метавонанд ба зухур ва густариши ифротгарой мусоидат кунанд. Аз қабили бесамарии низоми байналхалқӣ ё доҳилидавлатии мубориза бо зухуроти ифротгарой, фарҳангӣ пасти сиёсиву ҳуқуқии мардум, баҳусус гурӯҳҳои алоҳидаи онҳо, сардшавии робитаҳои байнидавлатӣ, болоравии ташаннучи иҷтимоӣ ва монанди инҳо.

8.3. Ҷамъbast ва хулоса барории тадқиқот

Дар қисмати чамбастии омӯзиши мавзӯи илмӣ-таҳқиқотии хеш муаллимаи калони кафедра Файратова Ф. А. «Моҳият ва мушкилоти муқовимат бо ифротгарои ҷавононро дар Осиёи Марказӣ» ба ҷунин натиҷагирӣ ва пешниҳодҳои мушаххас кори илмии ҳудро ба анҷом расонидааст:

- яке аз вижагиҳои ҳаёти ҷамиятӣ дар Тоҷикистон фаъолияти аҳзобу созмонҳо ва ҷунбишҳои сершуморест, ки аксаран кӯшиши ба даст овардани судҳои сиёсӣ, молиявӣ, маъмурӣ ва ғайраро бо роҳи латма задан ба ҳиссиёт ва шоистагии шаҳрвандони оддӣ доранд. Ҷузъи таркибии ҷунин равандҳои ҳаробиовар, ки ба стратегияи рушди Тоҷикистон таъсир мерасонанд, фаъолияти субъектҳои ифротгаро ва терорист гардианд. Аз ин рӯ, ифротгароӣ ва ташдиди он дар симои тероризм аз ҳатарҳои асосии амнияти миллии давлат буда, таваҷҷӯҳи ҷиддии ҷомеа ва давлат, баҳусус мақомоти қудратиро талаб дорад, ки боистӣ бо ҷунин падидай номатлуб муборизаи оштинопазир баранд. Таърифи мушаххас ва айни истилоҳи ифротгароӣ ба иллати гуногуннавӣ ва мураккабии шаклҳои зуҳури он хеле мушкил аст. Ҳамчунин тағйирпазирӣ ё номуътадилии таърихии ифротгароӣ, набудани марзҳои аниқ ва мавқеи устувори асоснокшуда дар мавриди фаҳмиши падидай мазкур, гуногуни тавсифи он аз нигоҳи иқтисодӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ корро мушкилтар мегардонанд;

- ифротгарои ҷавонон яке аз зуҳуротҳои буҳронӣ ва ҳавғонки ифротгароӣ мебошад. Муҳаққикон масъалаи ифротгароӣ дар миёни ҷавонон ба он ишора доранд, ки ба тафаккури ифротгарои насли ҷавон қисматҳои тафаккури пурра инкишоф наёфта мутобиқанд, ки дар эҳсосотӣ будан, хунгармӣ, шиддатнокии ботинӣ, низоъгароӣ ифода меёбад. Бесабрӣ, ҳудҳоҳӣ ва баландпарвозӣ, ки ба ҷавонон хос аст, дар раванди шаклгирии тафаккури ифротӣ нақши муҳим мебозад. Ба ҷавонон пазироии шаҳсии воқеият ва зуҳурёбии бераҳмии бехад ҳангоми амалҳои ғайриқонунӣ хос

аст, аз ин рӯ, ҷавонони ифротгаро ба раҳои боақлона аз шароит ва созиҳо дар қадом шакле набошад камтар майл доранд. Нишонаҳои асосии ифротгарои ҷавонони имрӯза: ташаккули босуръат, алоқамандии зичи ғояҳо ва ҳадафҳо, муттаҳидии гурӯҳбандҳо, шаклгирӣ ойинҳои мафқуравӣ дар онҳо, гуногуннавъии равишҳои расидан ба ҳадафҳо бо истифодаи технологияҳои навини иттилоотӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ, пурзур кардани ҷораҳои маҳфӣ мебошанд;

- ифротгарои ҷавонон – ин натиҷаи мутобиқшавии нокифояи иҷтимоии ҷавонон мебошад, ки рафтори ғайрииҷтимоии онҳоро ба бор меорад. Ба омилҳое, ки ифротгарои ҷавононро тавлид мекунанд, метавон ҳам бухрони умумии иҷтимоиву сиёсӣ ва иқтисодӣ ва ҳам афзудани ҷинояткориро дар байнӣ аҳолӣ мансуб донист;

- дар назари фалсафӣ ба падидай ифротгароӣ дида мешавад, ки дарки ғайри қобили қабул буданашро барои низоми миллию маҳаллӣ ва зарурати онро барои муҳити иҷтимоии нисбатан васеътар ба ҳам меорад;

- насли ҷавон дар ибтидои ҳазорсолаи сеюм аз бисёр ҷиҳатҳо аз самтгирии иҷтимоии эътимоднок маҳрум гардида дар муҳити ҷавонон тамоили манғӣ бо сабабҳои гуногӯн зоҳир мегарданд. Аз ин рӯ, муҳити ҷавонон хатарноку ҷиноятмаоб мегардад, ҷинояткорӣ аз рӯйи сину сол ҷавонтар мешавад, ҳусусияти гурӯҳӣ ва муташаккилиаш меафзояд. Дар чунин шароит бештар аз ҳама барҳамхӯрии идеалҳо, бетафовутии маҳз ҷавонон ногузир аст, зоро системаи арзишҳои ин гурӯҳи ҷомеъа нисбатан серҳаракат аст ва ҷаҳонбиниаш устувор нест;

- ҷавонон ҳамеша ҳамчун захираи рушди ҷомеъа, ки фаъолона аз тарафи онҳо барои ҳалли масъалаҳои ҳаётан муҳим, барномаҳо, нақшаҳо истифода мегардад, таҳқиқ мешаванд, (масалан, дар давраи шӯравӣ таҷрибаи аз ҷониби ҳукumat ташкил кардани соҳтмонҳои зарбдор,

сохтмонҳои коммунизм, ҳаракати навоварон ва ислоҳкунандагон, беҳтаринҳо аз рӯйи касб ва ғ.);

- дар байни зуҳурёбии зиёди ифротгароии ҷавонон эътиroz бар зидди бартарии умумӣ (расмӣ, аз тарафи ҷомеъа писандида) ҷойи худро дорад. Аммо сабабҳои зиёди ифротгароии ҷавононро ба вучудоранд табиати дохилӣ доранд. Ба инҳо дар ҷомеаҳои гуногуни муосир нисбат додан зарур аст: шиддатёбии муборизаи сиёсӣ байни ҳизбҳои сершумор ва ҳаракатҳои ҷамъиятӣ; муҳолифати шадид байни тарафдорони режими ҳоким дар қишивар ва муҳолифон; муноқишаҳои байнимилий; ҷудои-ҳоҳии қавмӣ ва динӣ; миллатгароӣ ва тамоми намудҳои таассусбгароӣ ва ғайра. Таъсири ифротгароии ҷавонон ба ҷомеа аз он сабабҳоест, ки зуҳуроти мазкур:

- а) доираҳои васеи иҷтимоиро даҳл мекунад;
- б) эҳсосоти шадидтаринро дар аксари аъзоёни он ба миён меорад;
- в) ҳусусияти такроршавӣ дорад.

- таҳарруки иҷтимоии падида ба сатҳи муноқишавӣ будан дар ҷомеа (афзудани ноқаноатманӣ аз ҳолати мавҷудаи корҳо, зиёдшавии вобастагӣ, тағийирёбии худогоҳӣ ва ҳисси иҷтимоии худии фард ва гурӯҳҳо) вобаста аст;

- ба ҷавонон ҳолисона арзёбӣ кардани воқеияти мавҷуда ниҳоят мушкил мебошад. Онҳо на ҳама вақт бечунучаро қоидаҳои рафткор, арзишҳо, меъёрҳо ва шартҳои мавҷудияти аз ҷониби ҷомеа пешниҳодшавандаро метавонанд қабул кунанд, баъзан абзори дasti ин ё он нерӯи сиёсӣ, ки ҳадафҳои сиёсии худро, аз ҷумла бо роҳи зурӣ татбиқ мекунанд, мегарданд;

- натиҷаҳои як силсила пажӯҳишҳои ҷомеашиносон нишон медиҳанд, ки қисми бештари ҷавонон ба ҳокимияту тартиботи аниқ майл доранд. Дар ҷомеаи босубот ҷавонон кӯшиш мекунанд, ки ба он гурӯҳи иҷтимоие майл кунанд, ки мавқеи устувори хостаашонро дошта бошад. Дар баробари

дарки мақоми худ талаботи онҳо меафзояд. Дар ҷомеаи мусоири Тоҷикистон дар ҳамаи сатҳҳои мусоири тарқиши аз рӯйи дархостҳо ва умединориҳо, ҳуқуқ ва ўҳдадориҳо, манфиатҳо ва имкониятҳои татбиқи онҳо ба миён меоянд.

Муаллими калони кафедра Файратова Ф.А. дар давоми фаъолияти илмӣ-таҳқиқотии хеш дар доираи омӯзиши мавзӯи интиҳоб намуда ба як қатор дастовардҳои илмӣ ноил шуда, рисолаи илмии худро дар мавзӯи «Ҳамкории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза алайҳи ифротгароии сиёсӣ» ба итном расонида аз пешдигои Шӯрои диссертационӣ гузашта дар сомонаи интернетӣ ҷойгир намуда 16 апрели соли 2021 ба дифоъ иҷозат дода шуд.

ХУЛОСА

Кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ дар тӯли пачсолаи ҳисботӣ тавонист, ки масъалаҳои ба нақша гирифташудаи илмиро доир ба самти аввали тадқиқ - «Муносибатҳои байналхалқӣ ва масоили мубрами замони муосир», ки фарогири як масъала «Асосҳои назариявӣ ва амалии дипломатия ва муносибатҳои байналхалқии муосир» ва дар асоси ҷамъ, омӯзиш ва таҳлили адабиёти таърихӣ ва муосир, маводҳои матбуотӣ даврӣ, ҳуҷҷатҳои бойгонӣ ва адабиёти илмӣ-тадқиқотӣ ба анҷом расонида, тавонистанд, ки паҳлуҳои гуногуни мавзӯро дар осорҳои худ инъикос намуда нуқтаҳои муҳими онро дар конфронсҳои ҷумҳуриятиву байналхалқи иброз намоянд.

Омӯзиши мавзӯъ ва таҳлили адабиёти дастраси ватаниву ҳориҷӣ ба муҳаққиқон имконият дод, ки дар даҳ марҳила, омӯзиш, таҳлил ва ҳулосабандии худро нисбати масъалаҳои дар нақша гирифташударо иҷро намоянд. Дар натиҷаи бурдани ин корҳо аз тарафи муҳаққиқон ҳулосаҳои зеринро бароварданд:

1. Мавзӯи интихобнамудаи корҳои илмӣ-тадқиқотии кафедра ҳануз ҳам мубрамияти худро гум накардааст ва зарур аст, ки тадқиқот дар доираи он дар оянда низ сурат гирад.

2. Муносибатҳои байналхалқӣ ва масоили мубрами замони муосир дар сатҳи баланди ташаккул қарор дорад ва доираҳои илмӣ-назариявии ватаниро, аз он ҷумла мутахассисони риштаи равобити байналмилаӣ Донишгоҳро зарур аст, ки ба омузиши он диққати маҳсус дода, доир ба масалаҳои мубрами замони муосир пешниҳодҳои худро ба идораҳои марбути сиёсати ҳориҷии қишвар ва ниҳодҳои байналхалқӣ пешниҳод намоянд.

3. Тадқиқи муносибатҳои байналхалқӣ ва масоили мубрами замони муосир натанҳо хислати академиву илмӣ балки амалиро низ дорост. Аз ин сабаб зарур аст, ки маслаҳои мубрами муносибатҳои байналхалқиро бо

назардошти нүктаи назари олимони соҳаи кишвар сурат гиранд. Аз тарафи муҳақиқон зарур аст, ки тадқиқотҳои худро бо дарназардошти характери амалӣ доштани ин тадқиқотҳо ба роҳ монанд. Заминаи илмӣ доштани масалаҳои мубрами муносибатҳои байналхалқӣ кафолати бардавом ва ба оянда нигаронида шудани онро сиёсати хориҷии кишварҳо дорад.

4. Бо тағйир ёфтани вазъи геополитикий дар шароити муосир манфиатҳои миллӣ ва стратегии кишварҳои пешрафтаи дунё низ нисбат ба мушкилоти байналхалқӣ тағйир меёбанд. Аз ин хусус кишварҳоро лозим аст, ки дар шароити қунунӣ барои таъмини маנוфеи миллии хеш ва бартараф намудани масалаҳои мубрами замони муосир такя ба равандҳо ва институтҳои интеграционӣ қунанд. Илова бар ин кишварҳои абарқудрат дар баробари рақобат дар минтақа ҳамчунин монанди кафили сулҳу суббот дар минтақа низ баромад мекунанд. Инро метавон дар мисоли равобити Русияву Чин, Русияву Эрон, Ҳиндустону Покистон, Амрико ва Иттиҳоди Аврупо, дар минтақа мушоҳид намуд. Ё ин ки даҳолати эътилофи НАТО ва ИМА ба Афғонистон.

5. Осиёи Марказӣ пас аз фурупошии Иттиҳоди Шӯравӣ рӯз ба рӯз мавқеи хешро дар ҷаҳорчуби манофеи геополитикии кишварҳои абарқудрат мустаҳкамтар карда истодааст. Агар дар аввал ҳифз ва ё воридшавӣ ба минтақа ҳамчун ҳадафи асосӣ ба ҳисоб равад, имрӯз масоили таъмини суботи минтақавӣ ба масоили муҳимтарин табдил ёфтааст. Зеро дар низоми ташаккулёбандай муносибатҳои байналхалқӣ минтақа ҷойи маҳсусро соҳиб гашта ҳар як воқеа дар он таъсир ба тамоми раванди сиёсати ҷаҳониро дорад.

Аз тарафи устодони кафедра, масъули иҷроиши нақаи корҳои илмӣ-тадқиқотӣ дар ин марҳила як қатор корҳои дигари илмӣ низ ба анҷом расонида шуданд, ки онҳо асосан марбут ба масъалаҳои иштирок ва баромад кардан дар конференсияҳои илмии донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмиллалӣ, семинарҳои байналхалқӣ, мактабҳои ихтисосӣ, мизҳои

мудаввар, силсилаи намоишномаҳои телевизионӣ ва гуфторҳои радиоии доир ба ҷанбаҳои гуногуни сиёсати Тоҷикистон ва соири мамолики минтақа, кишварҳои абарқудрат, созмонҳои минтақавӣ ва глобалӣ баромадҳо намуданд.

Кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ дар солҳои ҳисоботӣ шумораи хеле зиёди ҷорабиниҳои илмӣ, аз он ҷумла конференсияҳо (умумидонишигоҳи, ҷумҳурияйӣ ва байналхалқӣ), мизҳои мудаввар, семинарҳои илмӣ ва ғайраҳоро бо фарогирии доираи васеи мавзӯоти мубрами сиёсати минтақавӣ ва байналхалқи доир намудааст. Шарҳи муҳтасари онҳо аз соли 2016 инҷониб чунин аст:

7-уми декабри соли 2016 конференсияи илмӣ-назариявии ҷумҳуриявиро дар мавзӯи **«Масоили мубрами муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатияи муосир (нимай дуввуми асри XX-ибтидои асри XXI)»** баргузор гардид. Дар кори конференсия муовини ректор оид ба илм Сафармамадов С.М., декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Ҳ.Д., мушовири раёсати маълумот, ахборот ва банақшагирии таҳлили сиёсати хориҷии ВҚҲ Ҷумҳурии Тоҷикистон Зардиев Ш.Қ., Сардори раёсати таҳлил ва ояндабинии сиёсати хориҷии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.с., Абдулло Раҳнамо, мудири кафедраи муносибатҳои байналхалқии факултети мазкур профессор Нуридинов Р.Ш., мудири кафедраи минтақашиносии хориҷӣ, н.и.т., дотсент Шарипов А.Н., устоди кафедраи минтақашиносии хориҷӣ, н.и.с, дотсент Мамадазимов А., устоди кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ, н.и.с., дотсент Маҳмадов П.А. устоди кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ, Салимов Ф.Н. ва дигарон бо маърузаҳои хеш баромад намуданд.

Дар конференсия масъалаҳои зерин таҳлилу баррасӣ гардида шуданд:

- муносибатҳои байналхалқӣ дар нимаи дуввуми асри XX-ибтиди асри XX; ҷанбаҳои минтақавии муносибатҳои байналхалқии нимаи дуввуми асри XX-ибтиди асри XX;
- нақши шахсият дар муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатияи нимаи дуввуми асри XX-ибтиди асри XX; Ҷанбаҳои ҳарбӣ ва ғайриҳарбии амнияти байналхалқӣ;
- низоъҳо ва бӯхронҳои ҷаҳони муосир;
- Фазои пасазшӯравӣ дар низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ; Нақши дин ва фарҳанг дар муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатияи замони муосир;
- ҷанбаҳои ҳукуқии ташаккули муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия;
- муносибатҳои байналхалқии иқтисодӣ дар давраи ҷаҳонишавӣ ва ғ.

Ҳамчунин дар кори Конференсия намояндагони дигар вазоратҳо ва идораҳои давлатӣ, корпуси дипломатӣ, коршиносон, устодону донишҷӯёни Дошишгоҳи миллии Тоҷикистон ва макотиби олии қишвар ширкат варзида, фикру андешаҳои худро доир ба мушкилоти мубрами муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатияи муосир дар нимаи дуввуми асри XX-ибтиди асри XXI изҳори андеша намуданд.

Санаи 20 феврали соли 2016 бо ташабbusи кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Мизи гирди илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «**Масоили амнияти минтақавӣ ва байналхалқӣ дар Осиёи Марказӣ**» баргузор гардида шуд.

Дар рафти кори Мизи гирди мазкур аз тарафи баромадкунандагон он мавзӯҳои баррасӣ гардиданд, ки ба ин масъала корҳои илмию – тадқиқотӣ то имрӯз анҷом додаанд. Дар ин ҷорабинии илмии мазкур устодони кафедра, факултет, аъзоёни Раёсат, Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, кафедраи назария ва таърихи муносибатҳои байналхалқии Дошишгоҳи Славянини Тоҷикистону Русия, ва дигар меҳмонон аз муассисаҳои гуногун, ҳамчунин донишҷӯён,

аспирантону магистронӣ факултети муносибатҳои байналхалқӣ иштирок ва баромад намуданд. Аз ҷумла ҷунин масъалаҳои мавриди баррасси қарор гирифта шуд:

- Масоили мубрами амнияти минтақавӣ ва байналхалқӣ дар замони муосир;
- Осиёи Марказӣ – тамоюлот ва пешомадҳои вазъи амният дар минтақа;
- Амнияти давлатӣ ва таҳдидҳои муосир;
- Омили гурӯҳҳо ва ҳаракатҳои ифротӣ ва вазъи бехатарӣ дар минтақа.
- вазъи муосири геополитикии кишварҳои Осиёи Марказӣ аз воқеоти 11 сентябри соли 2001 то ҳуручи нерӯҳои НАТО ва пас аз он;
- ташаббусҳои Эмомалӣ Раҳмон ва масоили таъмини суботи минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ ва ғ. шунида шуд.

Аз санаи 21-25 апрели соли 2016 дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба «**25-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон**» доир гардид. Гузаронидани ҷунин маърака ҳамчун ҳафтаи илм дар ДМТ солиёни зиёд аст, ки ба ҳукми анъана даромадааст.

Мутобики нақша 21-уми апрели ҷаласаи пленарӣ дар бинои марказии ДМТ доир гашта, кори конференсия дар факултети муносибатҳои байналхалқӣ санаи 22 апрел оғоз гардида то санаи 25 апрел идома ёфт. Аз рӯи нақша дар баҳши устодону кормандон 20 маъруза ва дар баҳши донишҷӯён 26 маъруза бояд шунида мешуд.

Санаи 21 январи соли 2017 бо ташабbusi кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Конференсияи илмӣ-назариявии байналхалқӣ таҳти унвони «**Чаҳоряк асри ҳамкориҳои судманд баҳри рушди босубот**» - баҳшида ба 25-умин солгарди барқарор гардидани робитаҳои дипломатии Тоҷикистону - Чин (4 январи соли 1992) баргузор гардид. Дар кори конференсия муовини ректор оид ба илм Сафармамадов С.М., Сардори шӯъбаи ахбори илмию

техникӣ, Рустам Наботӣ, декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д., мудири шӯъбаи Раёсати кишварҳои Осиё ва Африқои Вазорати умури хориҷаи Ҷумҳурии Тоҷикистон Муҳаммад Эғамзод профессор Нуриддинов Р.Ш. дотсент Мамадазимов А. Ёров А.Ш., Шарипов А.Н, Маҳмадов П.А. Салимов Ф.Н. баромад иштирок намуданд.

Дар кори конференсия 10 маърӯза баҳшида ба масъалаҳои зерин таҳлилу баррасӣ гардиданд: Ҷумҳурии Мардумии Чин дар низоми навини минтақавӣ ва глобалиӣ; Ҷумҳурии Тоҷикистон: вазъи иҷтимоӣ-иктисодӣ ва равобити минтақавӣ; Таърихи ташаккули равобити кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Чин; Вазъи қунунии робитаҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Ҷумҳурии Мардумии Чин: мушкилот ва дурнамо; Ташаккули робитаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Чин дар даврони истиқлолият; Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Мардумии Чин дар доираи созмонҳои минтақавӣ ва глобалиӣ; Дурнамои робитаҳои ҶТ ва Чин: ҳамкорӣ баҳри рушди босубот дар асри XXI.

Дар кори конфронс ба гайр аз устодон, аспирантону унвонҷӯён, магистрону докторантон ва донишҷӯёни факултет намояндагони вазорати корҳои хориҷӣ, маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти ҶТ, сафоратхонаи Чин дар шаҳри Душанбе ва идораҳои давлатӣ, корпуси дипломатӣ, коршиносон, намояндагони макотиби олии кишвар ва намояндагони воситаҳои ахбори омма ширкат варзида, дар мавзӯҳои гуногун баромад менамоянд.

Пешниҳодҳое, ки дар ҷараёни кори конференсияи илмӣ-назариявии байналхалқӣ аз тарафи иштирокчиён, баромадкунандагон ва меҳмонони он манзур гардид, аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалиро доро мебошанд. Аз ҷумла:

- васеъ намудани таҳқиқотҳои илмӣ дар самти таҳлил ва омӯзиши равобити дучониба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистону Чин дар даврони истиқлолият;

-ба роҳ мондани тадқиқи мавзуоти мушаххас доир ба ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Чин дар доираи созмонҳои байналхалқӣ;

- ба роҳ мондани ҳамкориҳои зичи илмӣ бо муассисаҳо ва марказҳои илмӣ-тадқиқотӣ ва таълимии Ҷумҳурии Мардумии Чин;

- дар заминаи факултети муносибатҳои байналхалқӣ кушодани марказӣ омӯзиши Чин ва Осиёи Шарқӣ.

Санаи 18 феврали соли 2017 Мизи мудавар таҳти унвонӣ «**Ҷумҳурии Тоҷикистон – мушкилот ва дурнамои ташаккули равобити дучониба ва бисёрҷониба бо кишварҳои минтақа ва ҷаҳон**» баргузор гардид. Дар кори мизи мудавар намояндаи раёсати таълим Рустами Наботӣ декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ дотсент Самиев Ҳ.Д., устодони факултет профессор Нуриддинов Р.Ш., Мирзоев Н.М., дотсентон Шарипов А.Н., Салимов Ф.Н., Маҳмадов П.А., Розиқов Ф.М. аспирантону унвонҷӯён ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқӣ иштирок намуданд.

Дар рафти чорабинӣ иштирокчиён ва меҳмонон доир ба ҷанбаҳои муҳталифи сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, равобити дучониба ва бисёрҷониба бо кишварҳои минтақа ва ҷаҳон, масоили ташаккули стратегияи сиёсати хориҷии ҷумҳурӣ, мақоми Тоҷикистон дар низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ, дурнамо ва пешромадҳои равобити дучониба ва бисёрҷонибаи Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа ва ҷаҳон, сиёсати дарҳои боз ва татбиқи он, ташаббусҳои минтақавӣ ва глобалии Тоҷикистон дар сиёсати ҷаҳонӣ ва гайраҳо баромад намуданд. Пас аз шунидани баромадҳо саволу ҷавоб, мубодилаи афкор байни ҳозирин ва маърӯзачиён доир гардид.

Дар кори мизи мудавар намояндагони Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсати Дошигҳои милли Тоҷикистон, академияи улуми Ҷумҳурии Тоҷикистон, Дошигҳои

Славяний Русияву Тоҷикистон, устодону аспирантон ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқӣ ширкат варзиданд.

Дар рафти кори мизи мудаввар аз ҷониби баромадкунандагон ва иштирокчиё як қатор ташаббусҳо, тавсияҳо пешниҳод карда шуданд, ки пеш аз ҳама барои пешгирии таъсири манфии аъмоли гуногун аз қабили зуҳури ғояҳои нави ифротгарӣ, осебазирии давлатдории миллӣ, таъсири манфии иттилоот ва афзоиши рақобати абарқудратҳо ва гайраҳо:

- Барқарор намудани фаъолияти созмонҳои минтақавии сирф Осиёимарказӣ;
- эҳёи фаъолияти иттиҳоди кишварҳои форсизабон;
- ташкили созмони кишварҳои болооб;
- пайвастан ба камарбанди иқтисодии Шоҳроҳи Абрешим.

8-уми апрели соли 2017 конференсияи илмӣ-назариявии байналхалқиро таҳти унвони **«Таҳаввули равобити Тоҷикистону Русия: дурнамо ва мушкилот»** - бахшида ба 25-умин солгарди барқарор гардидани равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Федератсияи Русия (8 апрели соли 1992) баргузор гардид.

Дар кори конференсия муовини ректор оид ба илм Сафармамадов С.М. декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д., профессор Нуриддинов Р.Ш. Мирзоев Н.М. дотсент Мамадазимов А. Ёров А.Ш., Шарипов А.Н, Маҳмадов П.А. Салимов Ф.Н. асистентон Басиров Б.С., Файзуллоев К.С. ҳамчуни аспирантон, магистрон ва донишҷӯёни факултити муносибатҳои байналхалқӣ баромад иштирок намудан.

Бояд қайд намуд, ки дар кори конфронс намояндагони Сафорати Федератсияи Русия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати корҳои хориҷӣ, Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, академияи улуми Ҷумҳурии Тоҷикистон, Донишгоҳи Славяний Русияву Тоҷикистон ширкат варзиданд

Дар рафти кори конференсия чунин масъалаҳои зерин таҳлилу баррасӣ гардиданд:

1. Федератсияи Русия дар низоми навини минтақавӣ ва глобалиӣ;
2. Таърихи ташаккули равобити кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Русия;
3. Вазъи кунунии равобити кишварҳои Осиёи Марказӣ бо Федератсияи Русия: самтҳо, мушкилот ва дурнамо;
4. Ташаккули равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия дар даврони истиқлолият;
5. Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия дар доираи созмонҳои минтақавӣ ва глобалиӣ;
6. Дурнамои равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Русия: ҳамкорӣ баҳри рушди босубот дар асри XXI;

Аз санаи 21-26 апрели соли 2017 дар Доғонишишгоҳи миллии Тоҷикистон конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва доғонишишҷӯёни ДМТ баҳшида ба **«20 - солагии Рузи Ваҳдати миллӣ»** ва **«Соли ҷавонон»** доир гардид. Гузаронидани чунин маърака ҳамчун ҳафтаи илм дар ДМТ солиёни зиёд аст, ки ба ҳукми анъана даромадааст.

Конфронс тибқи муқаррарот ва барномаи тартибдодашудаи Раёсати доғонишишгоҳ рӯзи 25 апрели соли 2017 соати 10:00 дар синхонаи 2012 баргузор гардид. Дар оғози кор Раиси конфронси илмӣ-назариявӣ профессор Нуриддинов Р. Ш. устодону доғонишишҷӯён ва тамомаҳли нишастро ба ҳафтаи илм дар доғонишишгоҳ табрик намуда, ба иштирокчиёни конфронс барору комёбиро таманно намуда конфронси илмӣ-назариявиро қушода эълон намуд. Бояд қайд намуд, ки дар кори Конфронс намояндаи шӯъбаи илми Раёсати доғонишишгоҳ Абузарова Н. иштирок намуд. Дар конфронс мувофиқи барнома аз 11 маърузаи пешниҳод гардида 9 маърӯза, ки мувофиқи регламент на кам аз 10 дақ. ҷудо карда шуда дар доираи

маърузаҳои ҷолиб, ки ҳам ҷанбаи назариявӣ ва ҳам амалӣ доштанд шунида шуданд. Дар бахши дар бахши донишҷӯён бошад 23 маърӯза шунида шуд.

Санаи 16 ноябри соли 2017 Мизи гирди илмӣ таҳти унвони «**Нақши Ичлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташаккули сиёсати дохилӣ ва хориҷии Тоҷикистони соҳибистикӯл**» баргузор гардид.

Дар ин ҳамоиши илмӣ бо сухани ифтитоҳи Ректори ДМТ, академики АУ ҶТ, профессор Имомзода М. С. декани факултети муносибатҳои байналхалқи баромад намуда аз мубрамият будани ин санаи тақдирсоз ва нақши Ичлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташаккули сиёсати дохилӣ ва хориҷии Тоҷикистони соҳибистикӯл суханрони намуданд.

Сипас аз тарафи иштирокчиён чунин маърузаҳо шунида шуд:

1. Сухани Фелалиев А.С., олим, доктори илмҳои қишоварзӣ, Узви вобастаи АУ ҶТ, узви Кумитаи Маҷлиси Намояндагони Маҷлиси Олии ҶТ даъвати IV оид ба масоили аграрӣ ва шуғли аҳолӣ, иштирокчии Ичлосияи таърихии XVI Шӯрои Олии ҶТ;

2. Маърӯзаи мудири кафедраи муносибатҳои байналхалқии ДМТ, д.и.с., профессор Нуриддинов Р.Ш. дар мавзӯи «Феномен лидера нации в политической практике современного Таджикистана»;

3. Маърӯзаи декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ, н.и.т., дотсент Самиев Х.Д. дар мавзӯи «Ичлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон- заминай аслии устуворшавӣ ва таҳқими давлатдории навини тоҷикон»;

4. Маърӯзаи мудири кафедраи дипломатия ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.т., дотсент Шарипов А.Н. дар мавзӯи «Ташаккули дипломатияи тоҷик баъди Ичлосияи XVI Шӯрои Олии ҶТ»;

5. Маърӯзаи мудири кафедраи минтақашиносии хориҷӣ, н.и.т., дотсент Розиков Ф.М. дар мавзӯи «Ичлосияи тақдирсози миллати тоҷик».

Ҳамчунин дар кори Мизи гирд меҳмонон, иштирокчиёни Ичлосияи тақдирсоз, мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ, сиёсатшиносӣ, таъриҳ, аспирантону донишҷӯёни ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ иштирок намуда доир ба аҳамияти он барои ташаккули сиёсати дохиливу хориҷии Тоҷикистони соҳибистиқлол нуқтаи назари худро иброз намуданд.

Дар кори мизи мудавар намояндагони Раёсати ДМТ, устодону аспирантон ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқӣ ширкат варзиданд.

Дар таърихи ҳар як ҳалқу давлат лаҳзаҳое фаро мерасанд, ки сарнавишти ояндаи мардумашро тарҳи устувор гузошта, дар бунёду пешрафти мамлакат нақши ҳаётан муҳим мебозанд. Ичлосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (даъвати дувоздаҳум) аз қабили ҳамин гуна рӯйдоди сарнавиштсози таърихи навтарини Тоҷикистони соҳибистиқлол маҳсуб мегардад, ки роҳу самтҳои инкишофи ояндаи иҷтимоию иқтисодӣ, сиёсӣ ва маънавии кишварро муайян намуд.

Дар рафти мизи гирд маърӯзачиён дар бораи феномени лидери миллат дар амалияи сиёсии Тоҷикистони муосир; Ичлосияи XVI Шӯрои Оли Ҷумҳурии Тоҷикистон - заминаи аслии устуворшавӣ ва таҳқими давлатдории навини тоҷикон; Ташаккули дипломатияи тоҷик баъди Ичлосияи XVI Шӯрои Олии ҶТ ва дигар масоил баромад намуданд.

Дар рафти кори мизи гирд аз ҷониби баромадкунандагон як қатор ташаббусҳо, тавсияҳо пешниҳод карда шуданд:

- Рӯзи Президент эълон гаштани 16 ноябр;
- бурдани корҳои фаҳмондадиҳӣ байни донишҷӯёну аспирантон;
- нашри маърӯзаҳо дар матбуоти даврӣ;
- ба роҳ мондани тадқиқотҳои мукаммал дар бораи рафт ва натиҷаҳои Ичлосияи XVI ва ғ.

Санаи 18-декари соли 2017 бо дастгирии Анҷумани Авруосиёгии тадқиқотҳои байналхалқӣ ва кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Мизи

гирди илмій таҳти унвони «Радикализация ислом дар Осиёи Марказӣ: омилҳо, усулҳои муқовимат ва пешгирии он» баргузор гардид.

Дар кори Мизи гирд пеш аз ҳама бо сухани ифтиоҳи муовини ректори ДМТ оид ба илм, профессор Сафармамадов С.М. ва сипас бо сухани ифтиоҳии декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ н.и.т., дотсент Самиев Х.Д. баромад намуда ба иштирокчиён ва баромадкунандагони ин чорабинии илмій барору комёбӣ таманно намуданд.

Сипас маърӯзаи Роҳбари хадамоти таҳлил ва мониторинги муносибатҳои байниқавмии Муассисай давлатии ҷумҳурияи «Кочамдык келісій» назди Президенти Ҷумҳурии Қазоқистон, Мармонтова Таисия дар мавзӯи «Религиозная ситуация в Центральной Азии – методология анализа (Вазъи динӣ дар Осиёи Марказӣ – методологияи таҳлил)»;

Маърӯзаи дотсенти кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д. дар мавзӯи «Специфика проявления радикализма молодежи в Таджикистане» (Хусусиятиҳои зуҳури радикализм майбни ҷавонони Тоҷикистон);

Маърӯзаи роҳбари маркази исломшиносии Тоҷикистон, Баротзода Файзулло дар мавзӯи «Некоторые особенности радикализма в религиозной сфере в Республике Таджикистан» (Баъзе ҳусусиятҳои ифратгарӣ дар соҳаи дин дар Ҷумҳурии Тоҷикистон);

Маърӯзаи устоди кафедраи умумидонишгоҳии фалсафаи Доңишгоҳи миллии Тоҷикистон, Муминов Аҳмад дар мавзӯи «Координация реализации антитеррористической стратегии Республики Таджикистан другими странами» шунида шуд, ки ҳар як маърӯзаи шунида шуда бо муҳтаво, мазмуни худ аз ҳамдигар фарқунанда буда, ба яке аз масъалаҳои мубрами муносибатҳои байналхалқӣ ва мушкилотҳои минтақаӣ алоқаманд буд.

Дар рафти Мизи гирди илмӣ аз тарафи баромадкунандагон маърӯзаҳои гуногун шунида шуд, ки дар охири ин ҳамоиши илмӣ аз тарафи иштирокчиён ва баромадкунандагон ба ҷанбаҳои алоҳидаи ин мавзӯъи баррасишаванда табодули назар гардида шуд.

Қайд карда шуд, ки дар ду даҳсолаи охир ислом ба яке аз омилҳои муҳимтарини таъсиркунанда ба вазъи иҷтимоӣ-сиёсии кишварҳои Осиёи Марказӣ тадил ёфт.

Таҳавули ислом дар фазои пасазшӯравӣ якчанд марҳиларо тай намудааст: аз болоравии рӯҳияи динии солҳои 90-ум то сиёсигардии он ва пайдоиши равияҳо ва гуруҳҳои муҳталифи ифратии исломӣ.

Фаъолияти гурӯҳҳо ва равияҳои ифратии исломӣ дар ҳамаи кишварҳои минтақа ба ҷашм мерасад, ки боиси ташвиши мутахассисон, сиёсатмадорон гардидааст.

Маълум аст, ки хусусияти асосии ифратгароии исломӣ на моҳияти динӣ, балки сиёсии он аст. Мазмуни ин падида «аз ҷониби гуруҳҳои муҳталифи исломӣ, ки мақсади ғасби ҳокимиyaти сиёсиро доранд, истифода гардидани усулҳои муборизаест, ки берун аз усулҳои қонунӣ аз нуқтаи назари ҳуқуқи байналхалқӣ мебошад. Сабабҳо ва омилҳои вуруд ва мустаҳкамгардии тафсирҳои ифратии ислом ба ҷомеа дар маърӯзai баромадкунандагон оварда шуданд.

Дар рафти мизи гирд маърӯзачиён дар бораи вазъи динӣ дар Осиёи Марказӣ – методологияи таҳлили он, хусусиятиҳои зуҳури радикализм байни ҷавонони Тоҷикистон, баъзе хусусиятҳои ифратгарӣ дар соҳаи дин дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамоҳангии Тоҷикистон бо кишварҳои ҷаҳон дар татбиқи стратегияи муборизаи алайҳи терроризм ва дигар масоил баромад намуданд.

Бояд қайд намуд, ки пешниҳодҳое, ки дар ҷараёни кори Мизи гирди илмӣ аз тарафи иштирокчиён манзур гардид аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалиро доро мебошанд. Аз ҷумла:

- Маълум аст, ки стратегияи муқовимат ба гурухҳои ифротии исломӣ дар Осиёи Марказӣ бояд ба кулли тағиیر дода шавад;
- Омилҳои иҷтимоӣ-иқтисодии пайдо шудани ифротгароии исломиро ба инобат гирифта метавон гуфт, ки муқовимат ба он набояд ҳамеша асосёфта ба истифодаи қувва бошад;
- пеш аз ҳама сабабҳои ба вучуд омадани чунин вазъ таҳлил гардида механизмҳои бартараф намудани он коркард карда шавад;

Суръат бахшидани рафти ислоҳотҳои иқтисодӣ, ки метавонанд вазъи иҷтимоӣ-иқтисодиро дар минтақа тағиир диханда боиси пайдо гардидани ҷойҳои нави корӣ ва боло рафтани сатҳи миёнаи зиндагии аҳолӣ гарданд. Бе расидан ба ин аҳдоф мубориза бо ифротгароии исломӣ ноком ҳоҳад шуд. Барои расидан ба ин мақсад ҳамкории кишварҳои Осиёи Марказӣ бо кишварҳои дар ҳақиқат омода барои маблағгузории воситаҳои калони молиявӣ ба иқтисодиёти минтақа мусоидат намуданаш мумкин аст. Ин пеш аз ҳама иштирокчиёни иттиҳодяҳои интегратсионӣ ба монанди ЕврАзЭС ва СҲШ мебошанд.

Дар кори Мизи гирд меҳмонон, намояндагони Анҷумани Авруосиёгии тадқиқотҳои байналхалқӣ, маркази исломшиносии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ, сиёsatшиносӣ, таъриҳ, аспирантону донишҷӯёни ихтиноси муносибатҳои байналхалқӣ иштирок намуданд.

Санаи 17 марта соли 2018 мизи мудавар дар мавзӯи «**Самтҳо ва пешомадҳои татбики Барномаи амали «Об барои рушди устувор»** баргузор гардид. Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” бори аввал аз ҷониби Эмомалӣ Раҳмон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар рафти Форуми 7-уми ҷаҳонии об дар Ҷумҳурии Корея ироа шуда буд.

Қатъномаи СММ “Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” солҳои 2018-2028” бошад бо ҳаммуаллифии 177 кишвари узв қабул гардид.

Дар рафти Мизи гирд маъruzачиён доир ба Масоили глобали дар низоми нави муносибатҳои байналхалқӣ (дар мисоли мушкилоти энергетикӣ дар равобити минтақавӣ, Мушкилоти оби нушокӣ дар кишварҳои араб, Аҳамияти иқтисодӣ-тиҷоратии роҳҳои обии Тоҷикистон дар охири асри XIX ибтидои асри XX, Масъалаҳои сиёсати ҷаҳонӣ дар мактабҳои илмии кишварҳои Ғарб ва Федератсияи Русия, Масъалаи об дар сайёра ва ҷойгоҳи он дар сиёсати хориҷии ҶТ, Тоҷикистон-Иттиҳоди Аврупо: пешомадҳо ва тамоюлоти ҳамкорӣ дар соҳаи истифодаи заҳираҳои обӣ ва гидроэнергетикӣ, Дипломатияи энергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ доир ба масоили об дар минтақа: мушкилот ва дурнамо, Даҳсолаи нави байналмилалий ва моҳияти ташаббусҳои Тоҷикистон дар соҳаи об ва дигар масоил баромад намуданд.

Дар кори мизи гирд меҳмонон - мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ, сиёсатшиносӣ, таъриҳ, аспирантону донишҷӯёни ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ иштирок намуда доир ба масоили мубрами об нуқтаи назари ҳудро иброз менамоянд.

Дар рафти ин ҳамоиши илмӣ намояндагони Раёсати ДМТ, устодону аспирантон ва донишҷӯёни факултети муносибатҳои байналхалқӣ, таъриҳ, маркази исломшиносии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигарон ширкат варзиданд.

Ҳамчунин лозим ба ёдоварист, ки дар рафти кори Мизи гирди илмӣ аз ҷониби баромадкунандагон як қатор ташаббусҳо, тавсияҳо пешниҳод карда шуданд:

-баҳри ташаккул ва интишори дониш, осонгардонии дастрасӣ ба дониш ва мубодилаи иттилоот роҷеъ ба таҷрибаи беҳтарин, баҳрабардорӣ аз иттилооти ҷадид дар бораи ҳадафҳои рушди устувори марбут ба заҳираҳои об ҷораҳо андешида шаванд;

-бунёди шабакаҳо ва мусоидат ба ташаккули шарокат ва фаъолияти тарафҳои манфиатдор дар татбиқи ҳадафҳо ва вазифаҳои марбут ба захираҳои об мавриди омӯзиш қарор гирад;

-фаъолиятҳои иртиботӣ дар сатҳҳои муҳталиф барои дастёбӣ ба ҳадафҳои марбут ба захираҳои об тақвияти гардад;

-масоили рушди устувор ва мудирияти ҳамгироёнаи захираҳои об ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои иҷтимоӣ-иктисодӣ ва муҳитизистӣ аз ҷониби устодон мавриди омӯзиш қарор гиранд;

- масоили тавсееи ҳамкорӣ ва ширкат дар ҳамаи сатҳҳо барои мусоидат ба татбиқи вазифа ва ҳадафҳои марбут ба захираҳои об, ки дар сатҳи байналмилалӣ мувофиқа шудаанд, аз ҷумла Ҳадафҳои рушди устувор мавриди омӯзиш қарор гиранд;

Аз санаи 21-26 апрели соли 2018 дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба «**Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028», «Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ», «140-солагии зодрӯзи Қаҳрамони Тоҷикистон Садриддин Айнӣ» ва «70-солагии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон» баҳшида шуда буд**» доир гардид. Гузаронидани чунин маърака ҳамчун ҳафтаи илм дар ДМТ солиёни зиёд аст, ки ба ҳукми анъана даромадааст.

Мутобики нақша ва барномаи конференсияи ҷумҳуриявии баҳшида ба «Ҳафтаи илм» дар факултети муносибатҳои байналхалқӣ дар баҳши устодону кормандони кафедраи мазкур 11ва донишҷӯён 19 маърӯза шунида мешуд. Баҳши устодону кормандон рӯзҳои 23, 24, 25 ва 26 апрел ва баҳши донишҷӯён рӯзҳои 23, 24, 25, 26 баргузор гардиданд.

Конфронс тибқи муқаррапот ва барномаи тартибдодашудаи Раёсати донишгоҳ рӯзи 25 апрели соли 2018 соати 10:00 дар синфхонаи 210 баргузор

гардид. Бояд қайд намуд, ки дар кори Конфронс намояндаи шӯъбаи илми Раёсати донишгоҳ Абдулозода Р.А. иштирок намуд.

Санаи 4 декабри соли 2018 конфронси чумхуриявии илми-назаривӣ-ро дар мавзӯи «**Масоили мубрами назария ва амалияи равобити байналмилал**» баргузор гардид. Дар кори конфронс проректори илми ДМТ Сафармамадов С.М., сардори шӯъбаи ахбори илмию техникӣ Абдуллозода Р.А. декани факултети муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д., профессори Донишгояи словянни Тоҷикистону Россия Гузел Майтдинова, сардори маркази исломшиносии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Баротзода Ф., муовини якуми раиси ҲХДТ Фаттоҳзода С.С., ходими илмии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Мирзоев Ҷ. ва ҳайати профессорон, дотсентон омузгорон ва аъзоёни кафедра ва муносибатҳои байналхалқӣ, магистрҳо, донишҷӯёни ихтисосҳои муносибатҳои байналхалқӣ, фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилӣ, минтақашиносӣ фаъолона иштирок намуданд.

Дар кори конфронс меҳмонон - мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ, сиёsatшиносӣ, муаррихон, аспирантон, унvonҷӯён, магистрон ва донишҷӯёни ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ иштирок намуда доир ба масоили мубрами назария ва амалияи равобити байналхалқӣ нуқтаи назари худро иброз намуданд.

Баромадкунандагон ва иштирокчиёни конференсияи чумхуриви илмӣ-амалий масъалаҳои марбут ба паҳлуҳои гуногуни равобити байналмилал, аз ҷумла:

- масъалаҳои мубрами назария ва амалияи равобити байналмилал;
- сиёsatи ҷаҳонӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ;
- мушкилоти таҳлили вазъи имрӯзаи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва тамоюлоти муносибатҳои байналхалқӣ;
- дипломатияи мардумӣ ва назарияи муносибатҳои байналмилалӣ;

- чанбаҳои назариявии таъмини амнияти устувор ҷиҳати пешгириз аз хатарҳои афзоянда дар замони мусир;
- масъалаи терроризм ва экстремизм – масоили мубрами равобити байни минтақавӣ ва байналмилалӣ;
- Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа ва созмонҳои давлатӣ дар роҳи мубориза бо падидаҳои номатлуби замони мусир ва дигар масъалаҳо мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор гирифтанд.

Ҳамчунин дар кори конференсия намояндагони Раёсати ДМТ, Маркази исломшиносии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, намоядаи Ҳизби ҳалқи демократии Тоҷикистон, Маркази омӯзиши геополитики Донишгоҳи славянини Тоҷикистону – Русия, ва дигарон ширкат варзиданд,

Бояд қайд намуд, ки пешниҳодҳое, ки дар ҷараёни кори конфронс аз тарафи иштирокчиён манзур гардид аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалиро доро мебошанд. Аз ҷумла:

- васеъ намудани таҳқиқотҳои илмӣ дар самти назарияи равобити байналмилал дуруст ба роҳ мондани таълим ва тадқиқи он ҳамчун соҳаи мустаҳқили илми муносибатҳои байналхалқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- баҳри ташаккул ва интишори донишҳои назариявӣ, осонгардонии дастрасӣ ба дониш ва мубодилаи иттилоот роҷеъ ба таҷрибаи беҳтарин, баҳрабардрорӣ аз иттилооти ҷадид дар бораи донишҳои назариявӣ андешида шаванд;
- бунёди як маркази ягонаи назариявӣ-амалӣ миёни донишгоҳҳои Тоҷикистон, ширкат ва фаъолияти дар татбиқи ҳадафҳо ва вазифаҳои марбут ба масъалаҳои мубрами муносибатҳои байналхалқӣ мавриди омӯзиш қарор гирад;

- фаъолиятҳои иртиботӣ дар масъалаҳои мухталиф барои дастёбӣ ба ҳадафҳои марбут ба назария тақвият гардад;

Аз санаи 21-26 апрели соли 2018 дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни ДМТ бахшида ба «Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (солҳои 2019-2021)» ва «400-солагии Миробид Саййидои Насафӣ» баргузор карда шуд.

Конфронс тибқи муқаррапот ва барномаи тартибдодашудаи Раёсати донишгоҳ рӯзи 22 апрели соли 2019 соати 10:00 дар синфхонаи 210 баргузор гардид. Дар оғози кор Раиси конфронси илмӣ-назариявӣ д.и.с, профессор Нуриддинов Р.Ш.(котиб Ҳудойбердиев А.А) устодону донишҷӯён ва тамоми аҳли нишастро ба ҳафтаи илм дар донишгоҳ табрик намуда, ба иштирокчиёни конфронс барору комёбиро таманно намуда конфронси илмӣ-назариявиро қушода эълон намуд. Бояд қайд намуд, ки дар кори Конфронс намояндаи шӯъбаи илми Раёсати донишгоҳ Абдуллоҳозода Р. иштирок намуд. Дар конфронс мувофиқи барнома аз 13 маърузаи пешниҳод гардида 12 – тои он, мувофиқи регламент на кам аз 7-10 дақ. чудо карда шуда буд, бо маърузаҳои мубраму ҷолиби хеш, ки ҳам ҷанбаи назариявӣ ва ҳам амалӣ доштанд шунида шуданд. Танҳо аспиранти кафедра Ван Лин Лин бо сабабҳои узурнок (хузур дар Ҷумҳурии Мардумии Чин) иштирок карда натавонист. Дар бахши донишҷӯён бошад 21 маърузаи донишҷӯёни ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон шунида шуд.

Санаи 24 октябри соли 2019 бо ташабbusи кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ дар факултети муносибатҳои байналхалқӣ Конференсияи умумидонишгоҳии илмию амалӣ дар мавзӯи «Нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мубориза бар зидди терроризм ва ифротгароӣ» баргузор гардид.

Дар кори конфронс меҳмонон - мутахассисони соҳаи муносибатҳои байналхалқӣ, сиёsatшиноси, муаррихон, аспирантон, унвончӯён, магисторон ва донишҷӯёни ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ ва фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилӣ иштирок намуда доир ба масоили мубрами назария ва амалияи терроризм ва ифротгароӣ, нақши Тоҷикистон дар мубориза бар зидди чунин падидаи номатлуби асри XXI дар равобити байналхалқӣ нуқтаи назари худро иброз намуданд.

Баромадкунандагон ва иштирокчиёни конференсияи донишгоҳӣ илмӣ-амалӣ масъалаҳои марбут ба паҳлуҳои гуногуни терроризм ва ифротгароӣ, аз ҷумла:

- ҷанбаҳои назариявии терроризми байналхалқӣ;
- терроризм ва экстремизм – падидаҳои номатлуби замони муосир;
- мушкилоти таҳлили вазъи имрӯзаи ҷомеаи ҷаҳонӣ ва тамоюлоти муносибатҳои байналхалқӣ;
- омилҳои гаравишии ҷавонон ба ҳаракатҳои экстремистӣ ва террористӣ;
- таъмини амнияти устувор ҷиҳати пешгири аз ҳатарҳои афзояндаи терроризму ифротгароӣ;
- ҷанбаҳои назариявии таъмини амнияти устувор ҷиҳати пешгири аз ҳатарҳои афзоянда дар замони муосир;
- масъалаи терроризм ва экстремизм – масоили мубрами равобити байни минтақавӣ ва байналмилалӣ;
- ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои минтақа ва созмонҳои давлатӣ дар роҳи мубориза бо падидаҳои номатлуби замони муосир ва дигар масъалаҳо мавриди баррасӣ ва муҳокима қарор гирифтанд.

Дар маҷмӯъ дар конференсияи мазкур зиёда аз 14 маърӯза шунида шуд.

Ҳамчунин дар кори конференсия намояндагони Раёсати ДМТ, Маркази исломшиносии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази омӯзиши геополитики Донишгоҳи славяни Тоҷикистону – Русия, ва дигарон ширкат варзиданд,

Пешниҳодхое, ки дар ҷараёни кори конфронс аз тарафи иштирокчиён манзур гардид аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалиро доро мебошанд. Аз ҷумла:

- гуфташуд, ки терроризм ва экстремизм ба ҳатарҳои аввалиндарашаи ҷаҳони муосир табдил ёфтаанд;
- барои пешгирий аз аъмоли террористӣ ҳамкории муассири кишварҳо бо истифода аз таҷрибаи ҳамдигар ва механизми пешрафта дар заминаҳои низомӣ, табодули иттилоот ва эҷоди фазои ҳамкорӣ миёни аъзо ва воҳидҳои қудратӣ зарур аст;
- қушиши, нақши фарҳанг, ташвиқоту тарғиботи таълимутарбияи насли наврас дар ҳамин раванд, дар таҳқими эҳсоси ватандорӣ, худшиносии миллӣ, эҳтиром ба таърихи ниёгон ва дар пешгирий аз низоъҳои иҷтимоӣ кардашавад;
- муҳимиюти аз тарафи шаҳрвандон пурра дарк шудани ин ҷанбаи масъала барои ташаккули муносибати оштинопазири онҳо нисбат ба ғурӯҳҳои ифротӣ;
- дар вақти таълими фанҳои таъриҳ ва ҳуқуқ ва корҳои тарбиявию беруназсинфӣ дар масъалаи хавфи терроризм дар ҷаҳони имрӯза ва ҳушӯрию зиракии наврасон дар масъалаи гаравидан ба ҳизбу ҳаракатҳои террористӣ эътибор дода мешавад.
- Шаҳрвандони кишвар, омӯзгорон, мураббиён ва дигар зиёйену фаъолони ҷомеаро зарур аст, ки бо дарки доштани масъулияти баланди ватандорӣ истиқлолияти Ватани ҳудро аз ҳама ҳатару фишорҳо эмин нигоҳ

доранд ва бо шиору гуфтор, ситоишу паростиш, бо меҳнати соғдилона ва бо дарки садоқат ҳисси ватандустӣ ва худшиносии мардумро бедор созанд;

Иловатан аз тарафи устодони кафедра корҳои зиёди илмӣ-тадқиқотии дигар низ ба анҷом расонидааан. Сафарҳои хизматӣ ба мактабҳои гуногуни ихтиносӣ, баромадҳо дар конфронсҳои байналхалқии берун аз ҷумҳурӣ (Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Федеративии Олмон, Британияи Кабир, Ҷумҳурии Эстония, Руминия, Ҷумҳурии Белорус, Ҷумҳурии Озорбойҷон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Қирғизистон, Ҷумҳурии Узбекистон, Ҷумҳурии исломии Эрон, ва файраҳо).

Устодони кафедра ба сифати таҳлилгарони сиёсӣ дар радио ва телевизиони тоҷик дар барномаҳои гуногуни сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, илмӣ, фарҳангӣ, дар доираи сиёсати дохилиӣ ва ҳориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, рушди муносибатҳои байналхалқӣ дар раванди ҷаҳонишавӣ, мушкилоти мубрами муносибатҳои байналхалқии мусир, раванди минтақагарои дар Осиёи Марказӣ, фикру андешаҳо доир ба буҳрони Афғонистон, Сурия ва Ироқ дар қитъаи Осиё, муборизаи дастаҷӯона кишварҳои Осиёи Марказӣ бар зидди ҳаргуна зуҳуроти номатлуби асри XXI, раванди ҳамгирои кишварҳо дар доираи созмонҳои байналхалқию – минтақавӣ ва ғ. баромадҳо ташкил намудаанд.

Умуман нақшай панҷсолаи корҳои илмии устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ вобаста ба марҳилаҳо ба амал бароварда шуда, ба тавр пурра иҷро карда шуд.

Санаи 21 апрели соли 2020 соати 10:00 дар синфхонаи 223 конференсияи ҷумҳуриявии илмию назариявии ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни ДМТ бахшида ба ҷаҳонҳои «**5500-солагии Саразми бостонӣ**», «**700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Ҷамоли Хӯҷандӣ**» ва «**Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2040)**» баргузор гардид Конференсия тибқи муқаррапот ва барномаи тартибдодашудаи Раёсати донишгоҳ доир гардида

Раиси конференсияи илмӣ-назариявӣ д.и.с., профессор Нуриддинов Р.Ш. (котиб Басиров Б.С.) дар оғози кор устодону, кормандон, магистрон, аспирантон, меҳмонон, тамоми аҳли нишастро ба ҳафтаи илм дар донишгоҳ табрик намуда, ба иштирокчиёни конфронс барору комёбиро таманно намуда конфронси илмӣ-назариявиро кушода эълон намуд. Ҳачунин дар кори Конфронс намояндаи шӯъбаи илми Раёсати донишгоҳ Абдуллоҳозода Р. А. низ иштирок намуданд.

Дар бахши устодон 14 маърӯза, дар бахши магистрон 6 маъруза ва дар бахши донишҷӯён бошад 14 маърӯза шунида шуд.

Санаи 12-уми октябри соли 2020 кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ факултети муносибатҳои байналхалқии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон конференсияи чумҳуриявии илмию-амалӣ дар мавзӯи «**Нақши Лоиҳаи «Як камарбанд-яқ роҳ»-и Ҷумҳурии Мардумии Чин** дар муносибатҳои байналхалқии мусир» доир мегардад.

Мақсад аз баргузор намудани чунин як ҳамоиши илмӣ ин пеш аз ҳама табодули афкор миёни иштирокчиёни конференсия дар масъалаҳои мубрами ҳамкориҳои кишварҳои Осиё ва Европа дар чаҳорҷубаи Лоиҳаи “Як камарбанд-яқ роҳ”-и Ҷумҳурии Мардумии Чин мебошад.

Дар рафти чорабинӣ бо дарназардошти масоили баррасишуда ва мубрамияти онҳо аз ҷониби ҳозирин як қатор тавсияҳо пешниҳод шуданд:

- ҷоннок намудани таҳқиқоти масоили марбут ба омӯзиши таъсири Лоиҳаи як камарбанд-яқ роҳ»-и Ҷумҳурии Мардумии Чин ба муносибатҳои байналхалқӣ”;

- ироа намудани пешниҳодҳо оид ба истифодаи дуруст ва оқилонаи имконоти аз татбики ин лоиҳа ба дастмеомада аз ҷониби кишварҳои Осиёи Марказӣ;

- баррасии таъсири лоиҳа ба муносибатҳои байналхалқӣ ва сиёсати минтақа инчунин ба манфиатҳои миллӣ, омӯзиш ва пешгирии таҳдиду

чолишҳои мусир, таҳлили пайвастаи вазъи сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ дар минтақа ва ғ. бо дарназардошти татбиқи ин лоҳа.

- нашр намудани маҷмӯаи мақолаҳои конфронси ҷумхурияйӣ;

РЎЙХАТИ АДАБИЁТ ВА САРЧАШМАҲОИ ИСТИФОДАШУДА

А). Руйхати адабиёт

1. Эмомалӣ Раҳмон – бунёнгузори сиёсати хориҷии Тоҷикистон. Зери назари Ҳ.Зарифӣ. – Душанбе: Ирфон, 2012. - С. 235
2. Абдулло Р.Г. Таджикистан-США: Взаимопонимание и бесконфликтность отношений//Центральная Азия внешний взгляд. Международная политика с цен тральноазиатской точки зрения. Б.: 2008. – С.421
3. Азиатско-Тихоокеанский регион и Центральная Азия: контуры безопасности. Под ред. Воскресенского А.Д. и Малетина Н.П. М.: МГИМО, 2001, 526с. Алексеева Т.А. Современные политические теории. М.: РОССПЭН, 2007. 464 с.
4. Алмонд Г., и др. Сравнительная политология сегодня: мировой обзор: Учеб. пособие / Г. Алмонд, Дж. Паузлл, К. Стром, Р. Далтон; сокр. пер. с англ. А.С. Богдановского, Л.А. Галкиной; под ред. М.В. Ильина, А.Ю. Мельвиля. М.: Аспект Пресс, 537 с.
5. Андрей. С.С. Политика ЮНЕСКО в сфере развития современных мировых культур. 2007 г. 188с.
6. Арифханов Ш.Р. Центральная Азия: настоящее и будущее / Т.: 2010. -218с.
7. Аслитдинова А., Шаймарданова З. Центральная Азия: современные вызо-вы в сфере регионализма, geopolитики и безопасности . – Алматы, 2013. – 76 с.
8. Ашурзода Ҷ.Х. Экстремизми динӣ: мағҳум, моҳият ва хусусиятҳои он. Ҷ.Х Ашурзода/ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон //Экстремизми динӣ: мағҳум, моҳият ва хусусиятҳои он. 2017. №2/10. С. 286-290.
9. Белекова А.Т. Проблемы и перспективы деятельности ЮНЕСКО в контексте современных международных отношений./ Автореф. на соиск.уч. степ. полит. наук./ А.Т. Белекова - М, 2008. – С. 8.

10. Березин В.М. Теория массовой коммуникации. М.: Изд-во Рос. ун-та дружбы народов, 1997. 32 с.
11. Бжезинский Зб. Великая шахматная доска. М.: Международные отношения, 2000 г.
12. Блинов А.С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политico-правовой модели формирующегося глобального порядка. М.: МАКС Пресс, 2003. 149 с.
13. Блищенко В.И., Солнцева М.М. Региональные конфликты и международное право (вторая половина XX — начало XXI века). М.: ОАО Изд. дом «Городец», 2005. 496 с.
14. Богатуров А.Д., Косолапов Н.А., Хрусталев МА. Очерки теории и методологии политического анализа международных отношений. М.: НОФМО, 2002. 380 с.
15. Болгова И.В. Политика Европейского Союза в Закавказье и Центральной Азии: 1993 - 2004. дис. ... канд. полит. наук: 2005 / МГИМО (У). – М., 2005.
16. Валлерстайн И. Анализ мировых систем и ситуация в современном мире / Пер. с англ. П.М. Кудюкина; Под общ. ред. канд. полит. наук Б.Ю. Кагарлицкого. СПб. : Изд-во «Университетская книга», 2001. 416 с.
17. Внешнеполитический процесс в странах Востока. / Под ред. Д.В. Стрельцова. М.: Аспект Пресс, 2011. 336 с.
18. Вопросы глобализации и регионализации на пространстве бывшего СССР (Проблемы постсоветских стран). Вып. 4. М.: РАН, Институт международных экономических и политических исследований, 2002. 189 с.
19. Гаджиев К.С. Геополитика. М.: Международные отношения, 1997. 384 с.
20. Гайбуллозода Лола. Международное-правовое основа сотрудничества Республики Таджикистан и ЮНЕСКО. 2019. Душанбе, 108

с.

21. Грачев М.Н. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития. М.: Прометей, 2004. 328 с.
22. Гафуров Б.Г., Мирошников Л.И. Изучение цивилизаций Центральной Азии (Опыт международного Сотрудничества по проекту ЮНЕСКО) / Б.Г.Гафуров. Л.И. Мирошников - М., - 1976. - С.4.
23. Давыдов Ю.П. Норма против силы: Проблема мирорегулирования. М.: Наука, 2002. 285 с.
24. ДегтяревА.А. Основы политической теории. М.: Высшая школа, 1998. 239 с.
25. Дипломатия Тоҷикистон: дирӯз ва имрӯз. Ҷ. 1. / Зери назари X. Зарифӣ. – Душанбе, 2009. - С. 30.
26. Дипломатия Таджикистана: вчера и сегодня./ Под общей редакцией X. Зарифи. Т.1. - Душанбе, 2009. - С.8.
27. Е. П. Кожушко. Современный терроризм: анализ основных направлений. / под общ.ред. А. Е. Тараса. Минск, «Харвест», 2000. с. 250-253.
28. Жариков К.В. Понятие терроризма//М: 2016 С.113
29. И.Кант. Критика чистого разума. / Кант.И. Издательство «Наука» -Москва. 2016. С. 407. (736с)
30. Князев А. Афганский кризис и безопасность Центральной Азии (XIX —начало XXI в.). — Душанбе: Дониш, 2004; Колесников А.И. Завоевание Ирана арабами. М.: Наука, 1982.
31. Королёв А.А. Международный терроризм на современном этапе//электронный журнал «Знание. Понимание. Умение» - 2008. - №6
32. Косолапов Н.А. Социальная психология и международные отношения. М.: Наука, 1983. 271 с.
33. Кубякин Э.О. Молодёжный экстремизм в условиях глобализационных трансформации российского общества. / Э.О. Кубякин

Теория и практика общественного развития. №3. 2010. С. 96-98.

34. Лаумулин М.Т. Роль США в Центральной Азии. Учебное пособие. – Алматы: КазНУ, 2007.
35. Лаумулин М.Т. Геополитика и международные отношения (вторая половина ХХ- XXI века) // Центральная Азия в зарубежной политологии и мировой геополитике. Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2009. Том.III- 280 с.;
36. Лебедева М.М. Мировая политика. М.: Аспект Пресс, 2004. 351 с.
37. Лутовинов В.И., Мотин Ю.Н. Военно-политические процессы в мире и в России / Под общ. ред. А.А. Прохожева. М.: Изд-во РАГС, 2010. 142 с.
38. Марина. Л.А. Политика и деятельность ЮНЕСКО в области образования, вторая половина ХХ века. 2001 г. 167с.
39. Международное право / Ю.М. Колосов, Ю.Н. Малеев и др.; отв. ред. А.Н. Вылегжанин; МГИМО (У) МИД России. М.: Юрайт; Высшее образование, 2009. 1012 с.
40. Мирзоев Н.М. Тоҷикистон-Созмони хамкории Шанхай: шоҳроҳи хамкориҳо. – Душанбе: Матбааи ДМТ, 2014. -192 с.
41. Мировая политика: теория, методология, прикладной анализ. Отв.ред.: А.А.Кокошин, А.Д.Богатуров. – М.: Комкнига, 2005. – 432 с.
42. Молодин В.Н., Комиссаров С.А. История Китайских границ // Новая и новейшая история. -2003, № 3. -с.103.
43. Муминов А.И. Ҳамоҳангсозии амалии стратегияи зиддитеrrorистии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мамлакатҳои дигар. А.И Муминов. Паёми Дошишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъияти. 2017. №2/9. С. 297-301.
44. Москвин Л.Б. СНГ: распад или возрождение? (Взгляд 15 лет спустя). -М.,2007-208 с.
45. Муқаддимаи низоъшиноси (китоби дарсӣ барои мактабҳои олии

Чумхурии Тоҷикистон) – Душанбе: «Эр-граф», 2006. -272 сах.

46. Мировая политика и международные отношения / Под ред. С.А. Ланцова, В.А. Ачкасова. СПб.: Питер, 2005. 448 с.

47. Мировая политика и международные отношения: ключевые слова и понятия / Под общ. ред. М.М. Лебедевой, С.В. Устинкина; МГИМО(У) МИД РФ; Нижегородский гос. ун-т им. Н.И. Лобачевского. М.; Н. Новгород, 2000. 207 с.

48. Назиров Д. Проблемы терроризма и религиозного экстремизма в условиях глобализации. Ч.1. Терроризм: понятие, сущность, идейные истоки, факторы, противодействия. – Душанбе, 2009. – 288 с.

49. Наумкин В.В. Центральная Азия в мировой политике. конспект лекций /В.В. Наумкин; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Фак. мировой политики. Москва, 2005;

50. Наринский М.М., Мальгин А.В. (ред.) Южный фланг СНГ. Центральная Азия-Каспий-Кавказ: возможности и вызовы для России. Монография. М.: Ло - гос, 2003. - 371 с.

51. Нартов Н.А. Геополитика. Учебник для вузов / Под ред. проф. В. И. Старо-верова. -2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2003.

52. Назаров Т.Н., Сатторзода А. Дипломатияи муосири тоҷик. Душанбе.:Ирфон, 2006.С. 5-6.

53. Н. Негматов. Таджикский феномен. Теория и история.-Душанбе., 1997. С.167-168.

54. Никитина Ю.А. Международные отношения и мировая политика: Введение в специальность. М.: Аспект Пресс, 2009. 142 с.

55. Никольсон Г. Дипломатическое искусство. – М.; 1962. С. 60-61.

56. Нурулҳақов Қ. Баъзе масоили усулии таносуби дин ав давлати дуняви // Ахбори Академияи илмҳои Чумхурии Тоҷикистон. Фалсафа ва

хукуқ. Душанбе, 2014. №4. С.27.

57. Нуридинов Р.Ш, Нуридинов П.Р. Геополитика: учебное пособие. Душанбе, «Эр граф», 2016.;
58. Нуридинов Р.Ш., Нуридинов П. Р. Кто есть, кто в Афганистане. Биографическая энциклопедия. Первое издание. -Душанбе: «Эр-граф», 2014-с.
59. Павлов Ю.М. Мировая политика и международная экономика. М.: Флинта, 1998. 112 с.
60. Нуридинов Р.Ш., Нуридинов П.Р. Сиёсати чаҳонӣ. Китоби дарсӣ. Душанбе: «Эр граф», 2016. 352 стр.
61. Нуридинов Р.Ш. Место и роль России в формировании новой геополитической системы в странах Среднего Востока. Новосибирск, 2009. – 228 стр.
62. Поздняков Э.А. Внешнеполитическая деятельность и межгосударственные отношения. М.: Наука, 1986. 187 с.
63. Поздняков Э.А. Системный подход и международные отношения. М.: Наука, 1976. 159 с.
64. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа / Под ред. Е.Ю. Мелешкиной. М.: Изд. дом «ИНФРА-М», Изд-во «Весь Мир», 2001. 304 с.
65. Политология / Под ред. А.С. Тургаева, А.Е. Хренова. СПб.: Питер, 2005. 560 с.
66. Решетов Ю.А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности. М.: Междунар. отношения, 1983. 224 с.
67. Рязанов Р.С. Известия иркутского государственного Университета. Серия политология. Религиоведения. / Р.С.Рязанов. - г.Иркутск. 2014.Том 7. С. 177-184.
68. Сатторзода А. Актуальные вопросы внешней политики Таджикистана (Многовекторность в действии). – Душанбе, 2014. – с. 231.

69. Современная мировая политика: прикладной анализ / Отв. ред. А.Д. Богатуров. М.: Аспект Пресс, 2009. 558 с.
70. Современные буржуазные теории международных отношений. Критический анализ. М.: Наука, 1976. 486 с.
71. Соколов С.В. Социальная философия. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 440 с.
72. Технологический прогресс и современные международные отношения: Учебник для вузов / Под общ. ред. А.В. Крутских; МГИМО (У) МИД России. -М.: Просвещение, 2004. 447 с.
73. Ткачёв П.Н. Терроризм - как единственное средство нравственного и общественного возрождения. М: Археографический центр, 1997.
74. Томас Фридман. Плоский мир 3.0. /Фирдаман Томас. - Москва 2014. АСТ. С.598. (636с).
75. Троицкий М.А. Трансатлантический союз. Модернизация системы американо-европейского партнерства после распада bipolarности. 1991-2004. -М.: НОФМО, 2004. 252 с.
76. Умаров А.К. Вклад международных организаций в развитие образования Таджикистана (1991 – 2011гг.). Дис.кан.ист. наук. / А.К. Умаров - Душанбе, 2018. - С. 139.
77. Уранов Г.В. ЮНЕСКО: к 40-летию деятельности. – М.: Международные отношения, 1986.- С.12.
78. Файзуллоҳ Ҷалол. Симои терроризми байналмиллалӣ (нақши Иттиҳоди Аврупо дар мубориза бар зидди терроризм)//Файзулло Ҷалол, Душанбе: «ЭР-граф», 2019, - 18с.
79. Форрестер Д. Мировая динамика. М.: ООО Изд-во АСТ; СПб.: Terra Fantastica, 379 с.
80. Холикназаров Х. Деятельность Республики Таджикистан в процессе становления и развития ШОС. Научное издание Душанбе:

«Ирфон», 2014. -384стр.

81. Холикназар, Республика Таджикистан в борьбе против терроризма и религиозного экстремизма в период государственной независимости. – Душанбе, 2016. – 317с.
82. Хрусталев М.А. Анализ международных ситуаций и политическая экспертиза: очерки теории и методологии. М.: МГИМО-НОФМО, 2008. 232 с.
83. Цыганков П.А. Теория международных отношений. М.: Гардарики, 2002. 590 с.
84. Чернов П.В. Новый геополитический передел мира: что будет с Россией? М.: Вост. лит., 2003. 287 с.
85. Шубин А. Россия и мир в 2020 году. Доклад Национального разведывательного совета США «Контуры Мирового будущего. (Россия — 2020: Будущее страны в условиях глобальных перемен)». М.: Изд-во «Европа», 2005. 220 с.
86. Юлия. С. А. Внутреннее право международных организаций: на примере ЮНЕСКО. 2009 г. 230с.

Б). Маводи интернетӣ

87. Аслов С.М. Санади қутбнамои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Манбаи электронӣ]. URL:<http://mfa.tj/index.php?l=tj&cat=10&art=1085>. (санаи муроҷиат:10.01.2018).
88. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарарам Эмомалӣ Раҳмон. Душанбе. 22 декабря соли 2016.
89. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ/ аз 22.12.2017/ [Манбаи электронӣ]: URL: <http://www.president.tj/ru/node/16772>. (санаи муроҷиат: 12.01. 2018).
90. Суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар воҳӯрӣ бо кормандони дипломатии кишвар ба ифтихори ифтитоҳи

бинои нави Вазорати корҳои хориҷӣ. - Душанбе. 15 марта соли 2013. // Саҳифаи нави дипломатияи тоҷик. /Зери назари X. Зарифӣ. – Душанбе: Ирфон, 2013. - С.22.

91. Суҳанронии Асосгузори сулҳ ваҳдат пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Доғишгоҳи Синхуа // <http://president.tj/node/16062> (01.09.2017 06:56, Чин);

92. Ифтиоҳи Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии рақами 102 барои 2400 нафар хонанда дар ду баст дар ноҳияи Шоҳмансур ва иштирок дар “Дарси сулҳ”. 17.08.2020 09:09, <http://www.prezident.tj/node/23554>;

93. Ифтиоҳи Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии рақами 102 барои 2400 нафар хонанда дар ду баст дар ноҳияи Шоҳмансур ва иштирок дар “Дарси сулҳ”. 17.08.2020 09:09, <http://www.prezident.tj/node/23554>;

94. "Братъя-мусульмане" угрожают безопасности Ближнего Востока и Центральной Азии <http://realtribune.ru/news/world/1997>;

95. Будницкий О.В. Терроризм: история и современность// электронный журнал «Полемика» - Выпуск 10.;

96. Василий Ордынский. «Братъя-мусульмане» в России: проникновение, характер деятельности, последствия для страны. http://ruskline.ru/analitika/2012/04/21/bratyamusulmane_v_rossii_proniknenie_harakter_deyatelnosti_posledstviya_dlya_strany;

97. В Таджикистане задержаны причастные к движению «Братья - мусульмане» иностранцы. <https://tj.sputniknews.ru/country/20200128/1030616521/tajikistan-dvizheniyu-bratya-musulmane.html>;

98. Генпрокурор: в Таджикистане задержаны 113 радикалов, среди них – чиновник. <https://tj.sputniknews.ru/country/20200128/1030615186/Genprokuror-tajikistan-zaderzhany-radikaly.html>;

99. Михаил Старошкин «Братья-мусульмане» - вдохновители ЭТО ПИВТ 03.01.2018 . http://narodnaya.tj/index.php?Option=com_content&view=article&id=5761:l-r-&Itemid=216;

100. Учимся жить вместе. [Манбаи электронӣ]. URL:<http://ru.unesco.org>.
(санаи муроҷиат 06.08.2018).

В) Сомонаҳои расмии интернетӣ:

101. www.president.tj (Сомонаи расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон);
102. www.mfa.tj (Сомонаи расмии Вазорати корҳои хориҷии Ҷ.Т.);
103. www.maorif.tj (Сомонаи расмии Вазорати маориф ва илми Ҷ.Т.);
104. www.farhang.tj (Сомонаи расмии Вазорати фарҳангӣ Ҷ.Т.);
105. www.unesco.org.tj (Сомонаи расмии Комиссияи миллии Тоҷикистон оди ба корҳои ЮНЕСКО);
106. www.unesco.kz. (Сомонаи расмии Дафтари минтақавии ЮНЕСКО дар Ҷумҳурии Қазоқистон)

ЗАМИММА

ДАСТОVARДХОИ УСТОДОНИ КАФЕДРА

(чопи маводҳо, иштирок дар чорабиниҳои илмӣ, такмили ихтисос ва ғ.):

ДАР СОЛҲОИ 2016-2020 ОИД БА МАВЗУЪ

А) Китобҳои дарсӣ;

1. Махмадов П.А. Шарипов А.Н. Китоб дарсӣ: «Хадамоти дипломатии кишварҳои хориҷӣ». Душанбе: Сармад – 2018. - 420 с.;
2. Нуриддинов П.Р. «Сиёсати ҷаҳонӣ» Китоби дарсӣ Душанбе: «Эр-граф», 2017. - 352 саҳ.;
3. Нуриддинов Р.Ш., Демидов В.В., Нуриддинов П.Р. Китоби дарсӣ «Фаъолияти иттилоотӣ таҳлилӣ дар муносибатҳои байналхалқӣ». Душанбе: «Эр-граф», 2016. – 496 саҳ.;
4. Нуриддинов Р.Ш., Нуриддинов П.Р. Китоби дарсӣ «Геополитика». Душанбе: «Эр-граф», 2016. – 352 с.;
5. Нуриддинов Р.Ш., Нуриддинов П.Р. Китоби дарсӣ «Дипломатия» Душанбе: «Эр-граф», 2017. 576 саҳ.;
6. Нуриддинов Р.Ш., Нуриддин П.Р. Китоби дарсӣ «Назарияи муносибатҳои байналхалқӣ» Душанбе: «Эр-граф», 2018. 330 саҳ.;
7. Нуриддинов Р.Ш., Нуриддинов П.Р. Китоби дарсӣ «Фаъолияти иттилоотӣ таҳлилӣ дар муносибатҳои байналхалқӣ». Душанбе: «Эр-граф», 2018. – 490 саҳ.;
8. Нуриддинов Р.Ш., Нуриддин П.Р. Китоби дарсӣ «Хадамоти дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷӣ» Душанбе: «ЭР-граф», 2018. 388 саҳ.;
9. Нуриддинов Р.Ш. Нуриддин П.Р. Китоби дарсӣ «Дипломатияи иқтисодӣ» Душанбе, Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2020. – 258 с.
10. Нуриддинов Р.Ш. Коваленко Г.В. Китоби дарсӣ «Ислам в мировой политике в начале XXI» Душанбе: ТНУ, 2020. 424 с.;
11. Салимов Ф.Н. «Россия и Китай в Центральной Азии». Монография. –Душанбе, 2018. 210 саҳ.;
12. Салимов Ф.Н. Культурная дипломатия. Учебник. / Ф.Н. Салимов. – Душанбе: Истеъдод, 2019, 168 с.;
13. Самиев Х.Д. Салимов Ф.Н. Основы военной дипломатии. Учебник. / Х.Д.Самиев, Ф.Н.Салимов. – Душанбе: Истеъдод, 2019. 248 с.;

14. Самиев Х.Д. «Сотсиологияи муносибатҳои байналхалқӣ» Китоби дарсӣ Душанбе: 2018. 185 саҳ.;

Б) Монографияҳо;

15. Маликов М.Х. «История взаимоотношений Таджикистана с государствами центральной Азии (1991-2011 гг.)» Монография Душанбе: 2018. -271 с.(соавторстве);

16. Маҳмадов П.А. «Информационная безопасность в системе национальной безопасности государств Центральной Азии» Монография Душанбе: 2018, 95 саҳ.;

17. Нуриддинов П.Р. «Политические партии и партийная система Афганистана» Монография. Душанбе: «ЭР-граф», 2016. - 416 с.;

18. Нуриддин П.Р. «Кто есть кто в Афганистане» Монография Душанбе: «Андалеб-Р», 2017. - 400 с.;

19. Нуриддин П.Р. Кто есть кто в Афганистане. Третье дополненное издание. Монография Германия: LAMBERT Academic Publishing. – 416 с. 2019 г.;

В) Воситаҳои таълимӣ;

20. Маҳмадов П.А. Информационная безопасность в системе национальной безопасности государств Центральной Азии. – Душанбе: Дониш, 2018., (Учеб. Пособие для студентов).;

21. Муҳаммадзода П.А. Таджикистан и Китай: от исторической дружбы к стратегическому партнерству. – Душанбе: ЭР-Граф, 2019, - 392 с. (на русском и китайском яз.);

22. Нуриддинов Р.Ш., Салимов Ф.Н. Сборник учебных программ по специальности международные отношения. -Душанбе, 2017. -384 стр. (под редакцией Нуриддина Р., Салимова Ф.);

23. Нуриддинов Р.Ш., Салимов Ф.Н. Маҷмӯаи барномаҳои таълимии фанҳои ихтисоси муносибатҳои байналхалқӣ. -Душанбе, 2017. - 380 саҳ. (зери таҳрири Нуриддинов Р., Салимов Ф.);
24. Нуриддинов П.Р. Воситаи таълимӣ. Суҳбатҳои дипломатӣ. - Душанбе: «Таъминотчӣ», 2018. - 236 с.;
25. Самиев Х.Д., Шарифов А.Н., Пайвандов Х.Б., Файзулоев К.С., Воситаи таълимӣ: “Моделҳои муваффақи кишварҳои Шарқ”: - Душанбе, 2018. 156 с.;
26. Салимов Ф.Н., Шарипов А.Н. Корҳои курсӣ аз «Назария ва амалияи дипломатия» / Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. – Душанбе, 2020. - 31 саҳ.;

МАҶОЛАҲОИ ИЛМИЙ

27. Басиров Б.С. «Место Центральноазиатских государств в системе интересов Европейского Союза». «Вестник ТНУ» №3/5, 2017.;
28. Басиров Б.С. «Ҳамкориҳои Иттиҳоди Аврупо бо Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф». «Ахбороти АИҶТ» №3. 2018, саҳ.41-43.;
29. Басиров Б.С. Сатҳ ва дурнамои равобити Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо дар охири асри XX. дар чоп «Паёми Донишгоҳ» 2020№8\11.;
30. Файратова Ф.А. «Причины и факторы проявления радикализма молодежи в Таджикистане». Вестник ТНУ - Серия социально-экономических и общественных наук. 2017\№2\3 309-313.;
31. Файратова Ф.А. «Терроризми байналхалқӣ: моҳият ва ҷанбаҳои омузиш» маҷолаи илмий Вестник ТНУ - Серия социально-экономических и общественных наук. 2019\№10, Ҷ 2. С. 51-54.;
32. Мирзоев Н.М. Современные интеграционные процессы в Центральной Азии: проблемы и тенденции развития. Вестник ТНУ, 2019. №6. С.50-54.;

33. Мирзоев Н.М. Геополитическое соперничество великих держав. Вестник ТНУ., 2019.№1.С. 89-94.;
34. Мирзоев Н.М. Равобити Тоҷикистону Ҷин дар доираи Созмони Ҳамкориҳои Шанхай.(бо ҳаммуалифии Сангинов Д.). Паёми ДМТ., 2019, №9.;
35. Маҳмадов П.А. Информационная безопасность как объект политологического исследования. Известия Института философии, политологии и права им. А.Баховаддина Академии наук Республики Таджикистан. 2017. № 2. С. 109-113.;
36. Маҳмадов П., Шарифи А. Таджикистан и Китай: Стратегическое сотрудничество в современный период. Известия Института философии, политологии и права им. А.Баховаддина Академии наук Республики Таджикистан. 2017. № 3. С. 90-94.;
37. Маҳмадов П.А. Проблемы обеспечения информационной безопасности в государствах Центральной Азии. Известия Института философии, политологии и права им. А.Баховаддина Академии наук Республики Таджикистан. 2017. № 4. С. 120-129.;
38. Маҳмадов П.А., Раджабов С.А. Направления, методы и особенности использования кибертерроризма против стабильности таджикского общества и меры противодействия., Известия Института философии, политологии и права им. А.Баховаддина Академии наук Республики Таджикистан. 2017. № 4-1. С. 102-109.;
39. Маҳмадов П.А. Дипломатическая служба стран юго-восточной Азии. Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2017. № 2-1. С. 281-287.;
40. Маҳмадов П.А. Особенности дипломатической службы Китая. Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2017. № 2-1. С. 309-314.;

41. Маҳмадов П.А. Дипломатическая служба некоторых стран-участниц СНГ. Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2017. № 2-2. С. 292-299.;
42. Маҳмадов П.А., Ибодзода А.Х. Дипломатическая служба Таджикистана. Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2017. № 2-2. С. 313-317.;
43. Маҳмадов П.А. Особенности современной дипломатической службы России. Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. 2017. № 2-3. С. 296-301.;
44. Маҳмадов П.А., Сайдзода З. Энергетическая безопасность: теория и история.(Опыт Таджикистана) // Известия Института философии, политологии и право имени А. Баховаддина Академии наук Республики Таджикистан. – 2018. – № 3. – С. 131-134.;
45. Нуриддинов П.Р. «Паёми Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олӣ ҳамчун шакли ифодаи сиёсати рушди кишвар» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. Душанбе. № 2(52), 2016. С. 25–31.;
46. Нуриддинов П.Р. «Нақши шарҳу тафсири маълумот дар фаъолияти дипломатӣ» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. Душанбе. № 2(57), 2017. С. 38–48.;
47. Нуриддин П.Р. «Омилҳои паҳн намудани иттилооти сохта» Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ. Бахшида ба «25 солагии Иҷлосияи XVI-уми Шурои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, 22.11.2017. С. 160–168.;
48. Нуриддин П.Р. «Вазъият ва дурнамои муносибатҳои Федератсияи Россия ва Иттиҳоди Аврупо» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. Душанбе. № 4(59), 2017. С. 12–17.;

49. Нуриддин П.Р. «Сиёсати иҷтимоӣ ҳамчун ҷузъи сиёсати давлатӣ» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. № 4 (63), 2018. С. 29-37.;
50. Нуриддин П.Р. «Ташаккул ёфтани илми «сиёсати ҷаҳонӣ» ва мақоми он дар байни илмҳои гуманитарӣ» Мақолаи илмӣ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2018. №1. С. 232-240.;
51. Нуриддин П.Р. «Амнияти ҷаҳонӣ ҳамчун мавзӯи таҳлил» Мақолаи илмӣ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. Душанбе, 2018 № 6. Қ. II. С. 266-270.;
52. Нуриддин П.Р. «Мағҳум ва меъёрҳои муносибатҳои байналхалқӣ» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. - № 2 (65), 2019. С. 144-157.;
53. Нуриддин П.Р. «Ҳадамоти дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» Мақолаи илмӣ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ, 2019. №3. Қисми I. С. 298-303.;
54. Нуриддин П.Р. «Мағҳум ва субъектҳои асосии амнияти ҷаҳонӣ» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. - № 1 (64), 2019. С. 32-38.;
55. Нуриддин П.Р. «Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олий ва марҳилаҳои онҳо» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. - № 3 (66), 2019. С. 157-167.;
56. Нуриддин П.Р. «Базаи маълумот дар фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилий» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. - № 2 (70), 2020.
57. Нуриддинов Р.Ш. «Новый этап в истории Афганистана» Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Серия гуманитарных наук. 2016. №3/1 (194). С. 76-78.;
58. Нуриддинов Р.Ш. «Некоторые аспекты военно-технического сотрудничества стран Содружества Независимых Государств в рамках Организации Договора о коллективной безопасности». Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Серия гуманитарных наук. 2016. №3/1 (194). С. 74-76.

59. Нуриддинов Р.Ш. «Марҳилаҳои асосии таҳия намудани нақшай тадбирҳои иттилоотӣ-таҳлилӣ дар дипломатия» Паёми Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои иҷтимоӣ—иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2016. № 2/4(204).С.261-267.;
60. Нуриддинов Р.Ш. «Забон ҳамчун василаи сиёсат ва дипломатия дар асри XXI.» (Язык как инструмент политики и дипломатии в XXI—м веке). Вестн. Таджик.национал. ун-та. Сер. соц.-экон. и обществ. наук. 2016. № 2//11(220) (натадж. яз.).С. 174-181.;
61. Нуриддинов Р.Ш. «Паёми Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Оли ҳамчун шаклии фодаи сиёсати рушди кишвар Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз». Душанбе. № 2(52), 2016. С. 25-31.;
62. Нуриддинов Р.Ш. «Информационная безопасность в контексте международных отношений».Известия Института философии, политологии и права имени А. Баховаддина Академии Наук Республики Таджикистан. 2017. № 1С. 53-57.;
63. Нуриддинов Р.Ш. «Развитие научно-культурных связей Республики Таджикистан и Республикой Южной Кореи на современном этапе». Вестн. Таджик.национал. ун-та. 2017. № 3/7. Часть I. С.120-123.;
64. Нуриддинов Р.Ш. «Основы конституционного строя Афганистана по Конституции 2004 года и ее влияние на эволюцию органов безопасности». Вестн. Таджик.национал. ун-та. 2017. № 2017г. №3/2. С.107-113.;
65. Нуриддинов Р.Ш. «Проблемы безопасности и мировой информационный процесс». Вестн. Таджик.национал. ун-та. 2017. №2/5(1). С.143-150.;
66. Нуриддинов Р.Ш. «Региональная интеграция как механизм включения Юго-Восточной Азии в глобальную экономику и геополитику» (Материалы Республиканской научно-теоретической конференции

- посвященной «Состояние и перспективы сотрудничество Республики Таджикистана со странами Юго-Восточной Азии»). С. 50-68. Душанбе – 26 октябри соли 2017;
67. Нуриддинов Р.Ш. «Масъалаҳои сиёсати ҷаҳонӣ дар мактабҳои илмии кишварҳои Ӯарб ва Федератсияи Русия». Паёми ДМТ, №3, 2018. С.250-257.;
68. Нуриддинов Р.Ш. «Мақсади ҷудокардани иттилооти берун аз мавзӯъ дар фаъолияти дипломатӣ». Паёми ДМТ, №3, 2018. С.80-85.;
69. Нуриддинов Р.Ш. «Амнияти ҷаҳонӣ ҳамчун мавзӯи таҳлил» // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ –иқтисодӣ ва ҷамъияти. Душанбе, 2018 № 6. Қ. II. 266-270.;
70. Нуриддинов Р.Ш. «Некоторые парадигмы современной системы образования». Вестн. Таджик. национал. ун-та. 2018., №3, С.257-263.;
71. Нуриддинов Р.Ш. «Иштирокчиёни асосии сиёсати ҷаҳони ва муносибатҳои мутақобилаи онҳо» (Основные акторы мировой политики и отношения между ними). Вестн. Таджик. национал. ун-та. 2018. №7, С.277-280.;
72. Нуриддинов Р.Ш. «Конгломеративность мира» (Гуногун таркиби ҷаҳон). Вестн. Таджик.национал. ун-та. 2018. №2/10, С.282-286;
73. Нуриддинов Р.Ш. «Мағҳум ва субъектҳои асосии амнияти ҷаҳонӣ» // Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. № 1 (64), 2019. С. 32-38.;
74. Нуриддинов Р.Ш. «Анъанаҳо: муносибатҳои байналхалқӣ дар таърихи афкори иҷтимоиву сиёсӣ». Паёми ДМТ, №2, 2019. С.36-41;
75. Нуриддинов Р.Ш. «Ҳадамоти дипломатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ–иқтисодӣ ва ҷамъияти. 2019. №3. Қисми I. С. 298-303.;

76. Нуриддинов Р.Ш. «Дехот ва деҳа дар низоми идоракуни давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2019. № 4-1. С. 249-256.;
77. Нуриддинов Р.Ш. Ҷаро Афғонистон бояд федералӣ бошад? Тоҷикистон // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2020. № -. С. -245 саҳ 249;
78. Нуриддинов Р.Ш. Вазъи Афғонистон ва таъсири он ба минтақаи осиёи Марказӣ. // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. 2020. № -. С. – 147-154;
79. Нуриддинов Р.Ш. Внешнеполитические ориентиры Республики Таджикистан. Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ –и Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ. №2 (85), соли 2020.;
80. Нуриддинов Р.Ш., Ибодуллозода А.И. Нақши соҳаи энергетика дар рушди ҳаёти иқтисодию иҷтимоӣ ва фарҳангии мардум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Паёми донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. №2 (85), 2020. –С. 276-287;
81. Нуриддинов Р.Ш., Ибодуллозода А.И. Перспективы развития гидроэнергетического сектора Республики Таджикистан в контексте регионального сотрудничества. Паёми политехникӣ. -№3 (51). 2020. С.10-13;
82. Нуриддинов Р.Ш., Ибодуллозода А.И. Современные водные и энергетические проблемы центральноазиатского региона. Паёми политехникӣ. - №3 (51). 2020. С. 14-19;
83. Нуриддинов Р.Ш., Ибодуллозода А.И. Рушди соҳаи энергетика дар ВМКБ дар солҳои соҳибистиклолӣ. Ахбороти Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Шуъбаи илмҳои ҷаъмиятшиносӣ. №2 (259). 2020. С.105-108;
84. Салимов Ф.Н. Стратегия развития человеческого капитала в Республике Таджикистан. Вестник ТНУ. Вестник таджикского

- национального университета (История, археология, Философия и Педагогика), 2018. № 9.–С.57-63. УДК: 930.25 (575.3).;
85. Салимов Ф.Н., Раздыкова Г. Религиозный фанатизм как патологическая трансформация религиозного чувства верующего. Вестник ТНУ/ Серия социально-экономических и общественных наук. 2018. №10. – С. 262-267.УДК 322 (575.3):297.;
86. Салимов Ф.Н. Масоили муқовимат бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон// Паёми донишгоҳи миллии Тоҷикистон 2019. № 1. –С. 79-83.(УДК : 343.351/352(575.3);
87. Салимов Ф.Н. Противодействие радикализации молодежи как инструмент обеспечения стабильности в обществе // Вестник Таджикского национального Университета 2019. № 2. –С.42-47.;
88. Салимов Ф.Н. Нақш ва мақоми дипломатияи иқтисодӣ дар арсенали сиёсати хориҷии давлат// Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон 2019. №4. – с.13-20 (УДК: 930 (091) (575.3);
89. Салимов Ф.Н. Нақши роҳбари давлат дар ташаккули дипломатияи иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон/ Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон 2019. №5. Қисми I. –С. 12-18 УДК:930 (575.3);
90. Салимов Ф.Н. Роль и место экономической дипломатии в арсенале внешней политики государств // // Материалы республиканской научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной «Годам развития села, туризма и народных ремесел (2019-2021 гг.)» и «400-летию Миробида Сайидо Насафи». Том II. –С.230-231.;
91. Салимов Ф.Н. Внедрение дуального образования – инвестиция в панацею от безработицы// <https://www.dialog.tj/news/vnedrenie-dualnogo-obrazovaniya-investitsiya-v-panatseyu-ot-bezrabotitsy?fbclid=IwAR0H->

- jDOx_eAWRiP4kdkG6N-WZA1TuuJsKGGSKsvJTuB2RmhG0hZ2cuxP_E
(09.08.2020 13:49) Источник: журнал Иқтисодчи №24, (03) май-июнь, 2019г.;
92. Салимов Ф.Н. Культурная дипломатия Республики Таджикистан: малоиспользуемый ресурс внешней политики// Tajikistan and Cultural Diplomacy in Central Asia & Eurasia. GCRF COMPASS Conference proceedings Tajik National University, December 2019. Editors: Prajakti Kalra and Eske van Gils (Кент, Великобритания). Kent, GB. P.46-54. <https://research.kent.ac.uk/gcrf-compass/wpcontent/uploads/sites/169/2020/01/TNU-Conference-proceedings-2019-final-online.pdf>.;
93. Салимов Ф.Н., Махфирати Д. Осиёи Марказӣ дар низоми авлавиятҳои сиёсати хориҷии Россия// Вестник Таджикского национального университета. Душанбе –2020. No 1. -С. 80-85. УДК:94 (3): 930.85 (575.32).;
94. Самиев Х.Д. “Мақоми хидмати дипломатӣ дар низоми хидмати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон” (бо ҳаммуаллиф)– Паёми ДМТ, 2016, №3/3(166), сс. 161 -165.;
95. Самиев Х.Д. “Сиёсати хориҷии кишвар: назария, методология ва таҳлили амалӣ” Маҷаллаи Сиёсати хориҷӣ, 2016,3. – СС. 25-34.;
96. Самиев Х.Д. “Хуручи нерӯҳои НАТО аз Афғонистон ва пешомади инкишофи воқеаҳо дар минтақа” // Пайёми ДМТ, Душанбе, 2016, 3/ 10 (188). СС. 221-226.;
97. Самиев Х.Д. “Сабакҳои таърихӣ ва байналмилалии сулҳи тоҷикон”. Вестник ТНУ, - 2017 № 3-6, сс.116-120.;
98. Самиев Х.Д. Стратегияи Ҷумҳурии Мардумии Ҷин дар Осиёи Марказӣ дар асри бисту якум: ҳадафҳо ва паёмадҳо. Вестник ТНУ 2018№4 саҳ 69-75.;
99. Самиев Х.Д., Ҳушваҳтов М. “Масъалаи мувозинати устувор дар робитаҳои байнидавлатии Тоҷикистону Ӯзбекистон// Паёми ДМТ, 2019, №2 сс.47-53;

100. Самиев Х.Д. “Ҳамкориҳои таҳсилотӣ-заминаи воқеӣ дар тавсеаи дипломатия ва ҳамкориҳои байналхалқии гуманитарии Тоҷикистон”. / Паёми ДМТ бахши илмҳои иҷтимоӣ 2019, №8 сс.87-93;
101. Ҷаъфаров С.Х. «Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Юнеско», Паёми Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2017, 3/5 саҳ. 88-91.;
102. Ҷаъфаров С.Х. «Деятельность Юнеско в культурном развитии Таджикистана», Паёми Доғишгҳи миллии Тоҷикистон, 2017, 3/6 саҳ. 90-93.;
103. Ҷаъфаров С. Ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Юнеско:дирӯз ва имрӯз/ Гузоришҳои Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, шуъбаи илмҳои ҷомеъашиносӣ.-№3.-Душанбе, 2018-С.110-117.;
104. Ҷаъфаров С. Ҳамкориҳои дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ЮНЕСКО яке аз авлавиятҳои сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон/ Ахбори ИФСҲ ба номи А. Баҳоваддинови Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе.№1.2019-С.125-132.;
105. Самиев Х.Д. “Стратегияи Ҷумҳурии Мардумии Ҷин дар Осиёи Марказӣ дар асри бисту яқум: ҳадафҳо ва паёмадҳо”. Вестник ТНУ 2018№4 саҳ 69-75.;
106. Самиев Х.Д., Яҳёева М.Н. “Дипломатияи гуманитарӣ ва нақши он дар ҳаллимушкилоти глобалии имрӯза (бардошти таъриҳӣ-муқоисавӣ)” Паёми ДМТ, бахши илмҳои иҷтимоӣ-иктисодӣ ва ҷаъмиятӣ 2019, №5.;

Мақолаҳои илмие, ки дар нашрияҳои дигари илмӣ ва маводи конференсияҳо ба чоп расидаанд:

107. Басиров Б.С. «Культурная политика Евросоюза в Республики Таджикистан в рамках стратегии ЕС (2007-2014)» Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявии «Масоили мубрами назария ва амалияи Равобити байналмиллал» 04 декабря соли 2018.;
108. Басиров Б.С. «Тоҷикистон-Иттиҳоди Аврупо: пешомадҳо ва тамоюлоти ҳамкорӣ дар соҳаи истифодаи захираҳои обӣ ва

- гидроэнергетикӣ» Маводи конференсияи чумхуриявии илмӣ – назариявии донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба Даҳсолаи байналмиллалии амал «Об барои рушди устувор, соли 2018-2028», «Соли рушди сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ», «140-солагии зодрӯзи Қаҳрамони Тоҷикистон Садриддин Айнӣ» ва «70 солагии Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон» Душанбе, - 2018 с.;
109. Басиров Б.С. «Основные приоритеты внешней политики Республики Таджикистан по отношению Европейского Союза» Маводи конференсияи чумхуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ, баҳшида ба ҷашнҳои «5500-солагии Саразми бостонӣ», «700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Камоли Ҳуҷандӣ» ва «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2024)» Душанбе, - 2019 с.;
110. Басиров Б.С.«Масъалаи амният дар равобити дучонибаи Тоҷикистону-Иттиҳоди Аврупо» Маводи конференсияи умумидонишгоҳии илмию амалӣ дар мавзӯи «Нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мубориза бар зидди терроризм ва ифратгарӣ» Душанбе, 24 октябри соли 2019.;
111. Басиров Б.С. «Шароити таърихии даъвати гуфтушуниди байни тоҷикон» Маводи конференсияи чумхуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ, баҳшида ба ҷашнҳои «5500-солагии Саразми бостонӣ», «700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Камоли Ҳуҷандӣ» ва «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2024)», Душанбе 23-уми апрели соли 2020.;
112. Файратова Ф.А. «Вопросы противодействия радикализму и экстремизму среди молодежи в контексте регионального сотрудничества Таджикистана». Маводи конференсияи чумхуриявии илми-назариявии ҳайати устодону кормандону факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ баҳшида ба Даҳсолаи байналмилали амал “Об барои рушди устувор, солҳои 2018-2028, “Соли рушди сайёҳи ва ҳунарҳои мардумӣ”, “140-солагии

- зодрузи Қаҳрамони Тоҷикистон Садриддин Айни” ва “70-солагии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон” Душанбе, - 2018 с.;
113. Файратова Ф.А. «Мавчи шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои экстремистӣ: сабабҳо ва пайомадҳо». Мақолаи илмӣ Вестник ТНУ – Серия социально-экономических и общественных наук. 2018 №6, Ч 2.298-302.;
114. Файратова Ф.А. «Масъалаи экстремизм миёни ҷавонон» Конференсияи ҷумҳуриявии илми-назариявии ҳайати устодону кормандону факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ баҳшида ба “Солои рушди дехот, саёҳӣ ва ҳунарҳои мардуми (солҳои 2019-2021)” ва “400-солагии Миробид Сайдои Насафи”. Ч 2. Душанбе – 2019. 219 саҳ.;
115. Файратова Ф.А. «Экстремизм ва мафкураи гурӯҳи террористӣ ба ном «Давлати исломӣ»» Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илми-назариявии ҳайати устодону кормандони факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ баҳшида ба ҷашнҳои “5500-солагии Сарзми бостони” “700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Камоли Ҳӯҷандӣ” ва “Бистсолаи омузиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2040). Душанбе 23-уми апрели соли 2020.;
116. Файратова Ф.А. «Тоҷикистон ва таҷрибаи муборизаи алайҳи гурӯҳои ифротгаро» Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илми-назариявии ҳайати устодону кормандони факултети муносибатҳои байналхалқии ДМТ баҳшида ба ҷашнҳои “5500-солагии Сарзми бостони” “700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Камоли Ҳӯҷандӣ” ва “Бистсолаи омузиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2040). Душанбе 25-уми апрели соли 2020.;
117. Мирзоев Н.М. Созишномаи наҷотбахши миллат. Мачалаи «Осиё ва Аврупо», 2019 №2.;
118. Мирзоев Н.М. Санади сарнавиштсози миллат. Мачалаи «Илм ва ҳаёт». 2019 №2, (146).-С.8-12.;

119. Муҳаммадзода П.А. Дар ҳамоиши илмӣ-тадқиқотӣ дар мазӯи «Мактаби давлатдории Эмомалӣ Раҳмон: масъалаҳои ташаккул ва рушд» Донишкадаи Идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳури Тоҷикистон. 15 феврали 2019;
120. Муҳаммадзода П.А. «Коршиносон ва нотиқони масоили сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ» назди шуъбаи масъалаҳои сиёсии муносибатоҳои байналмилаии АИ ҶТ дар мавзӯи «Шарикии стратегии ҳамаҷониба миёни Тоҷикистон ва Ҷин дар замони муосир» 15 феврали 2019.;
121. Муҳаммадзода П.А. Ҳамbastагӣ дар Осиёи Марказӣ: сиёsat ва мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масоили ҳамгирои минтақавӣ// Конфронси байналмилалии «Ҳамbastагӣ дар Осиёи Марказӣ: таҳдидҳо ва имкониятҳои нав», ш.Тошканд, 19-20 феврали соли 2019;
122. Муҳаммадзода П.А. Мизи мудаввари МТС назди Президенти ҶТ дар мавзуи «Вазъи корҳои маърифатӣ (сиёсию идеологӣ)” дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: мушкилот ва дурнамо». 26 феврали соли 2019.;
123. Муҳаммадзода П.А. Мизи мудаввари МТС назди Президенти ҶТ дар мавзуи «Масъалаҳои актуалии пешгирии терроризм ва экстремизм». 7-уми марта соли 2019.;
124. Муҳаммадзода П.А. Паёми Пешвои миллат қутбнамои татбиқи сиёsatи хориҷӣ ва амнияти миллӣ.// Мизи гирди ҷумҳурияйӣ дар МТС назди Президенти ҶТ таҳти унвони «Сиёsatи хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон». 05 апрели соли 2019.;
125. Муҳаммадзода П.А. Раванди ҳамгирои минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ ва Афғонистон. // Мизи гирди ҷумҳурияйӣ дар МТС назди Президенти ҶТ таҳти унвони «Сиёsatи хориҷии ҶТ оид ба раванди ҳамгирои минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ ва амният дар Афғонистон». 12 апрели соли 2019.;

126. Муҳаммадзода П.А. Мавқеъ ва сиёсати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба тақвияти ҳамкориҳо ва дурнамои тавсеаи равобит дар доираи СҲШ. //Ҷаласаи 14-уми Форуми кишварҳои аъзои СҲШ. ш. Пекин 16-19 апрели соли 2019.;
127. Муҳаммадзода П.А. Мизи мудаввари МТС назди Президенти ҔТ дар мавзуи «Масоили мубрами рушди деҳот дар Тоҷикистон: воқеяят ва дурнамо» 25 апрели соли 2019.;
128. Муҳаммадзода П.А. Конференсияи ҷумҳуриявии МТС назди Президенти ҔТ дар мавзуи “Рушди иҷтимоӣ-иқстисодии ҔТ”. 30 апрели соли 2019.;
129. Муҳаммадзода П.А. Дар мизи мудаввари МТС назди Президенти ҔТ дар мавзуи ««Нақши ҷавон дар пешгирии терроризм ва экстремизм» 10 май соли 2019.;
130. Муҳаммадзода П.А. Конференсияи сатҳи баланд, ки аз ҷониби ВКХ ҔТ таҳти унвони «Ҳамкории байналмилалӣ ва минтақавӣ дар мубориза бо терроризм ва манбаъҳои маблағгузории он, аз ҷумла гардиши ғайриқонуни маводи муҳаддир ва ҷиноятҳои муташаккил».
- <http://khovar.tj/2019/05/parviz-mu-ammadzoda-muovini-direktori-mts-konfronsi-bajnalmilalii-sat-i-baland-nishoni-tashabbuskor-budani-to-ikiston-dar-muboriza-bo-terrorizm-meboshad/> 17 май соли 2019.;
131. Муҳаммадзода П.А. Пуштибонии ҷавонон аз сиёсати пешгирифтаи Пешвои миллат ҳамчун омили муҳими таъмин ва таҳқими амнияти миллӣ// Конференсияи илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Нақши ҷавонон дар тарғиби гоя ва арзишҳои миллӣ», Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Душанбе баҳшида ба Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон дар Муассисаи давлатии «Душанбе-Плаза» баргузор гардида буд. 18 май соли 2019.;
132. Муҳаммадзода П.А. Мизи мудаввари МТС назди Президенти ҔТ дар мавзуи «Онлайн экстремизм дар Тоҷикистон». 30 май соли 2019.;

133. Муҳаммадзода П.А. Ҳусусиятҳои ташаккулёбӣ ва рушди шарикии стратегӣ миёни Тоҷикистон ва Ҷин // Конференсияи байналмилалии таҳти унвони «Таъмиқи шарикии стратегии ҳамаҷонибаи Тоҷикистону Ҷин дар раванди бунёди муштараки камарбанд ва роҳ», ки дар доираи ҳамкориҳои илмию таҳқиқотии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Академияи илмҳои ҷамъиятии Ҷин дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон баргузор гардидааст. 13 июн соли 2019;
134. Нуриддинов П.Р. «Методологические проблемы зарождения и эволюции идеологических установок и практической деятельности террористических» Маводи конференсия Терроризм: моҳият, ҳосиятҳо ва раванди ташаккулу инкишоф. 12–13–уми январи соли 2016. Душанбе. Доnihgoҳи миллии Тоҷикистон. Маводи конференсияи илмӣ-назариявии. С. 48-60.;
135. Нуриддинов П.Р. «Марҳалаҳои асосии таҳия намудани нашаи тадбирҳои иттилоотӣ–таҳлилӣ дар дипломатия» Мақолаи илмӣ. Паёми Доnihgoҳи миллии Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ). Бахши илмҳои иҷтимоӣ–иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. Душанбе: «Сино», 2016. № 2/4(204). С. 261–267.;
136. Нуриддинов П.Р. «Нақши таҳлили қаблӣ ва муқоисаи иттилоот дар фаъолияти дипломатӣ «Мақолаи илмӣ Сиёсати хориҷӣ (маҷаллаи илмиву назариявӣ ва иттилоотӣ)». – Душанбе, Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2016. – № 2. С. 137-148.;
137. Нуриддинов П.Р. «Ҷанбаҳои сиёсӣ ва иқтисодии Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 01 феврали соли 2019.;

138. Нуриддинов П.Р. «Масъалаҳои актуалии пешгирии терроризм ва экстремизм». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 22 феврали соли 2019.;
139. Нуриддин П.Р. «Вазъи корҳои маърифатӣ (сиёсию идеологӣ) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: мушкилот ва дурнамо». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 26 феврали соли 2019.;
140. Нуриддин П.Р. «Сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 11 марта соли 2019.;
141. Нуриддин П.Р. «Мағҳум ва меъёрҳои муносибатҳои байналхалқӣ». Конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ, бахшида ба «Солҳои рушди дехот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (солҳои 2019–2021)», ва 400-солагии Миробид Сайидои Насафӣ» аз 26 апрели соли 2019.;
142. Нуриддин П.Р. «Равандҳои ҳамгирои минтақавӣ дар Осиёи Марказӣ ва Афғонистон: паёомадҳо ва дурнамо». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Апрели соли 2019.;
143. Нуриддин П.Р. «Онлайн-экстремизм дар фазои маҷозии Тоҷикистон». Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 30 майи соли 2019.;
144. Нуриддин П.Р. «Дурнамои истифодаи амалии технологияи интернетӣ аз тарафи ҳизбҳои сиёсии Тоҷикистон» (электронӣ) Мақолаи илмӣ Сомонаи расмии Маркази тадқиқоти стратегӣ. URL: [https://mts.tj/1818/news/.;](https://mts.tj/1818/news/.)

145. Нуридин П.Р. «Намунаи ҳамкории мутақобилаи давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини амнияти миллӣ» Мақолаи илмӣ Тоҷикистон ва ҷаҳони имрӯз. - № 1 (69), 2020.; Мизи гирд баҳшида ба муаррифии китоби муштараки «Таджикистан и Китай: от исторической дружбы к стратегическому партнерству» 10-уми июни соли 2019.;
146. Нуридинов Р.Ш. Региональная интеграция как механизм включения Юго-Восточной Азии в глобальную экономику и геополитику. Душанбе – 26 октября соли 2017. (Материалы Республиканской научно-теоретической конференции посвященной «Состояние и перспективы сотрудничество Республики Таджикистана со странами Юго-Восточной Азии»). С. 50-68.;
147. Нуридинов Р.Ш. Динамика внешней политики Республики Таджикистан в изменяющемся мире. Стратегические ориентиры политики государств Центральной Евразии в условиях глобализации и регионализации: сборник научных статей. Душанбе: РТСУ, 2019. – С61-73.;
148. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи ҷумхуриявии илмию назариявии факултети фалсафа таҳти унвони «Нақши институтҳо сиёсӣ дар ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ», дар мавзӯи «Формирование гражданского общества в условиях реформирования системы образования» 12 -умидекабри соли 2018.;
149. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи илмӣбайназарҳо таҳти унвони «Национальные стратегии новых государств Центральной Азии в XXI веке: приоритеты, механизмы реализации, международное сотрудничество», дар мавзӯи «Региональная система безопасности государств Центральной Азии в условиях трансформации внешней политике Российской Федерации и Китайской Народной Республики» 29-уми марта соли 2018.;
150. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи ҷумхуриявии илмию муаллимии факултети ҳуқуқшиносӣ таҳти унвони «Инкишофи низоми давлатиу ҳуқуқии Тоҷикистони соҳибистиқлол дар шароити хатарҳо ва таҳдидҳои

- navи глобалӣ», дар мавзӯи «Влияние глобальных угроз и вызовов на политическую стабильность региона Средней Азии» 15-уми майи 2018.;
151. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи байналхалқии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти унвони «Углубление таджикско-китайского всеобъемлющего стратегического партнерства в процессе совместного строительства «Поясан и Пути», дар мавзӯи «Партнерское сотрудничество РТ и КНР как фактор обеспечения региональной безопасности» баромад намудам.;
152. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ – назариявӣ ва ҷумҳуриявии кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ таҳти унвони «Самтҳо а пешомадҳои тавсеаи дипломатияи бисёр самта ва сиёсати дарҳои боз дар қаринаи концепсияи нави сиёсати хориҷӣ», дар мавзӯи «Эмомалӣ Раҳмон асосгузори «дарҳои боз»- и Ҷумҳурии Тоҷикистон» 24-уми ноябрисоли 2018.;
153. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ – амалии донишгоҳи кафедраи мутолиоти аврупой ва мутолиоти Шарқ таҳти унвони «Нақши забонҳои хориҷӣ дар рушди дипломатияи мусир», дар мавзӯи «Забон ҳамчун асилаи танзими низоъҳои минтақавӣ» 28-уми декабряи соли 2018.
154. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ байналхалқии Маркази тадқиқоти геополитикии Доғишгоҳи Славянини Тоҷикистону Русия бо Маркази стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти унвони «Национальные стратегии новых государств Центральной Азии в XXI веке: приоритеты, механизмы реализации, международное сотрудничество», дар мавзӯи «Новые вызовы и угрозы ЦА и их влияние на региональное сотрудничество стран» 29-уми мартаи соли 2019.;
155. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ – амалии ҷумҳуриявии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти унвони «Нақши созмонҳои байналмиллалӣ ваминтақавӣ дар таъмини амнияти минтақаи Осиёи Марказӣ», дар мавзӯи «Роль международных

организаций в урегулирование Афганского конфликта» 7-уми майи соли 2019.;

156. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ – амалии ҷумҳурияйӣ таҳти унвони «Нақши дастовардҳои замони истиқлолият дар рушди давлатдорӣ ва ҳувияти миллӣ» 6 – уми сентябри соли 2019.;
157. Нуриддинов Р.Ш. Иштирок дар ҳамоиши «Ҳафтаи шаҳид» дар сафорати Ҷумҳурии Исломии Афғонистон 19-уми сентябри соли 2019.;
158. Нуриддинов Р.Ш. Намоиши аксҳо баҳшида ба 70-солагии маорифи Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой 24-уми сентябри соли 2019.;
159. Нуриддинов Р.Ш. По случаю 70 годовщины образования Китайской Народной Республики, 27 сентября 2019.;
160. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ - амалӣ ба ифтихори 90-солагии таъсиси Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон дар Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон Институти таъриҳ, бостоншиносӣ ва мардумшиносӣ ба номи А. Дониш Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А. Баҳоваддинов 15 – уми октябри соли 2019.;
161. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи умумидонишгоҳии илмию амалӣ таҳти унвони «Нақши Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мубориза бар зидди терроризм ва ифратгарӣ» дар мавзӯи «Современный терроризм в контексте стратегии «Управляемого хаоса» 24 – уми октября соли 2019.;
162. Нуриддинов Р.Ш. Мизи гирди форуми ҷавонони Тоҷикистону Россия «Ҳамкорӣ баҳри бехатарӣ» таҳти унвони «Роль интеграционных механизмов в решении проблем безопасности» 24-уми октября соли 2019.;
163. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ бо иштироки байналхалқии давлат, ҷомеа ва ибодатгоҳ: миллати рус ва ягонагии миллӣ таҳти унвони «Государство, Общество и Церковь: российская нация и национальное единство», дар мавзӯи «Национальная

консолидация в условиях этнического многообразия» 29-уми октябри соли 2019.;

164. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи илмӣ – амалии байни донишгоҳӣ таҳти унвони «История становления и развития энергетики Таджикистана» 29 – уми октябри соли 2019.;

165. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи умумидонишгоҳии илмию амалӣ таҳти унвони «Нақши забонҳои хориҷӣ дар рушди дипломатияи мусир» 8 – уми ноябрь соли 2019.;

166. Нуриддинов Р.Ш. Таджикско-Российский молодёжный форум «Сотрудничество ради безопасности» 12 ноября 2019.;

167. Симпозиуми умимиҷӣ дар мавзӯи «Вазъи сиёsatшиносии амалӣ дар Тоҷикистон» 19 – уми ноября соли 2019.;

168. Нуриддинов Р.Ш. Барномаи симпозиуми миллӣ дар мавзӯи «Вазъи сиёsatшиносии амалӣ дар Тоҷикистон» 19-уми ноября 2019.;

169. Мизи гирд ва конференсия дар мавзӯи «Китай в Центральной Азии: взгляд из региона» илмӣ – амалии байни донишгоҳӣ таҳти унвони «История становления и развития энергетики Таджикистана» 5 – уми декабря соли 2019.;

170. Нуриддинов Р.Ш. Мизи гирди Маркази омӯзиши Чин дар Қазоқистон таҳти унвони «Ҳамкориҳои мусири иқтисоди кишварҳои Осиёи Марказӣ», 5-6 -уми декабря соли 2019.;

171. Конференсияи чумхуриявии илмию амалӣ дар мавзӯи «Самтҳои афзалиятнок ва дурнамои тавсеаи сиёсати бисёрсамтаи Тоҷикистон дар шароити мусир» 11-уми декабри 2019.;

172. Нуриддинов Р.Ш. «Динамика внешней политики Республики Таджикистан в изменяющемся мире». Стратегические ориентиры политики государств Центральной Евразии в условиях глобализации и регионализации: сборник научных статей. Душанбе: РТСУ, 2019. – С61-73.;

173. Нуридинов Р.Ш. «Қонунмандиҳои илми муносибатҳои байналхалқӣ ва мазмуни онҳо». Конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ, баҳшида ба «Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (солҳои 2019–2021)», ва 400-солагии Миробид Сайидои Насафӣ» аз 26 апрели соли 2019).;
174. Нуридинов Р.Ш. «Национальная консолидация в условиях этнического многообразия». Материалы научно-практической конференции с международным участием: Государство, Общество и Церковь: Российская нация и национальное единство. 29—30 октября 2019 г. Часть 1. Новосибирск 2019. С. 14-24.;
175. Нуридинов Р.Ш. «Перспективы обеспечения региональной безопасности в Центральной Азии». Материалы республиканской научно-практической конференции - Приоритетные направления и перспективы многовекторной политики Республики Таджикистан в современных условиях. Г. Душанбе, 2019 г. С.21-28.;
176. Нуридинов Р.Ш. Региональная безопасность государств Центральной Азии в условиях трансформации внешней политики Российской Федерации и Китайской Народной Республики. Национальные стратегии новых государств Центральной Азии в XXI веке: приоритеты, механизмы реализации, международное сотрудничество. Материалы международной научной конференции. Душанбе, 29 марта 2019 года. Душанбе, РТСУ, 2019. С.7-15.;
177. Нуридинов Р.Ш. Влияние событий Ближнего Востока на внешнеполитическое поведение Республики Таджикистана. Внешняя политика Республики Таджикистана в контексте современных глобальных угроз и вызовов. Сборник материалов научно-практической конференции. Душанбе: РТСУ, 2020. С.35-44;
178. Нуридинов Р.Ш. Угрозы на афганском векторе необходимо рассматривать комплексно. [электронный источник] URL: <https://ia->

centr.ru/experts/iats-mgu/r-nuriddinov-ugrozy-na-afganskom-vektore-neobkhodimo-rassmatrivot-kompleksno/ (дата использования: 1.05.2020;

179. Нуридинов Р.Ш. Мизи гирди кафедраи таҳқиқоти минтақавӣ ва сиёсати хориҷии Донишгоҳи Славянни Тоҷикистону Россия дар якҷоягӣ бо Клуби коршиносони Осиёи Марказӣ оид ба «Рушди Авруосиё» таҳти унвони «Сотрудничество государств ОДКБ по обеспечению кибер безопасности в Центральной Азии в условиях усиления стратегического соперничества в регионе», дар мавзӯи «Формирование международного режима противодействия киберугрозам: информационное превосходство как форма реализации геополитической конкуренции» 27-уми февраля соли 2020.;

180. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи байнидонишгоҳии илмӣ - амалии Донишгоҳи Славянни Тоҷикистону Россия «Внешняя политика Республики Таджикистан в контексте современных глобальных угроз и вызовов», дар мавзӯи «Влияние событий Ближнего Востока на внешнеполитическое поведение Республики Таджикистан» 28 –уми февраля соли 2020.;

181. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи умуми донишгоҳи илмию назариявӣ таҳти унвони «Таҳлили омили фазояндаи чинӣ дар Осиёи Марказӣ дар асри XXI: зарфиятҳо ва паёмадҳо», дар мавзӯи «Некоторые вопросы усиления влияния Китайской Народной Республики в Центральной Азии: взгляд изнутри» 17-уми марта соли 2020;

182. Нуридинов Р.Ш. Конференсияи ҷумхуранияи илмию назарияви ҳайати омузгорониу кормандон ва донишҷӯёни ДМТ баҳшида ба ҷашнҳои «5500-солагии Саразми бостонӣ», «700-солагии шоири барҷастаи тоҷик Камоли Ҳуҷандӣ» ва «Бист солаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф (солҳои 2020-2040)» дар мавзӯи «Партнерское сотрудничество Республики Таджикистан и Китайская Народная Республика в области обеспечения региональной безопасности» 21-уми апрели соли 2020;

183. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи байналмилалӣ дар мавзӯи «Россия ва Тоҷикистон: мӯҳтавои ҳамкориҳои дучониба дар шароити мусир» 22-юми сентябри соли 2020;
184. Нуриддинов Р.Ш. Конференсияи байналмиллалии илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Шарикӣ стратегӣ дар сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон» дар мавзӯи: «Стратегическое партнёрство как новая форма оссоциаций в международных отношений». Академияи идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. 29.10.2020.;
185. Салимов Ф. Н. Социально-экономическое положение Республики Таджикистан: прожиточный минимум и минимальная оплата труда // Маҷмуи маводҳои конференсияи ҷумҳуриявии «Асосҳои иҷтимоию иқтисодӣ ва ташкилию техникии рушди комплекси соҳтмони дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. -Душанбе, 2017. –С. 130-134.;
186. Салимов Ф.Н. Строительство с экономическими и экологически чистыми материалами Кнауф // Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ баҳшида ба соли ҷавонон ва 20-солагии ваҳдати миллӣ таҳти унвони «Истифодаи масолеҳи соҳтмонии маҳаллӣ дар соҳтмонҳои Тоҷикистон», - Душанбе, 2017. -С.74-76;
187. Салимов Ф.Н. Новые материалы и технологии Кнауф: перспективы и возможности для архитекторов, проектировщиков и дизайнеров // Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ баҳшида ба соли ҷавонон ва 20-солагии ваҳдати миллӣ таҳти унвони «Истифодаи масолеҳи соҳтмонии маҳаллӣ дар соҳтмонҳои Тоҷикистон», -Душанбе, 2017. –С.76-79.
188. Салимов Фарруҳ. Торгово-экономическое сотрудничество между Узбекистаном и Таджикистаном не должно стать игрой в одни ворота // Центральноазиатское бюро аналитической журналистики (CABAR)-
<https://cabar.asia/ru/farruh-salimov-torgovo-ekonomiceskoe-sotrudnichestvo-mezhdu-uzbekistanom-i-tadzhikistanom-ne-dolzhno-stat-igroj-v-odni-vorota/>;

189. Салимов Ф.Н. Особенности радикализации молодежи в Республике Таджикистан: профилактика и противодействие//Материалы международной экспертной площадки «Позитивные практики противодействия религиозному радикализму: взгляд из Центральной Азии», Уфа, 2018. С. 123-135;(<http://www.ural-eurasia.ru/annonces/26-conferences/562-programma-pozitivnye-praktiki-protivodejstviya-religioznomu-radikalizmu-vzglyad-iz-tsentralnoj-azii>);
190. Салимов Ф.Н. Сиёсати кишварҳои Осиёи Марказӣ доир ба масоили об дар минтақа: мушкилот ва дурнамо// Фишурдаи маводҳои конференсияи апрелии ҳайати устодону донишҷӯёни ДМТ бахшида ба «Ҳафтаи илм», Душанбе, 2018. -С.339-340;
191. Салимов Ф.Н. Пешгуфткор ба «Маводи конференсияи илмӣ-амалии байналхалқии «Таҷриба, мушкилот ва дурнамои боло бурдани сифати корҳои соҳтмонӣ дар заминай истифодаи таҷрибаи пешрафатаи ватаний ва байналхалқӣ». Душанбе: Доnihgoҳi техникии Тоҷикистон ба номи аcad.Осими. Ҷилди 1 (328 саҳ) ва 2 (239 саҳ), 2018. –С. 8-9;
192. Салимов Ф.Н. Десять лет Кнауф в Республике Таджикистан: от философии потребительства к потребительской философии/Сборник докладов международной научно-практической конференции «Опыт, проблемы и перспективы повышения качества строительных работ на основе лучших отечественных и зарубежных практик». Душанбе: Таджикский технический университет им.акад. М.Осими, 2018. С.236-239.;
193. Салимов Ф.Н. Первый юбилей. Отмечаем 10-летие деятельности Кнауф в Республике Таджикистан. Вести Кнауф (Весна), 2018.С. 25.;
194. Салимов Ф.Н., Махфирати Диловаршо. Осиёи Марказӣ дар низоми авлавиятҳои сиёсати хориҷии Россия // Материалы республиканской научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной «Годам развития села, туризма и

народных ремесёл (2019-2021 гг.)» и «400-летию Миробида Сайидо Насафи». Том II. –С. 236;

195. Салимов Ф.Н., Достиева А. Осиёи Марказӣ дар низоми муосири муносибатҳои байналхалқӣ // Маводи Конференсияи ҷумҳуриявии илмию назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ баҳшида ба «Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (солҳои 2019-2021)» ва «400-солагии Миробид Сайидо Насафӣ» (20-27-уми апрели соли 2019). Ҷилди III. Душанбе, 2019; -с.65-66;

196. Салимов Ф.Н., Муродова М. Сирийский конфликт в контексте политики переформатирования Ближнего Востока// Маводи Конференсияи ҷумҳуриявии илмию назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ баҳшида ба «Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ (солҳои 2019-2021)» ва «400-солагии Миробид Сайидо Насафӣ» (20-27-уми апрели соли 2019). Ҷилди III. Душанбе, 2019; -с.64-65.;

197. Салимов Ф.Н. Культурная дипломатия как инструмент реализации внешней политики Республики Таджикистан (теоретический обзор)//Самтҳои афзалиятнок ва дурнамои тавсеаи сиёсати бисёрсамтаи Тоҷикистон дар шароити муосир. Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ (ш. Душанбе, 11 декабря соли 2019) /–Душанбе: ДМТ, 2019. – с. 48-63.;

198. Салимов Ф.Н., Достиева А. Перспективы двустороннего взаимодействия России и Китая в сфере региональной безопасности в Центральной Азии // Самтҳои афзалиятнок ва дурнамои тавсеаи сиёсати бисёрсамтаи Тоҷикистон дар шароити муосир. Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ (ш. Душанбе, 11 декабря соли 2019) /–Душанбе: ДМТ, 2019. – с.204-213.;

199. Салимов Ф.Н., Муродова М. “Арабская весна” и реализация стратегии НАТО на Ближнем Востоке // Самтҳои афзалиятнок ва дурнамои

- тавсеаи сиёсати бисёрсамтаи Тоҷикистон дар шароити мусир. Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмию амалӣ (ш. Душанбе, 11 декабря соли 2019) /–Душанбе: ДМТ, 2019. – с.213-222.;
200. Салимов Ф.Н. Реализация Центральноазиатской политики Российской Федерации в начале XXI века// Материалы Республиканской научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной «Годам развития села, туризма и народных ремесёл (2019-2021 гг.)» и «400-летию Миробида Сайдо Насафи» (20-27 апреля 2019года).;
201. Салимов Ф.Н., Муродова М.А. Сирийский конфликт в контексте политики переформатирования Ближнего Востока// Материалы Республиканской научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной «Годам развития села, туризма и народных ремесёл (2019-2021 гг.)» и «400-летию Миробида Сайдо Насафи» (20-27 апреля 2019года). Том III. Душанбе – 2019. -С.64-65.;
202. Салимов Ф.Н., Достиева А. Осиёи Марказӣ дар низоми мусири муносибатҳои байналхалқӣ// Материалы Республиканской научно-теоретической конференции профессорско-преподавательского состава и сотрудников ТНУ, посвященной «Годам развития села, туризма и народных ремесёл (2019-2021 гг.)» и «400-летию Миробида Сайдо Насафи» (20-27 апреля 2019года). Том III. Душанбе – 2019. -С.65-66.;
203. Салимов Ф.Н. Анализ участия Республики Таджикистан в международных организациях// Центральноазиатское бюро аналитической журналистики (CABAR)- (14 июль) анный материал подготовлен в рамках проекта «Giving Voice, Driving Change — from the Borderland to the Steppes Project».<https://cabar.asia/ru/analiz-uchastiya-i-politiki-tadzhikistana-v-mezhdunarodnyh-organizatsiyah/?fbclid=IwAR2U5e6Y0LVePuh3Ssgqg0CI3-AI4voz69uM3DHahm-AGNHA-6hLLw6wlso> (20.07.2020);

204. Салимов Ф.Н. За 10 лет нам удалось стать народной маркой (Интервью) // Иктисадчӣ. Независимый деловой журнал независимого Таджикистана. №4 (18).–С.24-31.;
205. Salimov F. Analysis of Tajikistan's Participation and Policies in International Organizations // https://cabar.asia/en/analysis-of-tajikistan-s-participation-and-policies-in-international-organizations/?fbclid=IwAR181_ebkegHA7FWLYJLt4FAZwoqs5jv3tPa--ioLahYWFYnZLukpkX2XEk (22/07/2020).;
206. Самиев Х.Д. “Ҷавонон ва гаравиши онҳо ба андешаҳои гайр ва бегона” //Терроризм ва ифратгароӣ – роҳҳои пешгирии он. – Душанбе, Маориф, 2016. (250 с.) – СС.163-175.;
207. Самиев Х.Д. “Равобити дучониба ва бисрҷонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои арабизабон дар замони муосир” Конфронси ҷумҳуриявии илмиву назариявӣ таҳти унвони «Забонҳои хориҷӣ дар замони муосир». – Душанбе, 21 майи соли 2016.;
208. Самиев Х.Д. “Заминаҳо ва омилҳои гаравиши ҷавонон ба андешаҳои бегона ва тундрав” Конфронси илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ «Терроризм ва ифратгароӣ ҳамчун вабои ас рва роҳҳои пешгирии он». – Душанбе, 26 декабря соли 2016.;
209. Самиев Х.Д. «Гуманитарное сотрудничество РТ с другими странами-членами ОДКБ» Международная научно-практическая конференция «Вызовы региональной безопасности и меры поддержания мира и стабильности после вывода международных сил содействия безопасности в Афганистане». – Душанбе, 1-2 октября 2016 г.;
210. Самиев Х.Д. «Истиқолияти давлатӣ ва дурнамои рушди давлатдории тоҷикон; Конференсияи тантанавии донишгоҳӣ баҳшида ба 24 солгарди истиқолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 7 сентябри соли 2016.;

211. Самиев Х.Д.– «Дастовардҳои Тоҷикистон дар замони истиқлолият» Маъруза дар конфронси Вазорати маориф баҳшида ба рузи истиқлолият - 8 сентябри соли 2016.;
212. Самиев Х.Д. «Сулҳи тоҷикон ва ҳофизаи таърихии мо». - // Маҷмуаи «Нақши Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар таҳқими ваҳдати миллӣ». – Душанбе, 2017 сс. 31 – 36.;
213. Самиев Х.Д. «Ваҳдати миллӣ – заминай рушди устувори кишвар». Конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии ҳайати устодону кормандони ДМТ баҳшида ба «20 солагии Рузи ваҳдати миллӣ» ва «Соли ҷавонон». – Душанбе, 2017.;
214. Самиев Х.Д. “Сулҳи тоҷикон ва ҳофизаи таърихии мо”. Khovar.tj. 27 июни соли 2017 с.;
215. Самиев Х.Д. Зикриёева М.Ф., Самиев Х.Д., Бодурбекова А.Н. “Некоторые методологические и теоретические аспекты решения женской проблемы в трудах профессора Р.А.Набиевой” Нақши профессор Р.А. Набиева дар таҳқиқи масоили мубрами таърихи ҳалқи тоҷик. (Вклад профессора Р.А.Набиевой в исследовании актуальных проблем истории таджикского народа). – Душанбе, 2018. - сс.150-169.;
216. Самиев Х.Д., Зикриёева М.Ф., Бодурбекова А.Н. Научная разработка проблемы женщин Таджикистан в годы войны в работах профессора Р.А. Набиевой. // Роль профессора Р.А. Набиевой в изучении истории таджикского народа и исследовании женского вопроса. – Душанбе, 2019. СС. 87-97.;

МАҚОЛАҲОИ ПУБЛИСИСТИЙ

217. Мирзоев Н.М. Созишномаи наҷотбаҳши миллат. Маҷалаи «Осиё ва Аврупо», 2019 №2.
218. Мирзоев Н.М. Тоҷикистон ва Россия: аз таҳқими муносибатҳои давлатӣ то шарикӣ стратегӣ. Рузномаи «Ҷумҳурият» 30.04.2019.

219. Мирзоев Н.М. Тахқиқоти беназир. Рузномаи «Садои мардум» 12.03.2019.
220. Мирзоев Н.М. Санади сарнавиштсози миллат. Маҷалай «Илм ва ҳаёт». 2019 №2, (146).-С.8-12.
221. Мирзоев Н.М. Устоди ғамхор. (дар китоби «Роль профессора Р.А. Набиевой в изучении истории таджикского народа и исследование женского вопроса») Душанбе 2019, с.20-25
222. Мирзоев Н.М. Фидоии илм (дар китоби «Роль профессора Р.А. Набиевой в изучении истории таджикского народа и исследование женского вопроса») Душанбе 2019, с.65-72.
223. Муҳаммадзода П.А. Паём қутбнамои татбиқи сиёсати хориҷӣ ва амнияти миллӣ // Ҷумҳурият №63(23666) аз 4 уми апрели соли 2019.
224. Muhammadzoda P.A. The policy and vision of the Republic of Tajikistan on strengthening of cooperation and development prospects within the framework of the SCO (бо забони англисӣ) //<http://infoshos.ru/en/?idn=213024>;
225. Нуриддинов Р.Ш. Опиумный сосед: афганский наркотрафик медленно дестабилизирует регион. <https://ia-centr.ru/experts/raymalikhon-nuriddinov/opiumnyy-sosed-afganskiy-narkotrafik-medlenno-destabiliziruet-region/>;
226. Нуриддинов Р.Ш. Эмомали Раҳмон – историческая личность, которая как факел озарила дальнейший путь народа Таджикистана. Народная газете №36 (20266) 2 сентября 2020 года;
227. Нуриддинов Р.Ш. Эмомалӣ Раҳмон – шахсияти таъриҳӣ. Минбари ҳалқ., 7 октября соли 2020, №41 (1282).;
228. Салимов Ф.Н. Олим, омӯзгор, дипломат, роҳбар ва роҳнамо // Ба қуллаҳои дониш.;
229. Салимов Ф.Н. За 10 лет нам удалось стать народной маркой (Интервью) // Иктисадчӣ. Независимый деловой журнал независимого Таджикистана. №4 (18).... –С.

230. Салимов Ф.Н. Первый юбилей. Отмечаем 10-летие деятельности Кнауф в Республике Таджикистан. Вести Кнауф (Весна), 2018.С. 25.;
231. Самиев Х.Д. Натиҷагириҳои фардӣ аз ҳамоиши сарони давлатҳои Созмони ҳамкориҳои Шанхай дар Душанбе. «Ба қуллаҳои дониш», № 1(1368), шанбе, 17.01.2016, с.14
232. Самиев Х.Д. СААД дар қаринаи манофеи миллии кишварҳои аъзо. – Ба қуллаҳои дониш, №13 (1380), 30 сентябри соли 2016.;
233. Ҳамкориҳои Тоҷикистон ва Иттиҳоди Аврупо. / Ба қуллаҳои дониш, 2 ноябри соли 2016 №15 (1382), с.10-11.;
234. Самиев Х.Д. Чини бузург. (Ба муносибати 25- солагии робитаҳои дипломатии Тоҷикистону Ҷин.) // Ба қуллаҳои дониш. 20.01.2017, № 1(1407), СС.12-14.;
235. Самиев Х.Д. «Доми ақибмондагӣ»: оё мо аз он раҳо шуда метавонем?/ Моделҳои муваффақи кишварҳои Шарқ. Душанбе – 2018. СС.6-11.;
236. Самиев Х.Д. Таҷрибаи чинии ислоҳот ва пешрафт. / Моделҳои муваффақи кишварҳои Шарқ. Душанбе – 2018. СС.11-21.;
237. Самиев Х.Д. Ҷиҳоди технологии мусулмонони имruz./ Моделҳои муваффақи кишварҳои Шарқ. Душанбе – 2018. СС.83- 88.;
238. Самиев Х.Д. Самтҳо ва пешомадҳои робитаҳои сиёсиву дипломатии Тоҷикистону Узбекистон// Ба қуллаҳои дониш, №6 (1432), 17 марта соли 2018, сс.6-7.;
239. Самиев Х.Д. Аслитдинова А.А., Барномаи TACES ва пешоммади рушди ҳамкориҳои таҳсилотии ДМТ. // Ба қуллаҳои дониш, № (1451), ҷумъа 29 марта соли 2019. – с.16.;
240. Самиев Х.Д. Саҳми СММ дар таҳқими сулҳу амният. // Ба қуллаҳои дониш, № 13 (1479), шанбе 07. ноября соли 2020. – с.14.;

В) ДИФОИ РИСОЛАҲО:

1. Махмадов Парвиз Абдурахмонович «Информационная безопасность в системе политической коммуникации: состояние и приоритеты обеспечения (на материалах государств Центральной Азии)» соли 2018 рисолаи мазкуурро бо муваффакият ҳимоя намуда, худи ҳамон сол аз ҷониби комиссии олий-атестационии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия доктори илмҳои сиёсӣ (23.00.04) -ро мушшараф гардид.

2. Салимов Фаррух Насимович “Региональная стабильность в контексте центральноазиатской стратегии России и Китая (2001-2014 гг.)” диссертация ... кандидата Исторических наук: 07.00.15 / Салимов Фаррух Насимович; [Место защиты: Таджикский национальный университет], 2017.- 190 с.

ФАҶОЛИЯТ ВА ИШТИРКИ УСТОДОНИ КаФЕДРАИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ ДАР ДОИРАИ ЛОИҲАҲОИ ХОРИЧӢ

1. Устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ бо дастгирии садорати факултети муносибатҳои байналхалқӣ дар давраи фаъолияти омӯзгории худ дар доираи лоиҳаи TACES-и барномаи Эрасмум+ фаъолият намуданданд, ки барои омода сохтани магистрони сатҳи байналхалқӣ кумак расонанд. Дар доираи фаъолияти ин лоиҳа устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д., Файзуллоев К.С. Худойбердиев ба шаҳрҳои Дрездени - Олмон, Олмоутси - Чехия ва Тартуи – Эстония аз як то се моҳ сафарбар карда шудаанд.;

2. Дар доираи Лоиҳаи "GCRF Comprehensive Capacity-building in Eastern Neighbourhood and Central Asia: research integration, impact governance and sustainable communities (COMPASS) - (Комплексное наращивание потенциала в странах Ближнего Востока и Центральной Азии: интеграция исследований, управление воздействием и устойчивые сообщества)» устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ Самиев Х.Д., Салимов Ф.Н., Файзуллоев К.С. Худойбердиев А.А. пайваста фаъолият

доранд. Роҳбари лоиҳаи мазкур н.и.ф., устоди кафедраи Дипломатияи ва сиёсати хориҷии ҶТ, Мунира Шаҳидӣ ба уҳда дорад. Дар лоиҳаи мазкур, ки аз ҷониби Ҳукумати Британия Кабир маблағгузорӣ мегардад, ДМТ, Донишгоҳи давлатии Боку, Донишгоҳи иқтисоди ҷаҳонӣ ва дипломатияи ш. Тошкент, Донишгоҳи давлатии Белорусия, Донишгоҳҳои Кент ва Кембриҷи Британияи Кабир шомиланд. Устодони кафедра пайваста бо баромад ва гузоришҳои хеш дар ҷорабиниҳои сатҳи байналхалқӣ, ки дар доираи ин Лоиҳа гузаронида мешавад ҳам дар ҷумҳури ва ҳам берун аз қишвар баромад менамоянд.;

3. Устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ имрӯзҳо дар доираи лоиҳаи «Маркази омӯзиши сулҳи тоҷикон», ки аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгирӣ ва маблағгузорӣ шудааст фаъолияти илмӣ-таҳқиқотӣ низ бурда истодаанд. Бояд қайд кард, ки Маркази мазкур бо ҷалби шоҳидон, муҳақиқон ва экспертони тоҷик фаъолияти ҳудро низ ба роҳ мондааст.

ИШТИРОКИ УСТОДОНИ КАФЕДРАИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ ДАР КУРСИ ТАҚМИЛИ ИХТИСОС

1. Дар доира Барномаи Эрасмум+ Файзулоев К.С. ассистенти кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ моҳи июн барои гузаштани курсҳои тақмили ихтисос ба ш. Дрездени Олмон сафарбар карда шуда буд;

2. Устодони кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ бо ташабbusi Садорати факултет ва кафедраи мутолиоти аврупоӣ дар ҷаҳорчубаи Барномаи Эрасмум+ дар семинар-машваратӣ устодоне, ки донандаи забони англисӣ мебошанд барои тарзи гузаштани дарсҳои сиёсӣ аз 25.06.18 то 30.06.18 ташкил карда шуд. Дар ин семинар-трейнинг профессори донишгоҳи Дрезден Герард Ҷерри Галл даъват гардида дар давоми дарсҳои методии ҳуд бо устодон ва таҷрибаи онҳо хуб ошнӣ пайдо намуда, ба малакаи баланди онҳо баҳои хуб дода дар фарҷом ба омӯзгорони кафедра Басиров Б.С., Файзулоев К.С., Худойбердиев А.А., Мирзоев Ҳ.Т., ва дигар

иштирокчиёни семенар-машварат бо «Сертификати семенарӣ» қадрдони намуд;;

3. Махмадов П.А. Иштирок дар 5-умин давраи омӯзиши барои дипломатҳои сатҳи миёна ва болоии кишварҳои Осиёи Марказӣ. Академияи дипломатии Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Мардумии Ҷин (ш.Пекин, 23 октябр то 5 ноябри соли 2018).

4. Салимов Ф.Н. Курс «Практический курс для бухгалтеров». Тренинговая компания ATConsulting. Тренер Қаюмов А., сентябрь-ноябрь 2017.;

5. Салимов Ф.Н. Тренинг «Финансы для нефинансистов: продвинутый курс». Тренинговая компания «99 по Форенгейту» (Москва, Федератсияи Русия), 13-15.30.2018.;

6. Салимов Ф.Н. Тренинг «Производство для непроизводственников». Группа Кнауф Восточная Европа и СНГ. Российская Федерация, г. Красногорск.14-15 ноября 2018 года.;

7. Басиров Б.С. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз рӯи ихтисоси «Муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01.2019;

8. Мирзоев Ҳ.Т. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз рӯи ихтисоси «Муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01.2019;

9. Салимов Ф.Н. Самоменеджмент и саморегуляция для руководителя». Puzzle Group. 29-30 января 2019 (г.Красногорск, Российская Федерация) (Сертификат№214934).

10. Салимов Ф.Н. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз

рӯи ихтисоси «муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01.2019 (Диплом №2177);

11. Файзуллоев К.С. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз рӯи ихтисоси «Муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01.2019;

12. Фаридаи Нарзулло. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз рӯи ихтисоси «Муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01.2019;

13. Худойбердиев А.А. Курси пурраи таҳсил дар Донишкадаи такмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии назди ДМТ аз рӯи ихтисоси «Муносибатҳои байналхалқӣ ва дипломатия». 17.12.2018-22.01. 2019;

МУКОФОТҲО, ИФТИХОРНОМАҲО, СИПОСНОМАҲО:

1. Файратова Ф.А. Ифтихорномаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба муносибати ҷашни Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018.;

2. Мирзоев Ҳ.Т. Бо фармони Президенти Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон (аз 14.04.2020 таҳти № 193), барои таҳия ва чопи төъдоди зиёди мақолаҳои илмӣ бо “Ифтихорнома”-и Академияи илмҳои ҶТ сарфароз гардоднида шуд (тибқи озмун).;

3. Маҳмадов П.А. Диплом “Ҷиҳати бо мувафақият гузаштани 5-умин давраи омӯзишӣ барои дипломатҳои сатҳи миёна ва болоии кишварҳои Осиёи Марказӣ”. Академияи дипломатии Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Мардумии Ҷин (ш.Пекин, 23 октябр то 5 ноябр соли 2018);

4. Муҳаммадзода П.А. Дипломи дараҷаи илмии доктори илмҳои сиёсӣ (ш. Москва, бо фармони КОА Вазорти илм ва маорифи Федератсияи Россия №5/нк-9 аз 15 январи 2019).;

5. Муҳаммадзода П.А. Дипломи унвони илмии дотсент аз рӯи ихтисоси “сиёsatшиносӣ” (ш. Душанбе, бо фармони Раиси КОА назди Президенти ҶТ №142/уи аз 14 июн 2019).;

6. Нуриддинов Р.Ш. «Аълоҷии маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон» 2019;

7. Нуриддин П.Р. Бо фармоиши Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (аз 18 марта соли 2020, № 1166) барои хизматҳои бисёрсолаи бенуқсон дар соҳаи илму маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон, саҳми арзанда дар тарбияи насли наврас ва иштироки фаъолона дар ҳаёти ҷамъиятӣ бо «Ифтихорнома»-и Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон сарфароз гардонида шуд.;

8. Нуриддин П.Р. “Ҷоизаи Исмоили Сомонӣ” н.и.с., м/к., кафедраи муносибатҳои байналхалқӣ. 2018 с.;

9. Салимов Ф.Н. Унвони «Аълоҷии маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон». Шаҳодатномаи №3797. Тибқи қарори мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.10.2018 №6856.

10. Салимов Ф.Н. Аълоҷии матбуоти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Фармоиши Вазири фарҳангӣ ҶТ №32-У аз 21.05.2019.

11. Салимов Ф.Н. Сипоснома аз ҶДММ «Империяи Дониш» барои дастгирии баргузории олимпиадаи байналхалқии «GeniusKid Asia - 2018» доир ба арифметикаи менталӣ. Душанбе, июн 2018;

12. Салимов Ф.Н. Сипоснома аз Раиси Федератсияи гайрикасбии якзарбаҳои шарқии «UNIFIGHT». Душанбе, май, 2018

13. Салимов Ф.Н. Сипоснома «Барои дастгирии рушди «UNIFIGHT» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе, март 2018.

14. Салимов Ф.Н. Ифтихорнома «Барои фаъолияти пурмаҳсулу самаранок дар тарбияи мутахассисони ҷавон ва иштироки фаъолона дар Фестивали Ҷумҳуриявии эҷодии меъморон, дизайнерон ва рассомони ҷавон ба муносабати Соли ҷавонон ва 55 солагии омӯзиши касби меъморӣ дар Тоҷикистон», Душанбе, 11.2017.;

15. Самиев Ҳ.Д., Ифтихорномаи Доңишгоҳи миллии Тоҷикистон ба муносабати 70-уми солгарди Доңишгоҳи миллии Тоҷикистон.;

16. Ҷаъфаров С.Х. Ифтихорномаи Доңишгоҳи миллии Тоҷикистон ба муносабати ҷашни Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2018.